

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Ala Štekliai

LIETUVOS KALNAKASYBOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ VEIKLOS
VERTINIMAS

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė prof. dr. Irena Pekarskienė

KAUNAS 2016

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS**

**LIETUVOS KALNAKASYBOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ VEIKLOS
VERTINIMAS**

Verslo ekonomika (kodas 621L17001)

MAGISTRO DARBAS

Darbą atliko
VMGLVĖ-5 Ala Štekliaien

(data)

Vadovas
Prof dr. Irena Pekarskienė

(data)

Recenzentas

(pedagoginis vardas, mokslinis laipsnis, vardas, pavardė)

(data)

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

(Fakultetas)

Ala Štekliain

(Studento vardas, pavardė)

Verslo ekonomika 621L17001

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

Baigiamojo magistro darbo „Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklos vertinimas“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

20 16 m. gruodžio 11 d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Alos Štekliain** baigiamasis magistro darbas tema „Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklos vertinimas“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Štekliain, Ala. Evaluation of Lithuanian mining sector companies performance. Master's Final Thesis in Business Economics. Supervisor prof. dr. Irena Pekarskienė. Department of Economics, the School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Social Sciences: Economics

Key words: *mining sector, evaluation, performance.*

Kaunas, 2017. 96 p.

SUMMARY

Thesis topicality. Mining industry is one of the leading sector in the world's economy. The industry is the fifth by the size by the capitalization level in the world after the banking, oil and gas, pharmacy and computer industries' sectors. Experiencing the modern market conditions the Lithuanian mining companies' performance went into escalation, they were influenced by internal and external environment factors, thus, it is very important to follow each movement and change, as each change might my forecasted and evaluated in the further economic object functioning.

Then there rises a need to evaluate the Lithuanian mining sector companies' performance, reaching to reduce negative outcomes of the performance, to manage effectively financial resources and foresee their correct usage ways, as for such companies the risk of bankruptcy is very high. According to Statistics of Lithuania data of 2015 there had bad results about 40% of the sector's companies and during the first quarter of the 2016 there were even 60%.

It is necessary to create an advanced performance evaluation methodology because it is not enough to use the regular minerals price valuation. In this case it is necessary to use the versatile company's financial indexes, which have influence over a company's performance, evaluation. That would let set and eliminate financial performance lacks and find reserves to improve company's financial state and help a company to avoid liquidation or even to identify and take actions to take a plan of bankruptcy reduction actions on time. At the event of bankruptcy due to a company which has not performed the set legal regulated actions, both the state and its citizens would experience negative results. Abandoned and not tidied quarries bring big loses both: to the state, as they are potentially dangerous, and to the dwellers, they also ruin the landscape. So, it is very important to create Lithuania's mining companies performance evaluation methodology which would be properly adapted, directly dependent on a company's proper needs and useful to the company itself

The object of the study – Lithuanian mining companies' performance.

Aim of the research – to offer mining companies' evaluation methodology for the Lithuanian companies.

Tasks:

1. in accordance with Lithuanian mining sector operations' peculiarities, to present the analysis of the their performance evaluation;
2. to analyse companies performance evaluation theoretical aspects;
3. after having examined the mining sectors business environment, to prepare the analysed sector performance evaluation methodology;
4. to adapt the methodology to evaluate Lithuanian mining company's performance.

Study results. The accomplished Lithuania mining sector business environment analysis confirmed the companies of the sector among the existing threat of bankruptcy, that has proved expediency, bankruptcy prediction method's incorporation into the performance of the evaluation methodology in Lithuania calculated the mining sector in the period of 2005-2015, bankruptcy probability values and financial ratios, the selection of the strongest bankruptcy probabilities correlating financial ratios. There in the study have been identified 15 financial ratios, enabling to evaluate the best companies' performance. Also there have been prepared a methodology for investigation of selected mining companies' performance evaluation. Its findings confirmed the validity of the methodology, as it evaluates all the relevant aspects of the company, which enables the evaluation of the probability of bankruptcy. In the accomplished study the selected financial ratios should form the basis of any mining sector company's performance evaluation system.

TURINYS

ĮVADAS.....	9
1. LIETUVOS KALNAKASYBOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ VEIKLOS VERTINIMO PROBLEMOS ANALIZĖ.....	11
1.1. Įmonių veiklos vertinimo problemos pagrindimas.....	11
1.2. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklos specifika.....	15
2. ĮMONIŲ VEIKLOS VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	22
2.1. Veiklos vertinimo samprata	22
2.2. Svarbiausi įmonių veiklos vertinimo aspektai	23
2.3. Veiklos vertinimo metodai	28
3. LIETUVOS KALNAKASYBOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ VEIKLOS VERTINIMO TYRIMO METODOLOGIJA.....	42
3.1. Tyrimo metodikos pagrindimas	42
3.2. Tyrimo nuoseklumas	43
4. LIETUVOS KALNAKASYBOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ VEIKLOS VERTINIMO TYRIMŲ REZULTATAI.....	48
4.1. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus verslo aplinkos analizė	48
4.2. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių būklės ir finansinių santykinų rodiklių koreliacinė analizė.....	55
4.3. Pasirinktos įmonės veiklos vertinimas remiantis identifikuotais finansiniais santykiniais rodikliais.....	59
4.3.1. Pelningumo rodikliai.....	60
4.3.2. Mokumo (likvidumo) rodikliai.....	64
4.3.3. Finansinės struktūros rodikliai.....	66
4.3.4. Veiklos efektyvumo rodikliai.....	68
4.4. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklos vertinimo metodikos pagrindimas.....	71
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	75
LITERATŪRA.....	78
1 PRIEDAS. LIETUVOS KALNAKASYBOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ SMĖLIO, ŽVYRO TELKINIŲ DUOMENŲ BAZĖ.....	84
2. PRIEDAS. BANKROTO TIKIMYBĖS REIKŠMIŲ APSKAIČIAVIMAI.....	93
3. PRIEDAS. FINANSINIŲ ATASKAITŲ DUOMENYS	94
4. PRIEDAS. 2013-2015 M. ĮMONĖS BALANSAI.....	95
5. PRIEDAS. 2013-2015 M. ĮMONĖS PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITOS.....	96

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. LR naudingųjų iškasenų gavyba 2014-2015 m.	16
2 pav. Lietuvoje išgaunamų naudingųjų iškasenų rūšys bei išsidėstymas	17
3 pav. Lietuvoje išgaunamų nerūdinių statybinių medžiagų schema.....	18
4 pav. Karjero steigimo dokumentų paruošimo etapai.....	19
5 pav. EVA metodo pritaikomumo įmonės vertinimui modelis	19
6 pav. Subalansuotų veiklos vertinimo rodiklių sistemos perspektyvos.....	33
7 pav. Veiklos prizmės modelis	35
8 pav. Europos kokybės vadybos fondo tobulumo modelis.....	36
9 pav. Atliekamo tyrimo etapai	43
10 pav. Valstybinės ir vietinės reikšmės kelių sektoriaus finansavimas.....	48
11 pav. Šalyje atlikti statybos darbai 2008 – 2015 m. laikotarpyje, tūkst. EUR.....	50
12 pav. UAB „Karjerai“ ir sektoriaus turto gražos rodiklio dinamika 2013–2015 m.....	61
13 pav. Įmonės ir sektoriaus sukaupto kapitalo efektyvumo pokyčiai 2013-2015 m.....	62
14 pav. Įmonės pelningumo rodiklių pokyčiai 2013 – 2015 m., proc.....	63
15 pav. Bendrojo ir skubaus padengimo koeficientų pokyčiai 2013 – 2015 m.	65
16 pav. Įmonės ir sektoriaus mokumo rodiklių dinamika 2013-2015 m.	66
17 pav. Įmonės ir sektoriaus pagrindinių finansinės struktūros rodiklių dinamika 2013 –2015 m. ..	68
18 pav. Įmonės ir sektoriaus skolų tiekėjams apyvartumo ir atsargų apyvartumo koeficiento pokyčiai, kartais 2013 – 2015 m.	70
19 pav. Įmonės ir sektoriaus ilgalaikio ir viso turto apyvartumai, kartais 2013 – 2015 m.	70
20 pav. Įmonės pelningumo, mokumo, finansinės struktūros ir veiklos efektyvumo rodiklių ryšys.	72

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Veiklos vertinimo sampratos	22
2 lentelė. Veiklos vertinimo sujungimas su įmonės valdymo praktika.....	25
3 lentelė. Pagrindiniai įmonės veiklos matai.....	27
4 lentelė. Praktikoje naudojami tradiciniai vertinimo metodai	28
5 lentelė. Pagrindinių tradicinių įmonės veiklos vertinimo metodų palyginimas	30
6 lentelė. Tradicinės pelno (nuostolių) ataskaitos ir EVA ataskaitos palyginimas	31
7 lentelė. Veiklos vertinimo metodų palyginimas.....	38
8 lentelė. Finansiniai santykiniai rodikliai ir jų formulės.....	46
9 lentelė. Santykinių rodiklių vertinimo sistema.....	47
10 lentelė. 2008 – 2015 m. valstybinės ir vietinės reikšmės kelių finansavimas ir smėlio, žvyro, žvirgždo pardavimų dinamika.....	49
11 lentelė. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus makroekonominė aplinka.....	51
12 lentelė. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių SSGG analizė.....	53
13 lentelė. Bankroto tikimybės reikšmės	55
14 lentelė. Pelningumo rodikliai 2005 -2015 m.....	56
15 lentelė. Mokumo (likvidumo) rodikliai 2005 –2015 m.....	56
16 lentelė. Finansinės struktūros (finansinio sverto) rodikliai 2005 -2015 m.....	57
17 lentelė. Veiklos efektyvumo rodikliai 2005 -2015 m.....	57
18 lentelė. Sektoriaus būklės ir finansinių santykinių rodiklių koreliacijos koeficientai.....	58
19 lentelė. Sektoriaus būklės ir finansinių santykinių rodiklių koreliacijos koeficientų reikšmingumai.....	59
20 lentelė. Įmonės pelningumo rodikliai 2013 – 2015 m.....	60
21 lentelė. Įmonės mokumo rodikliai 2013 – 2015 m.....	64
22 lentelė. Įmonės finansinės struktūros rodikliai 2013 – 2015 m.....	67
23 lentelė. Įmonės veiklos efektyvumo rodikliai 2013 – 2015 m.....	69
24 lentelė. Įmonės 2013 – 2015 m. būklės įvertinimas.....	71
25 lentelė. Įmonės bankroto tikimybės reikšmės 2013-2015 m.....	73

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Kalnakasybos pramonė yra viena iš pirmaujančių sektorių pasaulinėje ekonomikoje. Ši pramonė užima penktąją vietą pasaulyje pagal kapitalizacijos lygį po bankininkystės sektoriaus, naftos ir dujų pramonės, farmacijos ir kompiuterių pramonės. Lietuvoje kalnakasybos pramonės produkcijos pardavimai 2015 metais sudarė apie 70 proc. visos Lietuvos pramonės produkcijos pardavimų. Tai rodo, kad kalnakasybos pramonė yra viena iš svarbiausių Lietuvos nacionalinės pramonės šakų. Naudingųjų iškasenų eksploatavimas nulemia ne tik pavienių infrastruktūrų tobulėjimą, bet ir suteikia pagrindą plėtotis daugeliui tarpusavyje susijusių infrastruktūrų, tai lemia prioritetinių ekonominių, socialinių ir kitų valstybės tikslų įgyvendinimą.

Didėjant konkurencijai, tampa vis aktualesni klausimai – kaip efektyviai valdyti įmonę? Kaip užtikrinti jos veiklos tęstinumą? Šito negalima pasiekti be tinkamo veiklos vertinimo. Objektivus veiklos vertinimas skatina veiklos racionalizavimo mechanizmą, intensyvią pramonės plėtrą, taigi ir didesnę ekonominę potencialą valstybei. Dėl šių priežasčių įmonių vadovams reikia nuolat ieškoti būdų, kaip išvengti finansinių nesėkmių ir išlaikyti savo verslus konkurencingus. Egzistuoja daug įmonės veiklos vertinimo metodikų, kurių pasirinkimą sunkina skirtingų metodikų siūlomi vertinimo matai, dažnai jie apibrėžiami gana abstrakčiai, neaiškūs jų esminiai skirtumai ir praktinis įgyvendinimas. Kiekviena metodika rekomenduoja specialias priemones ir būdus nagrinėti tam tikras įmonės savybes bei turi savitą požiūrį į tai, kas daugiau, o kas mažiau svarbu įmonės veikloje. Todėl labai aktualu pasirinkti tinkamą veiklos vertinimo metodiką, priklausančią nuo nagrinėjamos įmonės veiklos specifikos.

Tyrimo problema susijusi su tuo, kad šiuolaikinėmis rinkos sąlygomis paastrėjo Lietuvos kalnakasybos įmonių išlikimo problema, sektoriaus įmonių veiklai įtaką daro daugelių vidinių ir išorinių aplinkos veiksnių, todėl reikia įdėmiai stebėti šių veiksnių pokyčius, nes kiekvieno iš jų pasikeitimas, turi būti prognozuojamas ir įvertintas tolimesniame ekonominio objekto funkcionavime. Sėkminga kalnakasybos įmonės veikla priklauso ne tik nuo jos sugebėjimo laiku adaptuotis prie aplinkos pokyčių, bet ir nuo jos vidinio potencialo.

Todėl kyla poreikis nuolat vertinti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklą, siekiant sumažinti neigiamas veiklos pasekmes, efektyviai valdyti finansinius išteklius ir numatyti teisingas jų panaudojimo kryptis, nes šiose įmonėse egzistuoja didelė bankroto grėsmė. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2015 metais nuostolingai dirbo apie 40 proc. šio sektoriaus įmonių, o pirmą 2016 metų ketvirtį net 60 proc.

Nagrinėjamo sektoriaus įmonėms būtina sukurti pažangią veiklos vertinimo metodiką, nes joms vertinti neužtenka paprasto naudingųjų iškasenų vertės nustatymo. Šiuo atveju reikalingas visapusiškas visų finansinių rodiklių, turinčių įtakos įmonės veiklai vertinimas. Tai leistų nustatyti ir pašalinti

finansinės veiklos trūkumus ir rasti rezervų pagerinti įmonės finansinę būklę bei padėtų įmonei išvengti likvidavimo, ar bent jau laiku atpažinti ir imtis bankroto veiksnių mažinimo plano. Bankroto atveju dėl kalnakasybos įmonės, neatlikusios visų nustatytų pagal LT įstatyminę bazę reikalavimų, valstybė ir jos gyventojai patirs neigiamų pasekmių. Kadangi nebenaudojami ir nesutvarkyti karjerai teikia netik didžiulius nuostolius valstybei, bet yra potencialiai pavojingi aplinkiniams gyventojams, dalko kraštovaizdį. Išekspluatuoti ir nerektultivuoti naudingųjų iškasenų telkiniai neretai tampa pagrindu atsirasti nelegaliems sąvartynams, bet ir dėl stačių šlaitų jie virsta žmonių gyvybei pavojingomis teritorijomis. Tinkamai nesutvarkytuose durpynuose dažnai kyła didžiuliai gaisrai. Taigi būtina sukurti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklos vertinimo metodiką, kuri būtų tinkamai adaptuota, tiesiogiai priklausanti nuo įmonės savitų poreikių bei naudinga pačiai įmonei.

Tyrimo tikslas – pasiūlyti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklos vertinimo metodiką ir ją pritaikyti vertinant pasirinktos įmonės veiklą.

Uždaviniai:

1. remiantis Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklos ypatumais, pateikti jų veiklos vertinimo problemos analizę;
2. išanalizuoti įmonių veiklos vertinimo teorinius aspektus;
3. išnagrinęjus Lietuvos kalnakasybos sektoriaus verslo aplinką, parengti nagrinėjamo sektoriaus veiklos vertinimo metodologiją;
4. pritaikyti pasirinktą metodiką vertinant Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklą.

Tyrimo objektas - Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veikla.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros ir straipsnių analizė ir sintezė, Lietuvos automobilių kelių direkcijos, Lietuvos statistikos departamento, Lietuvos geologijos tarnybos, Lietuvos žemės gelmių išteklių registro duomenų sisteminė, lyginamoji ir apibendrinamoji analizė, grafinis duomenų vaizdavimas. Atliekamos makroekonominės aplinkos ir SSGG analizės, Altmano bankroto prognozavimo modelio apskaičiavimai, koreliacinė analizė, finansinių santykinių rodiklių skaičiavimai ir analizė. Gautų rezultatų panaudojimas praktiškai formuojant Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklos vertinimo metodiką. Kadangi atliekamas konkrečios įmonės tyrimas, naudojami realūs finansinės atskaitomybės duomenys remiantis pasirinktos įmonės balansais ir pelno (nuostolių) ataskaitomis.

1. LIETUVOS KALNAKASYBOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ VEIKLOS VERTINIMO PROBLEMOS ANALIZĖ

1.1. Įmonių veiklos vertinimo problemos pagrindimas

Šiandien verslo sektoriaus rinkų augimas yra sunkiai prognozuojamas, pasižymi neapibrėžtumu, kuriam reikalingas nuolatinis tobulėjimas ir judėjimas į priekį. Dinamiškos verslo sąlygos verčia įmones greitai reaguoti į technologinius, ekonominius, socialinius, administracinius bei kitus pasikeitimus. Besisteigiančios ir esamos įmonės ieško vis naujesnių sprendimų, kurie padėtų įmonės savininkams uždirbti kuo didesnę pelną ir užtikrinti veiklos tęstinumą. Mokymasis, informacija ir žinios įgyja vis didesnę reikšmę, nes įmonių klientų poreikiai nuolat auga, o konkurentai stiprėja.

Dėl šių priežasčių įmonių vadovams reikia nuolat ieškoti būdų, kaip išvengti finansinių nesėkmių ir išlaikyti savo verslus konkurencingus ir sėkmingai veikiančius. Tinkamas įmonės veiklos vertinimas bei jos silpnų ir stiprių pusių nustatymas leidžia priimti tikslesnius ir labiau pagrįstus operatyvinius, taktinius ir strateginius verslo sprendimus. Praktiškai veiklos vertinimas yra ne tik veiklos analizės įrankis, jis padeda priimti reikiamus sprendimus, vertinti įmonės ilgalaikę perspektyvą.

Taigi įmonės veiklos vertinimo imtis verta dėl daugelio priežasčių. Pagal Radžionienę (2010), kaip svarbiausias galima paminėti :

- sprendimų priėmimo įmonėje aprūpinimas ir pagrindimas (jei viena ar kita paslauga neatitinka vartotojo poreikių, sprendžiama, kaip ją pertvarkyti, kad atitiktų tuos poreikius, arba gal jos visai atsisakyti);
- veiklos pelno/ nuostolių pagrindimas;
- veiklos kokybės vertinimas;
- galimybė nustatyti būtent tuos veiklos trūkumus ir problemas, kuriuos įmonė pajėgi ištaisyti ir išspręsti;
- įmonės tolesnės veiklos planavimas ir gerinimas;
- leidžia nustatyti požymius, rodančius įmonės bankroto tikimybę.

Reikia pastebėti, kad egzistuoja daug įmonės veiklos vertinimo modelių, metodų. Kiekvienas iš jų siūlo specialias priemones ir būdus nagrinėti tam tikras įmonės savybes bei turi savitą požiūrį į tai, kas daugiau, o kas mažiau svarbu įmonės veikloje. Įmonių vadovai atlikdami įmonės veiklos vertinimą, nuolat susiduria su jų prioritetų nustatymo problema.

Šią problemą turėtų padėti spręsti bendroji ekonomikos teorija, nurodydama, kurie veiklos vertinimo aspektai yra esminiai, o kurie ne tokie svarbūs, į kuriuos rodiklius reikia pirmiausia atkreipti dėmesį, norint laiku identifikuoti bankroto grėsmę. Tačiau čia taip pat nerasime vienareikšmiško atsakymo. Atvirkščiai, nuomonių, o kartu įvairių veiklos vertinimo teorijų tik daugėja. Todėl vis daugiau autorių teigia, kad kiekvienas vadovas turi sukurti savo veiklos vertinimo sistemą,

atsižvelgdamas į įmonės veiklos specifiką (Boguslauskas ir Jagelavičius, 2002; Cooper & Kaplan, 1998; Redčenko, 2010; Simon, Sohal & Brown, 1996; Slatkevičienė ir Vanagas, 2001; Zheng & Alver, 2015).

Popovas (2014) nagrinėjo kelių transporto įmonės veiklos vertinimo galimybes ir pasiūlė taikyti kompleksinio vertinimo modelį. Jo teigimu, vertinimas turi būti atliekamas ne tik pasitelkus finansiniais rodikliais, gautus rezultatus, bet ir remiantis kitais rodikliais: personalo valdymo, darbuotojų kvalifikacijos lygio palaikymo, naujų technologijų palaikymo ir panašiai. Būtina analizuoti įmonės veiklą bendrai, naudojant konkrečiai įmonei pritaikytą vertinimo modelį. Jo atliktas tyrimas parodė, kad savininkai ir aukščiausieji vadovai suinteresuoti sukurti savo įmonės veiklos vertimo modelį ir rodiklių sistemą, bet ne kiekviena įmonė turi aukštos kvalifikacijos specialistų, gebančių parengti kompleksinio vertinimo modelį ir apskaičiuoti rodiklius, galinčių padėti įmonės vadovybei priimti teisingus sprendimus.

Cvetkova (2011) siūlė vertinti kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklą, remiantis jų gebėjimų tam tikruose veiklos etapuose tinkamai bei tiksliai įvertinti neigiamo poveikio tikimybę. Esminės neigiamo poveikio nustatymo priemonės yra ekologinių, ekonominių ir technologinių pavojų vertinimas. Šiuolaikinėje kalnakasybos pramonėje ryškėja tendencija, kad skolintas kapitalas sudaro žymiai didesnę dalį nei nuosavas kapitalas, iš to kyla grėsmė, kad įmonės nesugebės reikiamu momentu pritraukti reikalingų kreditinių resursų. Todėl įmonės savo taktiniame plane turi ieškoti optimalios pusiausvyros tarp rizikos ir naudos. Autorė kalba, kad reikia analizuoti ir vertinti tokias kalnakasybos sektoriaus būdingas rizikas: padidėjusias išlaidas, skolinto ir nuosavo kapitalo santykį, socialinę atsakomybę, klimato kaitą, kvalifikuotų darbuotojų trūkumą, infrastruktūros išsivystymo lygį, naudingųjų išteklių nacionalizaciją, išžvalgytų išteklių mažinimą. Bet straipsnyje nepateikiama praktinių nurodymų, kokiais metodais galima būtų įvertinti išvardytas rizikas.

Slavinskaitė (2012) atliko kompleksinį pieno pramonės įmonių pagrindinės veiklos vertinimą taikydama daugiakriterio vertinimo metodą. Pirmiausiai buvo išskirtos tikslinės rodiklių grupės, aprėpiančios pirminius finansinius ir nefinansinius rodiklius, kurie turi esminę įtaką vertinimui. Todėl labai svarbu atrinkti visus įmonės pagrindinės veiklos efektyvumą apibūdinančius rodiklius. Išskiriami daliniai kriterijai, t. y. pelningumo, sąnaudų lygio, turto naudojimo efektyvumo bei darbo jėgos panaudojimo efektyvumo rodikliai, o tada jiems parenkami pirminiai rodikliai. Šis metodas apima tiek dalinius kriterijus, tiek juos sudarančius pirminius veiksnius, leidžiančius vienu indeksu įvertinti pieno pramonės įmonių pagrindinės veiklos efektyvumą.

Praktiniams uždaviniams spręsti šis metodas pastaruoju metu vis plačiau naudojamas (Greco, Figueira & Ehr Gott, 2005). Reikia pabrėžti šių metodų universalumą, kadangi taikant daugiakriterį vertinimo būdą galima kiekybiškai įvertinti bet kurį sudėtingą reiškinių, išreikštą daugeliu rodikliu.

Statybos įmonių finansinės veiklai vertinti Ginevičius ir Podvezko (2006) irgi siūlo taikyti daugiakriterio vertinimo metodą. Tokio daugiakriterio vertinimo algoritmizuotos procedūros turėtų būti inkorporuojamos į bendrąją verslo procesų valdymo struktūrą.

Bogatova (2016) pateikia Baltijos šalių jūros uostų veiklos vertinimo modelį, kurį sudaro trys etapai: organizacijos konkurencingumo vertinimas, organizacijos veiklos ekonominis-finansinis vertinimas ir duomenų normalizavimas bei suminių rezultatų vertinimas. Siūlomas Baltijos šalių jūros uostų veiklos vertinimo ekonominis modelis įvertina uostų finansinę-ekonominę būklę, remiantis apskaičiuotu vertinimo indeksu leidžia nustatyti konkretaus uosto padėtį konkurentų atžvilgiu bei koreliacinius ryšius tarp įvairių vertinimo aspektų.

Jonaitienė ir Džikevičius (2015) atliko tyrimą, kurio pagrindu nustatė finansinius santykinus rodiklius, leidžiančius geriausiai įvertinti įmonių veiklą skirtinguose Lietuvos sektoriuose. Šiame tyrime plačiai aptarti šeši ūkio sektoriai, kuriuose daugiausiai veikia Lietuvos įmonių:

- gyvenamųjų ir negyvenamųjų pastatų statyba;
- namų ūkio reikmenų didmeninė prekyba;
- kita specializuota didmeninė prekyba;
- kitų prekių mažmeninė prekyba specializuotose parduotuvėse;
- krovinių kelių transportas ir perkraustymo veikla;
- nuosavo ar nuomojamo nekilnojamojo turto nuoma ir eksploatavimas.

Analizė išryškino tam tikras aptartų Lietuvos ūkio sektorių vertinimo tendencijas ir įrodė, kad jų veiklos vertinimo metodiką būtina turėti būti įtraukti ir apskaičiuoti šie rodikliai:

- turto pelningumas/ grynojo pelno ir turto santykis, nuosavo kapitalo grynasis pelningumas;
- viso turto apyvartumas, ilgalaikio turto apyvartumas;
- veiklos pelno ir turto santykis.

Autoriai tvirtina, kad skirtinguose sektoriuose veikiančias įmones reikia vertinti vis kitokiu finansinių rodiklių rinkiniu.

Vitkienė (2008) aprašė integruoto sisteminio veiklos vertinimo modelio panaudojimą. Modelis susideda iš keturių labiausiai išvystytų veiklos vertinimo ir valdymo teorijų: subalansuotų rodiklių, ekonominio pelno, srauto ir veikla grįstų kaštų teorijos yra viena kitą papildančios ir gali būti naudojamos visos kartu. Autorės nuomone, veiklos įvertinimo sistema turi integruoti visų įmonės veiklos sričių, funkcijų bei aspektų vertinimą. Šis modelis savyje jungia šiuos uždavinius:

- išskaidymo į veiklas;
- įmonės veiklų optimizavimo;
- finansinės situacijos modeliavimo;
- subalansuotų rodiklių skaičiavimo.

Autorės teigimu, pasinaudojant kiekvienos iš progresyvių teorijų pagrindinėmis prielaidomis galima maksimalų suminį efektą pasiekti atskirų integruoto sisteminio veiklos vertinimo modelio elementų dėka.

Tačiau integruoto sisteminio veiklos vertinimo modelio pritaikymą Lietuvos įmonių praktikoje sunkina jo sudėtingumas, reikalaujantis aukšto lygio ekonomisto, gebančio konstruktyviai ir aiškiai jį parengti bei adaptuoti atsižvelgiant į įmonės veiklos pobūdį.

Problema išaiškėja renkantis įmonei veiklos vertinimo metodiką, nes pačios metodikos pasirinkimas ir taikymas verslo praktikoje ištirtas labai ribotai. Neaišku kokius finansinius rodiklius reikia akcentuoti tam tikrame sektoriuje veikiančiai įmonei. Tai patvirtina ir Muchirio (2010) atlikto pramonės sektoriaus tyrimo rezultatai, kad tik mažuma įmonių yra patenkinta savo veiklos vertinimo metodais. Dažniausiai įmonių praktikoje naudojamas veiklos vertinimui rodiklių sąrašas nėra efektyvus ir nepadedą priimti teisingų sprendimų, užtikrinančių įmonėms strategiškai teisingus pokyčius. Norint išlaikyti veiklos pelningumą neužtenka vien tik sumažinti sąnaudas ar padidinti apyvartą. Įmonės veiklą reikia planuoti, analizuoti, koordinuoti, numatyti pokyčius ir kuo greičiau likviduoti neigiamus rezultatus, taip užtikrinant veiklos tęstinumą.

Kalbant apie įmonės veiklos tęstinumą, kuris visada yra susijęs su įvairių rūšių rizika, būtina įmonėms vertinti ir bankroto tikimybę. Nors įmonių finansinėse ataskaitose nenurodomi veiksniai, kurie gali turėti didelės įtakos jų bankrotui, tačiau tokia ataskaita yra patikimiausias šaltinis įmonių bankrotui prognozuoti. Siekiant sumažinti neigiamas veiklos pasekmes, efektyviai valdyti finansinius išteklius ir numatyti teisingas jų panaudojimo kryptis, privaloma nuolat vertinti įmonės veiklą, taikant pažangius analizės metodus, padedančius išvengti jų likvidavimo, ar bent jau laiku imtis bankroto veiksmų mažinimo plano. Bankrotas sukelia daug socialinių ir ekonominių problemų ne tik pačioms įmonėms ir jų darbuotojams, bet ir valstybei, todėl „bankrotas apibūdinamas kaip makroekonominė problema“ (Purlys, 2001, p. 80).

Ypač didelę žalą patiria valstybė ir jos gyventojai bankrutavus kalnakasybos sektoriaus įmonei. Pagal dabartinius LR įstatymus, naudingųjų iškasenų gavyba užsiimančios įmonės, baigusios eksploatuoti karjerą - privalo atlikti rekultivavimo darbus. „Žemių rekultivavimas – tai techninių, inžinerinių, statybos ir biologinių darbų, kuriais siekiama pažeistąją žemę padaryti tinkamą žmogaus ūkinei veiklai, visuma.“ (LR Aplinkos apsaugos ministerija, 1996). Rekultivacijos tikslas – racionaliai panaudoti pažeistas žemes ir laipsniškai atstatyti ar suformuoti iš naujo sunaikintą dirvožemį. Tačiau bankroto atveju jokie rekultivavimo darbai nėra atliekami. Nebenaudojami ir nesutvarkyti karjerai teikia ne tik didžiulius nuostolius valstybei, bet yra potencialiai pavojingi aplinkiniams gyventojams, darto kraštovaizdį. Išeksplatuoti ir nerekultivuoti naudingųjų iškasenų telkiniai neretai tampa pagrindu atsirasti nelegaliems sąvartynams, bet ir dėl stačių šlaitų jie tampa žmonių gyvybei pavojingomis teritorijomis. Tinkamai nesutvarkytuose durpynuose dažnai kyla didžiuliai gaisrai.

Todėl galima daryti išvadą, kad Lietuvos kalnakasybos įmonių veiklos vertinimo procese būtina stebėti, remiantis finansiniais rodikliais, bankroto tikimybę.

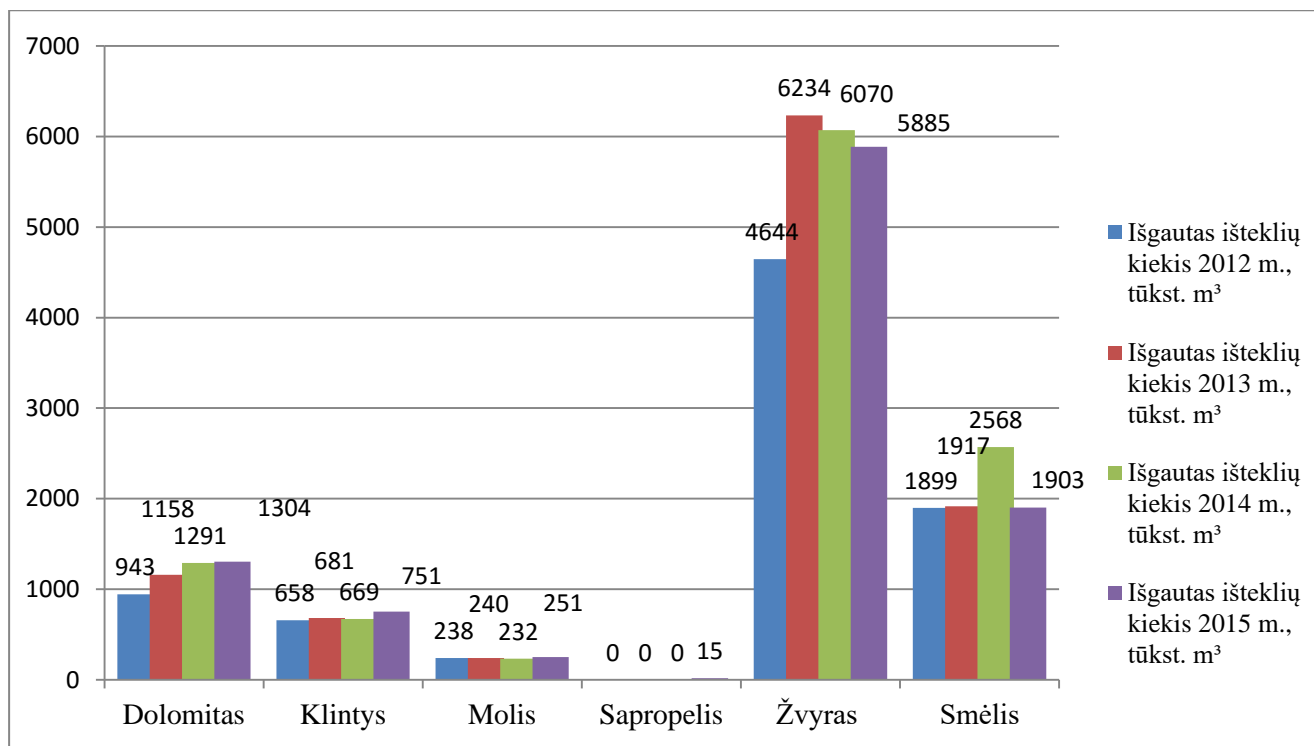
Atskirus kalnakasybos pramonės vertinimo aspektus savo darbuose tyrinėjo Kniazeva (2006), Sergejevas ir Ponamarenko (2010), Copelandas, Kolleris ir kt. (1999) bei Damodaran (2007). Jų darbuose akcentuojamas naudingųjų iškasenų vertinimas. Esminis kalnakasybos pramonės bruožas, kuris ją išskiria iš daugelio kitų ekonomikos sektorių, yra būtent išsikvojimas ar išsekimas gamtos išteklių, kurių grįžimas į pradinę būseną neįmanomas. Todėl, pasak autorių, kalnakasybos įmonių vertinimas turi būti grindžiamas turimais gamtiniais išteklių. Tačiau kalnakasybos sektoriaus įmonė nėra tik tinkančių kasybai žemės gelmių sklypų visuma, o kompleksinis, turintis specifines charakteristikas, verslo subjektas, kuriam vertinti neužtenka paprasto naudingųjų iškasenų vertės nustatymo. Šiuo atveju reikalingas visapusiškas visų finansinių rodiklių, lemiančių įmonės efektyvią veiklą vertinimas. Šių rodiklių identifikavimas leistų įmonėms sukurti savo veiklos vertinimo sistemą.

Tiek užsienio, tiek Lietuvos autorių mokslinėje literatūroje nėra informacijos apie veiklos vertinimo metodiką Lietuvos kalnakasybos įmonėse, kokius finansinius santykinus rodiklius turi pirmiausiai vertinti įmonės, norinčios iš anksto nustatyti bankroto grėsmę. Jokie kompleksiniai veiklos vertinimo tyrimai anksčiau nebuvo atlikti šiame sektoriuje veikiančiose įmonėse. Norint, sukurti kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklos vertinimo metodiką, kuri būtų tinkamai adaptuota, tiesiogiai priklausanti nuo įmonės savitų poreikių bei naudinga pačiai įmonei, būtina žinoti nagrinėjamo sektoriaus veiklos specifiką. Todėl kitoje darbo dalyje tikslinga apžvelgti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklos specifiką bei išnagrinėti veiklos aspektus, kuriuos būtina atskleisti formuojant veiklos vertinimo metodiką.

1.2. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklos specifika

Pagal Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 12 straipsnį „Kalnakasyba arba Kasyba, tai ūkinės veiklos sritis, apimanti ūkio subjektų komerciniu tikslu vykdomą naudingųjų iškasenų išgavimą atvirais ar požeminiais kasiniais, įskaitant išgavimą mechaniniais gręžiniais, arba išgautų medžiagų apdorojimą“.

Lietuvos kalnakasybos pramonė yra viena iš svarbiausių nacionalinės pramonės šakų. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama gamtinių išteklių įtaka šalies konkurencingumui (Samoška, 2011). Nors Lietuva ir neturi gausių gamtinių išteklių, tačiau vietinėms reikmėms yra pakankamos smėlio, žvyro, dolomito, klinčių atsargos. 1 paveiksle galima matyti 2012-2015 metų LR naudingųjų iškasenų gavybos apimtis (neįskaitant mineralinio vandens ir durpių).

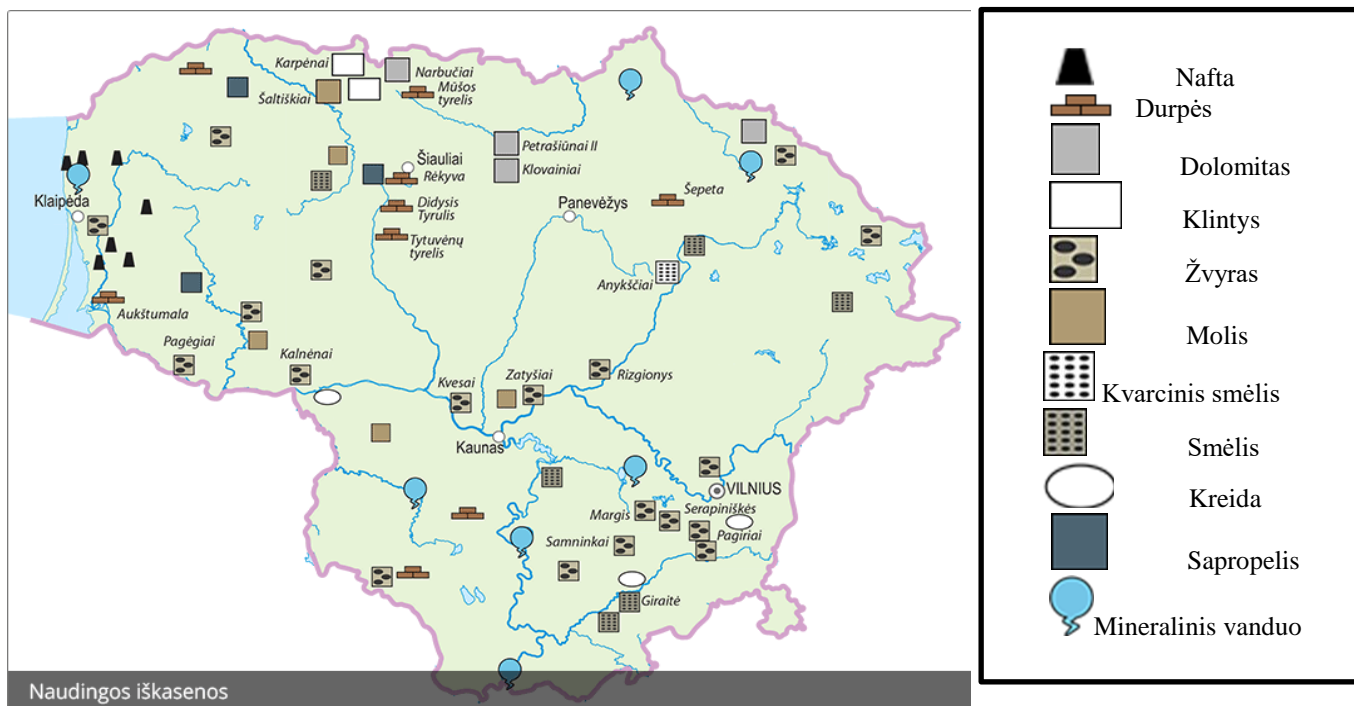

1 pav. LR naudingųjų iškasenų gavyba 2014-2015 m. (sudaryta pagal Lietuvos geologijos tarnybos duomenis)

Iš grafiko (žr. 1 pav.) matyti, kad žvyras ir smėlis karjeruose yra dominuojančios medžiagos. Tai patvirtina ir darbo autorės 2016 metų sudaryta Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių smėlio, žvyro telkinių duomenų bazė, kuri pateikta 1 priede, iš kurios matyti, kad Lietuvoje yra 95 smėlių, išgaunantys karjerai, 218 žvyrų - išgaunantys karjerai bei 94 smėlių ir žvyrų - išgaunantys karjerai.

Šalyje plėtojama šių naudingųjų iškasenų kasybos pramonė: požeminis gėlas ir mineralinis vanduo, klintis, dolomitas, molis, smėlis, žvyras, durpės, nafta, akmens skalda. Lietuvoje karjerai - tai vienintelis naudingųjų iškasenų gavybos būdas.

Naudingųjų iškasenų paplitimą lemia geologinių sluoksnių išsidėstymas. Gamtiniai išteklių turi ypatingą reikšmę kiekvienos šalies ekonomikai ir jos gyventojų gerovei. Pagal vertę ir gavybos bei naudojimo kiekį svarbiausios pasaulyje statybos ir kelių pramonei skirtos naudingosios iškasenos yra skalda, statybos ir apdailos akmuo, žvyras ir smėlis, energetinių išteklių žaliava (akmens anglis, lignitas, nafta), geležies rūda, klintis cemento pramonei, molis, akmens druska ir kt. (Gasiūnienė, 1998). Šiuo metu Lietuvoje yra nemažai labiausiai pasaulyje naudojamų vertingų žaliavų, įvairiu lygiu ištirta 17 rūšių naudingųjų iškasenų, iš kurių 9 rūšys eksploatuojamos (Lietuvos geologijos tarnyba). 2 paveiksle pavaizduota Lietuvoje išgaunamų naudingųjų iškasenų rūšys bei išsidėstymas.

2 pav. Lietuvoje išgaunamų naudingųjų iškasenų rūšys bei išsidėstymas (sudaryta pagal SMP)

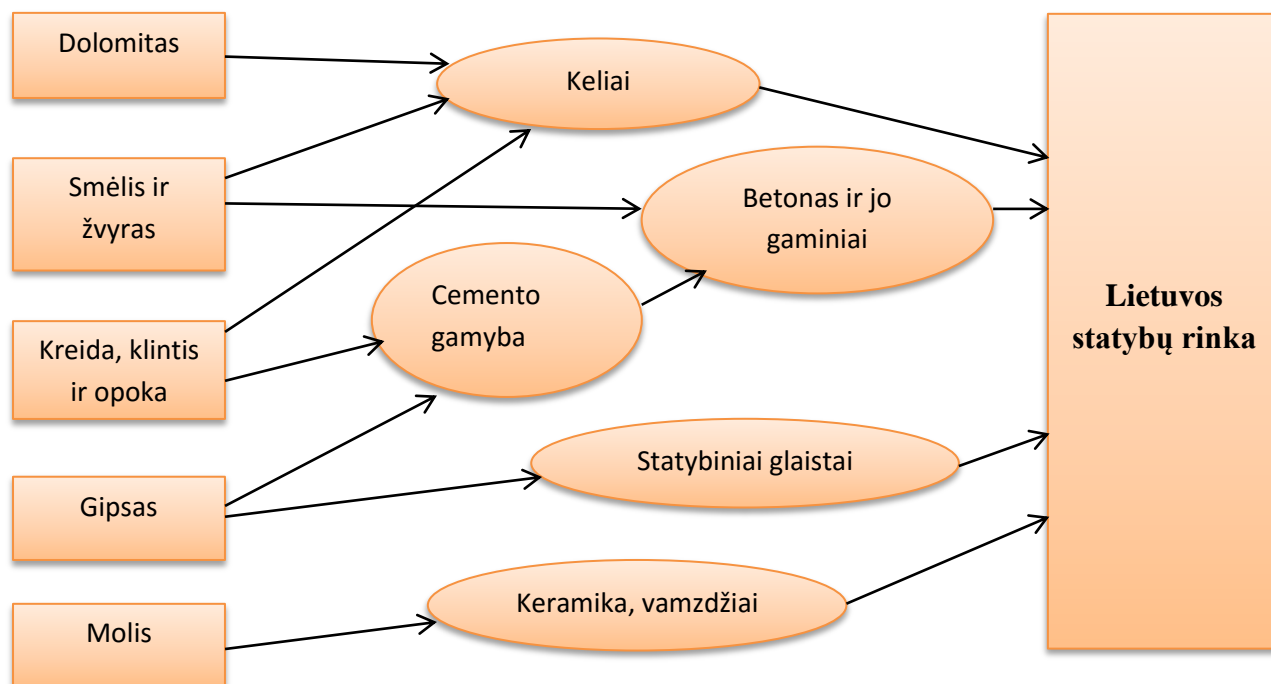
Iš pateikto paveikslo matyti, kad daugiausia žvyro telkinių yra Vilniaus ir Trakų rajonuose. Smėlio telkinių – Kauno, Trakų ir Alytaus rajonuose. Šiuo metu eksploatuojami Klaipėdos ir Šilutės rajonuose esantys naftos telkiniai. Didžiausias naftos telkinys eksploatuojamas Vilkyčiuose. Jame išgaunamas trečdalis visos per metus Lietuvoje išgaunamos naftos.

Daugelis Lietuvos naudingųjų iškasenų yra paviršiuje, jos gerai iširtos, nesunkiai prieinamos – karjeruose kasamos tik atviruoju būdu. Atskirų rūšių naudingosios iškasenos šalies teritorijoje pasiskirsčiusios netolygiai. Jų telkiniai užima tik 4,3 % Lietuvos teritorijos. Šiuo metu Lietuvoje yra 327 karjerai. Įvairių sluoksnių nuosėdinėse uolienose yra beveik visų svarbiausių naudingųjų iškasenų (Lietuvos geologijos tarnyba).

Naudingųjų iškasenų eksploatavimas nulemia ne tik pavienių infrastruktūrų tobulėjimą, bet ir suteikia pagrindą plėtoti daugeliui tarpusavyje susijusių infrastruktūrų, tai lemia prioritetinių ekonominių, socialinių ir kitų valstybės tikslų įgyvendinimą. Be naudingųjų iškasenų neįmanomas žmonijos kasdieninis gyvenimas, jos nuolat naudojamos namų statybai, infrastruktūros plėtrai, transportui, pramonei, šildymui ir t.t. 3 paveiksle parodyta Lietuvos statybos rinkoje pagrindinių naudingųjų iškasenų panaudojimo schema.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymo 4 straipsnio 3 dalies nuostatą, „gamtos išteklių turi būti naudojami racionaliai ir kompleksiskai, įvertinant aplinkos išsaugojimo bei atkūrimo galimybes ir Lietuvos Respublikos gamtos bei ekonomikos ypatumus“. Tai leidžia pagrįstai teigti, jog visi gamtos išteklių – gyvosios ar negyvosios gamtos elementai, įskaitant ir žemės gelmes,

turi būti naudojami remiantis racionalumo principais (Monkevičius, 2012). Nes „viskas šioje Žemėje turi ribas, nereprodukuojami gamtos išteklių taip pat nėra neišsemiami“ (Jakutis, 2005, p. 302).

3 pav. Lietuvoje išgaunamų nerūdinių statybinių medžiagų schema

Pagal Eurostat (2014), pasaulyje per metus iškasama apie 30 milijardų tonų naudingųjų iškasenų, Europos Sąjungoje – apie 3 milijardus tonų įvairių žaliavų. Lietuva tarp šių valstybių yra antroje sąrašo pusėje. Lietuvoje vienam šalies gyventojui tenka 3,9 tonos naudingųjų iškasenų, iškastų per metus, o JAV šis skaičius siekia apie 20 tonų. Europos valstybių tarpe tikrai Makedonijoje, Rumunijoje, Bulgarijoje ir Maltoje tokių iškasenų panaudojama mažiau nei Lietuvoje. Akivaizdu, kad šalis sugebančios efektyviau panaudoti naudingąsias iškasenas statybai ir infrastruktūrai, pasiekia aukštesnį pragyvenimo lygį.

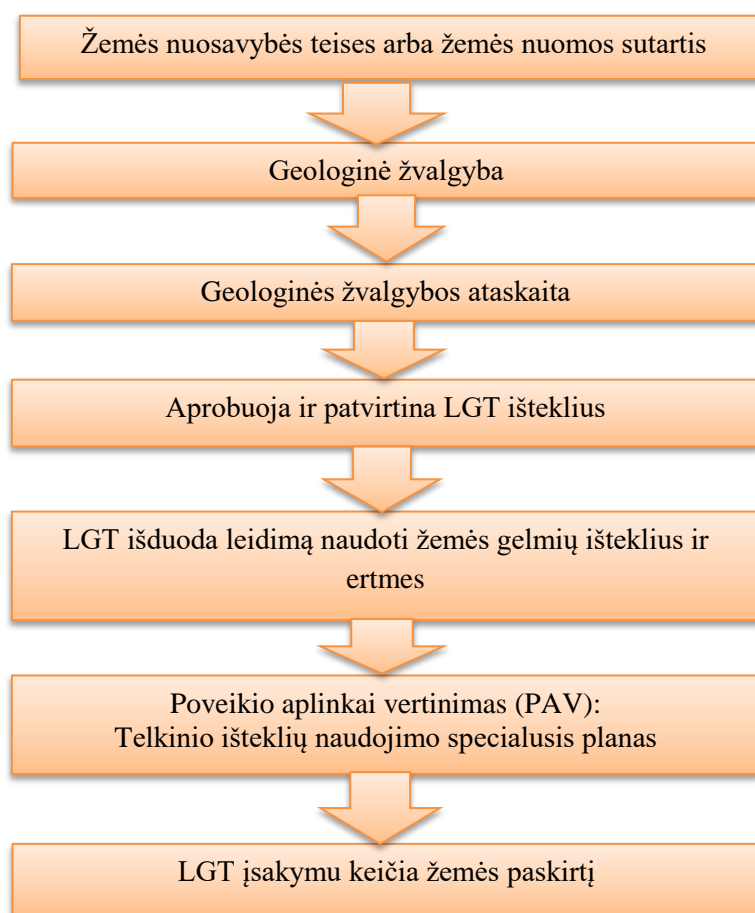
Lietuvos geologijos tarnybos duomenimis šalyje šiuo metu yra detaliečiai išžvalgyti 772 naudingųjų iškasenų telkiniai, parengtinai išžvalgyti 972 ir išskirti 400 prognozinių plotų. Vien tik detaliečiai ir parengtinai išžvalgytuose telkiniuose yra apskaičiuota per 6,7 mlrd. M^3 išteklių. Naudoti galima tik detaliečiai išžvalgytus išteklius, jų bendras kiekis 2,7 mlrd. M^3 . Lietuvos statistikos departamento duomenimis bendra jų vertė 18,42 mlrd. Eur ir tai yra daugiau nei pusė viso Lietuvos nacionalinio turto.

Atsižvelgiant į pateiktą viršuje informaciją galima daryti išvadą, kad kalnakasybos sektorius skatina šalies ekonominį augimą, jeigu šalyje nebebus žaliavų, tai pirmiausia, valstybės biudžetas neteks pakankamai didelės dalies pajamų, surenkamų iš įmonių mokamo gamtos išteklių naudojimo mokesčio. Šis mokesčio imamas remiantis nuostata, kad gamtos išteklių yra Lietuvos nacionalinis turtas, o žemės gelmės –išimtinė valstybės nuosavybė. Todėl valstybė – gamtos išteklių savininkė turi

gauti pajamų už leidimą naudotis savo turtu. Antra, įmonėms reikės importuoti žaliavas iš kitų šalių, todėl labai išaugs jų kaina, nes prisidės transportavimo kaštai, o tai neigiamai paveiks Lietuvos statybos verslą.

Kalnakasybos pramonėje dirbančios įmonės išsiskiria tuo, kad joms būdingi dideli pradiniai investiciniai įnašai bei ilgas laiko tarpas, kol bus galima pradėti eksploatuoti karjerus. Pagal Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymą: „eksploatuoti galima tik detalčiai išžvalgytus ir Lietuvos geologijos tarnybos nustatyta tvarka aprobuotus išteklius. Parengtiniai išžvalgyti ir prognoziniai ištekliai prieš naudojimą turi būti išžvalgyti detalčiai“.

Problema kyla dėl ilgos karjerų steigimo dokumentų tvarkymo trukmės, kuri gali tęstis iki 5 metų bei procedūrų kiekio. 4 paveiksle pavaizduoti visi privalomi etapai, kuriuos įmonė turi pereiti norėdama pradėti eksploatuoti karjerą.

4 pav. Karjero steigimo dokumentų paruošimo etapai

Įmonė, nusprendusi užsiimti kalnakasyba, pirmiausia privalo turėti dokumentus, patvirtinančius žemės nuosavybės teises arba žemės nuomos sutartį. Nurodytame žemės sklype būtina atlikti geologinę žvalgybą, ją atlikti gali tik įmonė turinti Lietuvos geologinės tarnybos (toliau - LGT) leidimą, jei žemė yra nuomojama reikia gauti savininko sutikimą žvalgybai. Po to įmonė paruošia

geologinės žvalgybos ataskaitą, kurią tvirtina LGT. LGT aprobuoja nustatytus išteklius ir įregistruoja į išteklių registrą. Sekantis etapas – LGT išduoda leidimą naudoti žemės gelmių išteklius ir ertmes, sudaroma sutartis su LGT dėl naudojimo sąlygų. Vėliau prasideda projektavimo etapas, atliekamas poveikio aplinkai vertinimas (PAV), rengiamas telkinio išteklių naudojimo specialusis planas, kurio tikslas suprojektuoti racionalų ir saugų žemės gelmių išteklių iškasimą, kasybos metu paveiktų plotų rekultivavimą, suderinti fizinių ir juridinių asmenų, savivaldybių bei valstybės interesus dėl teritorijos naudojimo ir veiklos plėtojimo joje sąlygų. Paruoštas telkinio išteklių specialusis planas derinamas su institucijomis, dėl kelių įrengimo jį turi patvirtinti savivaldybės sudaryta komisija, statybos inspekcija.

Paskutinis etapas - tai LGT įsakymu keičiama žemės paskirtis. Ją tenka keisti ne vieną kartą gaunant leidimą eksploatuoti telkinį, leidimą rekultivuoti teritoriją ir kt. Kasybos įmonių patirtis rodo, kad daugkartinis žemės paskirties keitimas tampa nuo nieko neapsaugančia, jokios naudos neduodančia procedūra. Biologinio rekultivavimo atlikti negalima, kol nebus vėl inicijuotas bendrojo teritorijos plano patikslinimas, o iškasto telkinio ploto paskirtis nebus pakeista iš naudingųjų iškasenų gavybos teritorijos į kitą – miškui, žemės ūkiui, statyboms, rekreacijai naudojamą ar panašią teritoriją. Toks procesas trunka iki 1,5 metų, tad rekultivavimo procesas mažai kur vyksta, nes detalusis teritorijų planavimas – sudėtingas procesas. Jis iškasenų telkinio naudotojui nenaudingas (Lietuvos karjerų asociacija).

Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veikla pasižymi specifine veiklos rūšimi, kuriai būdingas *sezoniškumas*. Dažniausiai tokio pobūdžio įmonių veiklos sezonas trunka nuo kovo iki gruodžio mėnesio. Tačiau tikslų darbų periodiškumą gana sunku apibrėžti, ypač pastaraisiais metais globalinis atšilimas vis labiau keičia klimato sąlygas. Nepaisant to, pagrindinių darbų sezonas trunka nuo balandžio iki lapkričio vidurio. Reikia pabrėžti, kad sezoniškumui daro įtaką keletas faktorių. Visų pirma, įmonė negali vykdyti skaldos plovimo šaltuoju metų laiku. Be to, įmonės veikla tiesiogiai priklauso ir nuo jos pagrindinių klientų – kelių tiesimo įmonių – taip pat dirbančių šiltuoju laikotarpiu. Norėdamos išgyventi žiemos periodą, įmonės privalo sezono metu uždirbti tiek, kad būtų galima išgyventi visus metus.

Dar vienas įmonių ypatumas - veikla dažniausiai yra *lokali*. Dėl nedidelės produkcijos kainos ir didelių transporto sąnaudų produkcija realizuojama vietinėje rinkoje. Labai svarbus aspektas - tai atstumas nuo karjero iki artimiausio miesto – potencialaus naudingųjų išteklių naudotojo. Vienos tonos pervežimas autotransportu vieno kilometro atstumu kainuoja nuo 0,04 iki 0,12 eurų. Produkcijos pervežimas didesniais atstumais neapsimoka - transporto kaštai viršytų produkcijos kainą.

Dar viena šio sektoriaus įmonių veiklos specifika – *ribotas veiklos tęstinumas*, nes Lietuvoje karjerų eksploatavimo laikas dažniausiai trunka iki 5 metų, o labai didelių, kurių plotas siekia daugiau nei 40 ha., iki 10 metų. Tuo remiantis, į technologines naujoves bei nuosavą techniką verta investuoti įmonėms, planuojančioms eksploatuoti daugiau nei vieną karjerą.

Užbaigiant karjerų eksploatavimo veiklą, tai yra išnaudojus jų gamtinius išteklius, karjerai turi būti *rekultivuojami*, atkuriant buvusią žemės naudojimo paskirtį arba rekultivuojami į vertingesnes ekosistemas. Juridiniai asmenys, pasirašydami žemės naudojimo sutartį, įsipareigoja rekultivuoti pažeistus žemės plotus savo lėšomis. Bet ne visada įmonė šias lėšas sukaupia, todėl kyla didelė rizika, kad, bankrutavus karjerą eksploatuojančiai įmonei, pažeisti plotai liks nesutvarkyti, arba tai reikės daryti iš valstybės lėšų, kurių dažniausiai trūksta. Lėšų stoka ypač pavojinga durpynuose, kur gali kilti stambūs gaisrai, keliamas pavojus žmonių sveikatai ir gyvybei. Nerekultivuoti karjerai taip pat yra potencialiai pavojingi objektai, pavyzdžiui, nerekultivuotų karjerų šlaitų nuolydžio kampas siekia 60 ir daugiau laipsnių, tuo tarpu pagal teisės aktų reikalavimus po rekultivavimo galima palikti iki 8–24 laipsnių, taip pat nerekultivuoti karjerai dažnai virsta nelegaliais sąvartynais, paprastai tampančiais oro, dirvožemio, gruntinių ir požeminių vandenų taršos šaltiniu (Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė).

Galima daryti išvadą, kad Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veikla skiriasi nuo kitų pramonės šakų šiais pagrindiniais ypatumais: ilga karjerų steigimo dokumentų tvarkymo trukmė (nuo 2 iki 5 metų). Jų veikla turi aiškiai numatytą užbaigtumą bei bankroto atveju dėl įmonės, neatlikusios visų nustatytų pagal LT įstatyminę bazę reikalavimų, valstybė ir jos gyventojai patirs nuostolių, nes liks sudarkytas kraštovaizdis, nesutvarkytos teritorijos, keliančios pavojų žmonėms. O nerekultivuotus karjerus valstybė privalės sutvarkyti savo lėšomis, tai yra už Lietuvos mokesčių mokėtojų pinigus.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2015 metais apie 40 procentų kalnakasybos sektoriaus įmonių veikė nuostolingai, tai leidžia daryti išvadą, kad nagrinėjamo sektoriaus įmonės veiklos vertinimo metodikai neskiriama reikiamo dėmesio, o tai daryti būtina, nes objektyvus veiklos vertinimas skatina veiklos racionalizavimo mechanizmą, intensyvią pramonės plėtrą. Šalies kalnakasybos pramonės potencialas veda į veiksmingą kitų pramonės šakų ir socialinio-ekonominio išvystymo lygio augimą, apibrėžia šalies vietą pasaulio ekonominėje sistemoje, taigi užtikrina didesnę ekonominę potencialą valstybei.

Todėl kyla poreikis atlikti tyrimą, apžvelgti egzistuojančias veiklos vertinimo metodikas ir iš visų aptartų vertinimo įrankių, parinkti tinkamiausius rodiklius, leidžiančius Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonėms kuo tiksliau įvertinti savo finansinę būklę, identifikuoti silpnąsias puses, kad šio sektoriaus įmonė nepapildytų bankrutuojančių įmonių gretų.

2. ĮMONIŲ VEIKLOS VERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

2.1. Veiklos vertinimo samprata

Įmonė kaip organizacinis darinys, vertinant jos veiklą, imta traktuoti tik XX amžiaus aštuntojo dešimtmečio pabaigoje, o devintajame dešimtmetyje įmonės atliekamų funkcijų supratimą, papildė jau rinkodaros ir vadybos mokslai. Šiandien, vertinant įmonės veiklą, kreipiamas dėmesys ne tik į pelno (nuostolių) dydį ir gamybos sąnaudas, bet ir į kitus įmonės veiklos aspektų.

Prieš gilinantis į egzistuojančius veiklos vertinimo metodų teorinius aspektus, pirmiausia reikia išsiaiškinti, kas yra veiklos vertinimas?

Mokslinėje literatūroje galima sutikti skirtingų veiklos vertinimo sąvokų. 1 lentelėje pateikiami Lietuvos ir užsienio autorių veiklos vertinimo apibrėžimai.

1 lentelė. Veiklos vertinimo sampratos

Simmons (2000)	Veiklos vertinimas - tai įrankis, leidžiantis subalansuoti pelną ir kontroliuoti trumpalaikius rezultatus, derinti juos su įmonės ilgalaikiais pajėgumais ir augimo perspektyvomis, skirtingais įmonės tarpininkų lūkesčiais, įmonės veiklos galimybėmis ir darbuotojų elgesio motyvais.
Bititci, Carrie, ir Turner (2002)	Veiklos vertinimas - tai procedūra, padedanti kontroliuoti ir sekti įmonės veiklą, skatinanti maksimaliai ir efektyviai tobulėti, leidžianti siekti įmonės tikslų.
Boguslauskas, Jagelavičius (2002).	Veiklos vertinimas susideda iš dviejų dalių: pagrindinę veiklos vertinimo dalį sudaro biudžetų planavimas ir kontroliavimo procese standartų ir normų nustatymas bei sąnaudų apskaičiavimas, o kita išreiškia daug platesnį požiūrį ir jau įrėmina veiklos valdymą.
Bezrukova, Borisov, Shanin (2013)	Veiklos vertinimas – tai įmonės visos veiklos informacijos apibendrinimas ir sisteminimas, taip pat remiantis atskleistais dėsningumais, naujų duomenų išdirbimas.
Venkatesh, Ramachandran (2014)	Veiklos vertinimas traktuojamas kaip sisteminis procesas, matuojantis veiklos rezultatus ir suteikiantis patikimą informaciją apie įmonės programų efektyvumą.
Puškorius (2014)	Veiklos vertinimas - tai atitinkamų veiklos rodiklių identifikavimas bei taisyklių įvedimas, kuriomis vadovaujantis priimami sprendimai dėl veiklos pagerinimo.
Mackevičius, Giriūnas, Valkauskas (2014)	Veiklos vertinimas - tai įvairios ekonominės informacijos apie veiklą rinkimas, atliekantis kontrolės, informacijos vertinimo ir apibendrinimo, sprendimų priėmimo ir kitas funkcijas, padedantis laiku atskleisti įmonės veiklos trūkumus ir numatyti priemones jiems pašalinti, objektyviai įvertinti veiklos rezultatus, atskleisti vidaus ir išorės rezervus įmonės veiklai gerinti.
Gubina, Gubin (2015)	Veiklos vertinimas – metodas, kuriuo siekiama

	įvertinti dabartinę padėtį ir rasti rezervų padedančių padidinti įmonės valdymo efektyvumą.
Evdokimova, Pashkina (2015)	Veiklos vertinimas - tai veiklos kontrolės sistema, padedanti analizuoti veiklos rezultatus, pasiekti užsibrėžtus įmonės tikslus.

Užsienio ir Lietuvos literatūros apžvalga parodė, kad veiklos vertinimą reikia suprasti kaip sudėtingą, daug įmonės veiklos sričių jungiančią sistemą, kuri remiasi kiekybinių rodiklių skaičiavimais ir apima ne tik įmonės viduje vykstančių procesų ir jų rezultatų vertinimą, bet ir daug dėmesio skiria įmonės aplinkos įtakai, daromai siekiant užsibrėžtų tikslų. Pagrindinis veiklos vertinimo tikslas - ne tik suteikti suinteresuotoms šalims išsamią informaciją apie nagrinėjamą objektą, bet ir pateikti sprendimus, leidžiančius pagerinti įmonės veiklą.

Tačiau, reikia pastebėti, kad nėra bendro veiklos vertinimo turinio. Neaišku, kokias įmonės veiklos sritis reikia tirti, kokią informaciją kaupti, analizuoti ir vertinti. Bet neginčytina tai, kad objektyvus ir teisingas įmonės esamos padėties nustatymas leidžia atskleisti jos vidaus rezervus, nustatyti su verslu susijusias grėsmes ar pelno gavimo galimybes, tokiu būdu užtikrinant įmonės veiklos tęstinumą. Veiklos įvertinimo informacija ypač svarbi, norint įmonėms išsilaikyti konkurencingoje rinkoje. Palepu, Healy ir kt. (2007) nuomone, tik tinkamai atliktas įmonės veiklos vertinimas gali padidinti įmonės vertę konkurencingoje rinkoje.

2.2. Svarbiausi įmonių veiklos vertinimo aspektai

Vertinant įmonių veiklą svarbu atkreipti dėmesį į įvairius aspektus. Pasak Vidickienės (2004), kyla poreikis išsiaiškinti pagrindinius įmonės veiklos vertinimą lemiančius dalykus:

- *vertintojo pirminių nuostatų šaltinius;*
- *vertinimo rezultatų naudojimo tikslus;*
- *vertintojo pasirinktą metodologiją, metodus ir rodiklius.*

Neabejotina, kad šiuolaikinė įmonė priklauso sudėtingų objektų kategorijai ir jos vertinimui daro įtaką vertintojo nuostatos, jo turimos vertybės. Reikia atsižvelgti į tai, kas atlieka vertinimą, kadangi vertinant sudėtingą elementą, skirtingų asmenų vertinimai dažniausiai skiriasi. Pavyzdžiui, įmonės vadovas gali orientuotis į trumpą laikotarpį, einamąsias pajamas ir išlaidas. Jo vertinimu įmonė yra su jokiais ypatingomis problemomis nesusiduriantis ir pelningai dirbantis subjektas, tačiau samdyti ekspertai, daugiau dėmesio skirdami įmonės strategijai, gali nustatyti, kad įmonė taps nepajėgi konkuruoti rinkoje, nes naudoja pasenusias gamybos technologijas. O jeigu veiklos vertintojų yra daugiau nei vienas, įmonės akcininkai ir vadovai - skirtingi asmenys, kitos įtakos grupės (tiekėjai, vartotojai, kreditoriai), tai jų vertinimai ir tolesni veiklos patobulinimo pasiūlymai gali skirtis. Tai nepageidaujamas reiškiny, sukiantis papildomų valdymo problemų. Reikia iš anksto išsiaiškinti

įmonei įtaką turinčių asmenų vertybių nuostatus ir ieškoti būdų, kaip jų skirtingą požiūrį suderinti, kad veiklos vertinimas įkomponuotų kuo platesnį spektrą tikrųjų vertę kuriančių veiksmų.

Taigi, *pateikiant įmonės veiklos vertinimo išvadas*, būtina komentuoti, kokiomis vertybėmis, nuostatomis remtasi, iš kieno pozicijų buvo žiūrima nustatant ar įmonės padėtis bloga/gera.

Atliekant įmonės veiklos vertinimą, reikia galvoti apie vertinimo rezultatų tolimesnį panaudojimą, apie jų naudą. Įmonė - sudėtingas darinys, neįmanoma atlikti visų jos savybių vertinimo. Tačiau žinant *vertinimo tikslą* analizė nukreipiama link svarbiausių dalykų.

Atsižvelgiant į tai, kam įmonės veiklos vertinimas gali būti taikomas:

- *vidiniam* naudojimui - veiklos tobulinimo rezervų paieškai, planavimui;
- *išoriniam* naudojimui - kreditoriams, tiekėjams, vartotojams, investuotojams

stengiamasi vertinant išryškinti vienokius ar kitokius įmonės veiklos aspektus, taikyti skirtingus kriterijus ir metodus. Žinant *vertinimo rezultatų naudojimo tikslus*, išvengiama bereikalingo darbo, tokiu būdu susiaurinant vertinamus įmonės veiklos aspektus ir analizuojant tik tuos, kurie svarbiausi tikslui pasiekti.

Įmonės veiklos vertinimas priklauso nuo *vertintojo pasirinktos metodologijos, metodų ir rodiklių*. Ekonomikos teorija siūlo didžiulį jų spektrą. Be to, ekonominiai metodai vis dažniau papildomi ar integruojami su kitų mokslų – ekologijos, psichologijos, sociologijos metodais. Visų jų panaudoti, atliekant įmonės būklės vertinimą, nėra nei galimybės, nei būtinybės. Reikia nepamiršti, kad naudojant skirtingus metodus ar rodiklius, tuo labiau metodologiją, dažniausiai gaunamos ir skirtingos išvados. Anot Roos (2005), sėkmingam įmonės įvertinimui reikalingos kelios sąlygos. Pirmiausia rodikliai turi atspindėti visus įmonės išteklius ir tai, kaip jie naudojami. Antra, rodikliai turi pasižymėti išskirtinumu, rodiklį sudarantis elementas neturi dubliuotis su kitu matuojamu rodikliu. Taip pat rodiklio reikšmė neturi kisti pasikeitus kitiems rodikliams. Paskutinė sąlyga - rodiklio adekvatumas, kitaip tariant, rodikliai skaitmenine išraiška turėtų būti adekvatūs matuojamajai empirinei sistemai.

Renkantis atitinkamus rodiklius, įmonės veiklos vertinimo metodologiją būtina atsižvelgti į įmonės rūšį. Įmonių rūšiavimas gali būti atliekamas pagal skirtingus kriterijus:

- šaką;
- dydį;
- organizacinę struktūrą;
- nuosavybės tipą ir t.t.

Šioje stadijoje dažniausiai vertintojo problema, kaip pasirinkti tinkamą įmonės rūšies išskyrimo principą, nes, atsižvelgiant į konkrečios įmonių rūšies galimybes, bus daromos galutinės vertinimo išvados ir iš to išplaukiančios rekomendacijos (Vidickienė, 2004). Taigi įmonės *veiklos vertinimo kokybė* tiesiogiai priklausys nuo vertintojo pasirinktų ir panaudotų vertinimo instrumentų.

Veiklos vertinimas gali padėti verslui tada, kai jis inkorporuojamas į įmonės valdymo praktiką. Susiejant vertinimą su valdymu reikia išskirti tris pagrindines vertinimo rūšis ir atsižvelgiant į tai, kokiais valdymo tikslais bus naudojamas veiklos vertinimas, turėtų būti parenkami atitinkami vertinimo rodikliai. 2 lentelėje pateiktos pagrindinės įmonės vertinimo rūšys, jų tikslai ir vertinimo rodikliai.

2 lentelė. Veiklos vertinimo sujungimas su įmonės valdymo praktika (sudaryta pagal Vidickienė, 2004)

Vertinimo rūšis	Tikslas	Laikotarpis	Rodiklis
Operatyvinis vertinimas	Derinami su operatyviniu valdymu ir planavimu. Tikslas - patikrinti ar veikla atitinka standartą	Trumpalaikis	Kiekybiniai. Jie turi padėti įvertinti esamą situaciją ir nustatyti normatyvus, į kuriuos bus orientuojamasi keliant trumpalaikius tikslus.
Strateginis vertinimas	Derinami su strateginiu valdymu ir planavimu. Tikslas - įvertinti įmonės galimybes ir grėsmes jos veiklai ateityje.	Ilgesnis. Kadangi įmonėse sudaromi 3-5 metų strateginiai planai, neverta analizuoti trumpesnių laikotarpių kaip vieneri metai.	Kiekybiniai rodikliai turėtų būti papildyti kokybiniais, tačiau reikėtų stengtis kokybinius įmonės veiklos rodiklius įvertinti kiekybiškai.
Procesinis vertinimas	Derinami su visuotinės kokybės vadybos sistemų diegimu įmonėje ir esminių pertvarkymų projektavimu. Tikslas - rasti tolesnio įmonės veiklos tobulinimo rezervų.	Vertinimas orientuotas į esamą laiką.	Kokybiniai rodikliai, kurių pagrindu vertinama procesų seka, tarpusavio ryšys.

Šiuolaikiškai valdomos įmonės, siekdamos pagrįsti valdymo sprendimus, naudoja visas vertinimo rūšis, derina operatyvinį ir strateginį valdymą bei siekia nuolatinio įmonės tobulėjimo. Kuo sudėtingesnė įmonės valdymo technologija naudojama, tuo didesnės bus valdymo sąnaudos, todėl kiekvienu konkrečiu atveju reikia gilintis į situaciją ir bandyti išsiaiškinti kokioje verslo aplinkoje dirba įmonė, kokius vidinius rezervus turi ir tokiu būdu numatyti valdymo technologijos supaprastinimo galimybes. Gal efektyviai naudojant vidinius rezervus įmonei pakaktų tik operatyvinio valdymo, papildyto kai kuriais strateginio planavimo ir kokybės vadybos esminiais elementais.

Anot Strumicko (2016), atsižvelgiant į vidinius įmonės poreikius įvairūs veiklos vertinimai yra reikalingi:

- pritraukiant kapitalą, kreditinių lėšų gavimui;
- turto ir išteklių racionaliam ir efektyviam valdymui, pelno maksimizavimui;

- optimaliam kapitalo panaudojimui, įmonės vertės kūrimui;
- įmonės veiklos kontrolei, motyvavimo ir darbuotojų skatinimo sistemos įdiegimui ir įgyvendinimui;
- veiklos pasiekimų *palyginimui* tarp atskirų padalinių ar su kitomis įmonėmis.

Taigi, objektyvaus veiklos vertinimo neįmanoma atlikti be palyginimo, nes reikia įvertinti, ar įmonės veikla pagerėjo, ar pablogėjo, todėl visada būtina nurodyti su kuo lyginame. Viena iš būtiniausių veiklos vertinimo sistemos funkcijų, Puškorius (2014) teigimu, yra tai, kad ji turi apimti įvairius palyginimus: laiko ir tikslų atžvilgiu, palyginimus tarp padalinių, tarp analogiškai veikiančių verslo subjektų bei kitų įmonės veiklai darančių įtaką veiksnių. Pavyzdžiui, palyginus įmonės turto pelningumo (gražos) rodiklį su analogišku praėjusio periodo rodikliu, daroma išvada, kad įmonės veikla ženkliai pablogėjo. Bet palyginę savo įmonės turto pelningumo (gražos) rodiklį su tokiu pat pagrindinio konkurento rodikliu galime nustatyti, kad įmonės veikla pagerėjo, nes konkurento rodiklis daug mažesnis. Pirmu atveju *matas* būtų pačios įmonės efektyvus turimo turto panaudojimas, o antru - *matas* jau kitas. Abiem atvejais naudojami du skirtingi *matai*: vertiname lygindami su savo pasiekimais ir vertiname lygindami su pagrindinio konkurento pasiekimais.

Sudnickas (2014) kalbėdamas apie veiklos vertinimo *matą*, teigia, kad jis gali būti apibūdintas „, kaip rodiklis kvantifikuojantis veiksmo efektyvumą ir/arba veiksmingumą“ (Sudnickas, 2014, p. 18).

Ilgą laiką įmonės veiklos pasiekimų *matas* buvo siejamas su pelnu arba matuojamas pardavimų apimtimis. Tačiau šiomis dienomis įmonės veiklos pasiekimų *matas* yra vis labiau siejamas su veiklos kokybe. Anot Gammie (2005), įmonės veiklos pasiekimų *matą* reikia traktuoti kaip kriterijų, kuriuo remiantis vertintojas įvertina, kas sukurta ir pateikta.

Darydami vertinimo išvadas turime žinoti su kuo lyginame, o tam reikalingas vertinimo *matas*. Pasak Vidickienės (2004), egzistuoja trys skirtingi lyginimo tikslai:

- įvertinti savo paties pasikeitimą, t.y. palyginti su ankstesniais rezultatais;
- palyginti savo pasiekimus su kitomis įmonėmis, veikiančiomis toje pačioje erdvėje;
- pasiektus rezultatus lyginti su planuotais.

Jeigu planuojame atlikti kompleksinį įmonės veiklos vertinimą, reikėtų kelti visus tris tikslus, taip pat, vertinant laiko požiūriu reikia, išsiaiškinti, į kokią laiko perspektyvą bus orientuojamasi:

- praeitį;
- dabartį;
- ateitį.

Pastaruoju metu vertinant įmonės veiklą naudojami trys erdvės ir trys laiko matai, jų naudojimo tvarka, remiantis evoliucijos požiūriu pateikiama, 3 lentelėje.

3 lentelė. Pagrindiniai įmonės veiklos matai (sudaryta pagal Vidickienė, 2004)

Etapas	Laikotarpis	Erdvės matas	Laiko matas
Masinės gamybos	Iki 1960	Pačios vertinamos įmonės pasiekimai (<i>pirmas matas</i>)	Veiklos rezultatai praeityje
Masinės prekybos	Iki 1990	Tiesioginių konkurentų pasiekimai (<i>antras matas</i>)	Planinės užduotys
Globalizacijos	Nuo 1990	Sėkmingiausiai veikiančių panašių įmonių pasiekimai (<i>trečias matas</i>)	Dabartinio veiklos proceso tobulumas

Iš lentelės matyti, kad istorijos raidos atžvilgiu trijų erdvės matų poreikis susiformavo tik per pastarąjį šimtmetį. Vykdamas masinę gamybą svarbiausias veiklos vertinimo rodiklis buvo gamybos apimtys, nes prekių rinka dar nebuvo perpildyta. Tai leido įmonei, atliekant savo veiklos vertinimą, vadovautis tik savo pačios pasiekimais per atitinkamą laikotarpį.

Vykdamas masinę prekybą įmonėms, susidūrus su produkcijos realizavimo sunkumais bei stipriai padidėjus konkurencijai, tapo svarbu įdėmiai stebėti konkurentų veiksmus, todėl jos pradėjo savo pasiektus rezultatus lyginti ne tik su savo ankstesniais, bet ir su konkurentų rezultatais.

Prasidėjus globalizacijos etapui, darant išvadą, kad įmonė sėkmingai veikia, reikia ją palyginti ne tik su pagrindiniais konkurentais, bet ir su panašia veikla vykdančiomis regiono, pasaulio įmonėmis. Pažymėtina, kad nors pastaruoju metu daugumai įmonių, vertinant veiklą, tenka naudoti visų trijų erdvės ir laiko *matų* kombinaciją, kai kurios iš jų dar gali apsieiti su vienu ar dviem matais.

Vienas iš seniausiai naudojamų rodiklių, apibendrintai vertinant įmonės veiklą, buvo grynasis pelnas, bet absoliuti šio rodiklio išraiška neleidžia palyginti skirtingo dydžio įmonių rezultatų. Taigi jis tinka tik, kai nauji rezultatai palyginami su senaisiais, t.y. naudojamas *vienas vertinimo erdvės matas*.

Norint naudoti *antrąjį erdvės matą*, lyginti įmonės rezultatus su konkurentų rezultatais, pradėta vertinimus atlikti naudojant pelno, tenkančio investuotoms lėšoms ar vienai akcijai, bei kitus rodiklius, priskiriamus prie *tradicinių vertinimo metodų*.

Visuomenei vis labiau domintis akcijų rinkomis, vis dažniau vykstantys įmonių susijungimo, prijungimo, aljansų kūrimo procesai rodo *trečiojo erdvės mato* naudojimo būtinybę. Trečiasis matas, leidžiantis palyginti įmonės padėtį ne tik su tiesioginiu konkurentu, bet ir su kitomis įmonėmis, tampa labai svarbus investuotojams. Todėl kyla poreikis ieškoti *modernių veiklos vertinimo metodų*, leidžiančių įvertinti įvairias įmonės sritis. Tačiau pasirinkimą apsunkina egzistuojančių veiklos vertinimo metodų įvairovė. Siekdamas įmonėms palengvinti tokį pasirinkimą, Tangenas (2004) siūlo atsakyti į sekančius klausimus:

- kokie yra veiklos vertinimo tikslai?
- Koks pageidaujamas vertinimo metodo, metodikos detalumo laipsnis?
- Kiek laiko galima skirti vertinimui?

- Kokie turimi duomenys?
- Kokie gali būti veiklos vertinimo kaštai?

Apibendrinant galima teigti, kad įmonei, renkantis savo veiklos vertinimo metodą, svarbu žinoti, kas jai aktualu. Kad veiklos vertinimo metodika netaptų sudėtinga ir sunkiai adaptuojama, reikia vengti nevaldomų kriterijų įtraukimo. Vertinti tik įmonės veiklai reikšmingus elementus, susietus su jos strategija ir tikslais. Taigi, veiklos mato pasirinkimas, įmonei vertinant savo veiklą, priklausys nuo tuo, kokį veiklos metodą ji pasirinks, kokius pasiekimus ir su kuo norės lyginti bei kiek ji pasiryžusi investuoti laiko ir kaštų į veiklos vertinimo sistemos sukūrimą.

2.3. Veiklos vertinimo metodai

Išanalizavus ankstesnėse darbo dalyse įvairių autorių pateiktus veiklos vertinimo esminius principus ir atlikimo žingsnius, būtina aptarti ir atskleisti egzistuojančius įmonės veiklos vertinimo metodų bruožus.

Vienas populiariausių veiklos vertinimo metodų - *tradicinis veiklos vertinimas*, kuris grindžiamas finansinių rodiklių ir rezultatų analize. Tai santykinai senesni veiklos vertinimo metodai. Jų pagrindu atliekamas įvertinimas grindžiamas tuo, kad finansiniai rezultatai yra svarbiausias informacijos apie įmonės veiklą šaltinis.

Pastaruoju metu dažniausiai naudojami tradiciniai vertinimo metodai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė. Praktikoje naudojami tradiciniai vertinimo metodai (adaptuota pagal Strumickas, 2016)

Turto vertinimu pagrįsti metodai			
Balansinės vertės metodas (BV)	Pagrįstas įmonės turto vertinimu.	$BV = T - N - I$	T- turto grynoji vertė;
Pakoreguotosios apskaitinės vertės metodas (PAV)	Įvertina įmonės turto perkainojimą dėl infliacijos ir kt. veiksnių.	$PAV = T - N - P - I$	N-turto nusidėvėjimas ir amortizacija;
			I- išipareigojimai;
			P- ilgalaikio įmonės turto perkainojimas.
Atstatymų (kaštų) vertės metodas (GPV)	Nustato sumą, kurios reikėtų, norint sukurti panašiu turtu disponuojančią įmonę.	$GPV = KA - NFU - NE - NF$	KA- analogiško turto kaina rinkoje;
			NFU- funkcinis nusidėvėjimas;
			NE- ekonominis nusidėvėjimas.
Rinkos kaina pagrįsti metodai			
Ankstesnių/ analogiškų sandorių metodas	Įmonės vertė nustatoma remiantis ankstesniais tos pačios įmonės vertinimais arba analogiškų įmonių vertinimu, įvertinant skirtumus tarp analizuojamos ir analogiškų įmonių.	$RV = PK + PV$	RV – rinkos vertė;
			PK – palyginamojo objekto (analogo) rinkos vertė;
			PV – patikslinimų vertė.

Pajamų vertinimu pagrįsti metodai		
Akcijos kainos ir buhalterinės vertės santykis (P/B)	Naudojamas įmonių akcijų vertinimui, lygina įmonės kainą biržoje ir jos nuosavą kapitalą.	$P/B = \text{Akcijos kaina} / \text{Buhalterinė vertė akcijai}$
Akcijų kainos ir pelno akcijai santykis (P/E)	Naudojamas veiklai įvertinti, nes akcininkams yra svarbus ne tik dividendų gavimas, bet ir pajamos už akcijas rinkoje.	$P/E = \text{Grynasis pelnas} / \text{kapitalizacijos}$
Pelnas, tenkantis vienai akcijai (EPS)	Įmonės grynojo pelno augimas sąlygoja EPS augimą, kurį investuotojai ir akcininkai vertina teigiamai.	$EPS = \text{Grynasis pelnas} / \text{akcijų skaičiaus vnt.}$
Pelnu vertinimo metodai		
Nuosavo kapitalo pelningumas (ROE)	Įvertina gaunamą naudą, kuri uždirba įmonės akcininkų kapitalas.	$\text{Grynasis pelnas} / \text{Nuosavas kapitalas}$
Investicijų pelningumas (ROI)	Vertina, ar efektyvios yra investicijos, t.y. rodo iš investicijų gautą naudą.	$\text{Grynasis pelnas} / (\text{Nuosavas kapitalas} + \text{ilgalaikės skolos})$
Turto grąža (ROA)	Rodo, kiek įmonė uždirbo pelno lyginant su jos turtu, t.y. nusako, kaip efektyviai naudojamas turtas.	$\text{Grynasis pelnas} / \text{Visas turtas}$

Apibendrinant pateiktą informaciją, galima daryti išvadą, kad *turto vertinimu pagrįsti metodai* nenumato veiklos tęstinumo, įmonės vertę nustato pagal jos kilnojamą ir nekilnojamą turtą. Lietuvoje, kaip ir bet kurioje kitoje šalyje gali būti efektyviai įvertinta ne kiekvieno turto vertė. *Rinkos kaina pagrįstų metodų* naudojimo galimybės ir gautų rezultatų kokybė labai priklauso nuo palyginimui tinkamo analogiško turto skaičiaus. Lietuvoje tokio pobūdžio metodų naudojimas yra ribotas arba gali būti taikomas tik su didelėmis išlygomis dėl rinkos jaunumo. *Pajamų vertinimu pagrįstų metodų* taikymas Lietuvoje apsunkina bendras šalies nestabilumas, o tai neleidžia prognozuoti tikslesnių reikiamų duomenų, menkina vertinimo efektyvumą. Santykinai trumpas Lietuvos įmonių veiklos laikotarpis nesuteikia pakankamo pagrindo analizuojamos įmonės veiklos perspektyvoms ir rizikingumui nustatyti. Kalbant apie *pelnu vertinimo metodus* pažymėtina tai, kad šiuos rodiklius gali paveikti esantys apskaitos sistemos trūkumai tiek turto, tiek ir pelno atžvilgiu. Dėl apskaitos duomenų iškreipimo, apskaičiuoti rodikliai neįsistatys realiai įvertinti įmonės veiklos padėties.

Pasak Grundienės (2009), neatsakingai parengiamos finansinės ataskaitos ir jų pagrindu atliktas įmonės veiklos įvertinimas gali turėti neigiamų pasekmių ir atsiliepti tolesniems įmonės veiklos rezultatams. Ziganas, Zeglatas (2010) pabrėžia, kad pirmiausia, tai gali turėti įtakos prognozuojamai įmonės plėtrai, įmonės vertės kūrimui, nes neturint patikimos informacijos, negalima priimti efektyvių įmonės strateginio valdymo sprendimų, o investuotojai negali tinkamai pasirinkti investicijų objekto.

Šiandieninėje rinkoje įmonėms jau nebeužtenka vien tradicinių veiklos vertinimo metodų, nes apsiriboti tik finansiniais matavimais pavojinga, tie rodikliai dažniausiai susiję su jau įvykusi faktų duomenys gali būti pasenę (Sližytė, 2006, Boguslauskas ir Jagelavičius, 2002). Įmonėms būtina analizuoti ir kitus veiklos aspektus, norint kuo aiškiau nustatyti realią situaciją. Pagal Christauską ir

Kazlauskienę (2009), „tradiciniai matavimo rodikliai nepajėgūs įvertinti tikrųjų vertę kuriančių veiksmų. Tradicinės veiklos vertinimo sistemos nepadeda išspręsti dinamiškų verslo sąlygų kontekste iškilusių vadybinių problemų“ (p. 715).

Tradicinių įmonės veiklos vertinimo metodų palyginimas pateiktas 5 lentelėje.

5 lentelė. Pagrindinių tradicinių įmonės veiklos vertinimo metodų palyginimas (adaptuota pagal Makutėnaitė, Gliubicis ir Makutėnienė, 2014)

Metodas	Taikant metodą, įvertinama			Taikant metodą, naudojami erdvės matai	
	Grąža	Investuotas kapitalas	Nuosavo kapitalo išlaidos	Nauji įmonės rezultatai lyginami su senaisiais	Lyginami įmonės rezultatai su konkurentų rezultatais
<i>Grynasis pelnas</i>	+	-	-	+	-
<i>Investicijų pelningumas (ROI)</i>	+	+	-	+	+
<i>Pelnas, tenkantis vienai akcijai (EPS)</i>	+	+	-	+	+
<i>Turto grąža (ROA)</i>	+	+	-	+	+
<i>Nuosavo kapitalo pelningumas (ROE)</i>	+	+	-	+	+

Naudojant tradicinius įmonės veiklos vertinimo metodus, įvertinama grąža ir investuotas kapitalas, išskyrus grynąjį pelną, tačiau neatsižvelgiama į tai, kiek kainuoja *nuosavas kapitalas*. Absoliuti grynojo pelno rodiklio išraiška leidžia įmonės vertinimą atlikti naudojant tik vieną erdvės matą - naujus įmonės rezultatus lyginti su senaisiais. Norint naudoti antrąjį erdvės matą, palyginti įmonės rezultatus su konkurentų rezultatais, būtina vertinimą atlikti jau remiantis ROI, EPS, ROA, ROE rodikliais. Įvardijus tradicinių veiklos vertinimo metodų trūkumus, galima daryti išvadą, kad tik tradicinių finansinių rezultatų pagrindu atliekamas veiklos vertinimas, negali patikimai įvertinti įmonės veiklos, todėl reikalingas kompleksinis, modernus metodas, kuris leistų visapusiškai atsižvelgti į įmonės veiklos ypatumus tai padaryti.

Mėgindama spręsti šią problemą konsultacinė Stern Stewart &Co įmonė pradėjo populiarinti naują pelno rodiklį, pavadinusi jį EVA (economic value added) (Bulyga, 2015). Lietuviškai jis vadinamas ekonominiu pelnu, ekonominės pridėtinės vertės metodu arba tiesiog EVA.

Praktinis šio vertės mato pritaikymas pastebimas XX a. 9 – tojo dešimtmečio pabaigoje, kadangi būtent tuomet prasidėjo įmonių strateginio augimo laikotarpis, kuris siejamas su besikeičiančia aplinka.

Nemažai dėmesio ekonominės pridėtinės vertės metodui skyrė užsienio šalių autoriai Lazzolino, Laise ir Migliano (2014), Ivanovas, Leong ir Zaima (2014). EVA vadinama viskas, kas susiję su ekonominiu pelnu ar grynosiomis pajamomis, net jei juos skaičiuojant tiksliai nesilaikoma Stern Stewart & Co metodikos (Vidickienė, 2004). Mokslinėje literatūroje galima rasti įvairių EVA skaičiavimo metodikų. Damodaran (2012) pažymi, kad EVA apibūdina trys pagrindiniai rodikliai: investuoto kapitalo pelningumas (ROI), WACC – vidutinė svertinė kapitalo kaina ir investuoto kapitalo vertė (C):

$$EVA = (ROI - WACC) \times C \quad (1)$$

Makutėnaitė, Gliubicas ir kt. (2014) teigia, kad EVA pagrindiniai rodikliai gali būti veiklos pelnas, apskaičiavus pelno mokesčių (NOPAT), WACC ir investuoto kapitalo vertę:

$$EVA = NOPAT - (WACC \times C) \quad (2)$$

Skaičiuojant EVA reikia naudoti šiek tiek pakoreguotą tradicinę finansinę ataskaitą, kuri ruošiama pagal bendruosius apskaitos principus. 6 lentelėje palyginta įprasto pelno (nuostolių) ataskaita ir ataskaita, reikalinga EVA apskaičiuoti.

6 lentelė. Tradicinės pelno (nuostolių) ataskaitos ir EVA ataskaitos palyginimas (Vidickienė, 2004, p. 89)

Tradicinė ataskaita		EVA ataskaita	
	Pardavimai		Pardavimai
Minus	Parduotų prekių savikaina	Minus	Parduotų prekių savikaina
Lygu	Bendrasis pelnas	Lygu	Bendrasis pelnas
Minus	Veiklos sąnaudos	Minus	Veiklos sąnaudos
Lygu	Veiklos pelnas (prieš palūkanų ir mokesčių mokėjimą)	Lygu	Veiklos pelnas (prieš palūkanų ir mokesčių mokėjimą)
Minus	Palūkanos	Minus	Pelno mokesčiai
Lygu	Pelnas prieš mokesčių mokėjimą	Lygu	Grynasis veiklos pelnas po mokesčių
Minus	Pelno mokesčiai	Minus	Kapitalo kaštai
Lygu	Grynasis pelnas	Lygu	Ekonominis pelnas (EVA)

Iš lentelės (žr. 6 lentelę) matyti, kad skirtingai nuo tradicinio grynojo pelno skaičiavimo, skaičiuojant EVA, yra įvertinami ne tik skolinto, bet ir nuosavo kapitalo kaštai. Taigi, EVA apima kapitalo kaštus ir išreiškia sukurtą vertę aiškiai išmatuotais vienetais – pinigais.

Pasak Strumicko (2016), EVA naudojančias įmones galima skirstyti į tris grupes:

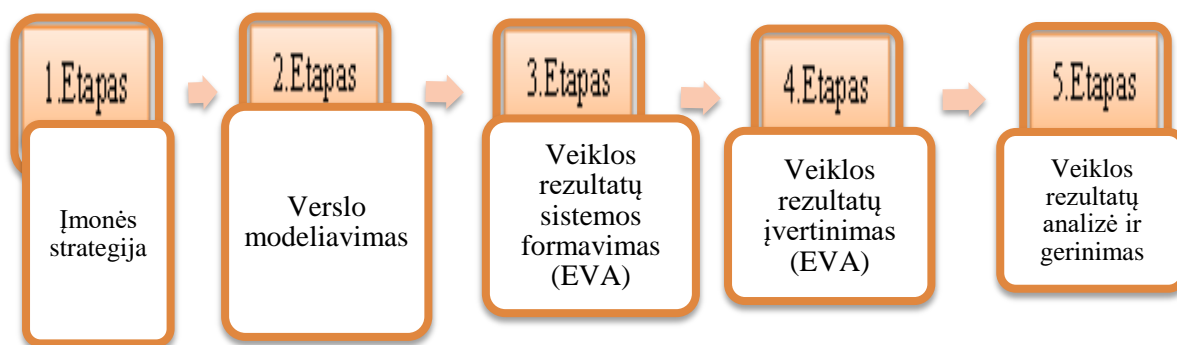
- į vertę orientuotas įmones, kurios valdo ir priima sprendimus pagal sudaromas finansines ataskaitas, įvertinant kapitalo kaštus ir kitus pasikeitimus, reikalingus EVA apskaičiuoti

įprastinėse pelno (nuostolio) ir balanso ataskaitose. Tokios įmonės dažniausiai nekreipia dėmesio į trumpalaikį akcijų kursą rinkoje;

- įmonės orientuotos į akcininkų turto kūrimą – pagrindinį dėmesį kreipia į akcijų rinkos duomenis, finansinės ataskaitos joms yra antraeilis dalykas. EVA skaičiuojamas tik todėl, kad galima būtų prognozuoti akcijų kainą;
- įmonės „įvairiarūšės“ orientacijos. EVA naudoja tiek akcijų kainai kelti, tiek ir sprendimų priėmimui.

Makutėnaitė, Gliubicas ir Makutėnienė (2014) pasiūlė EVA modelį taikyti vertinant įmonės veiklą. Aprašytas autorių modelis 5 paveiksle apima penkis etapus:

- įmonės strategiją,
- verslo modeliavimą,
- veiklos rezultatų sistemos formavimą,
- veiklos rezultatų įvertinimą ir jų analizę bei gerinimo sąsają.

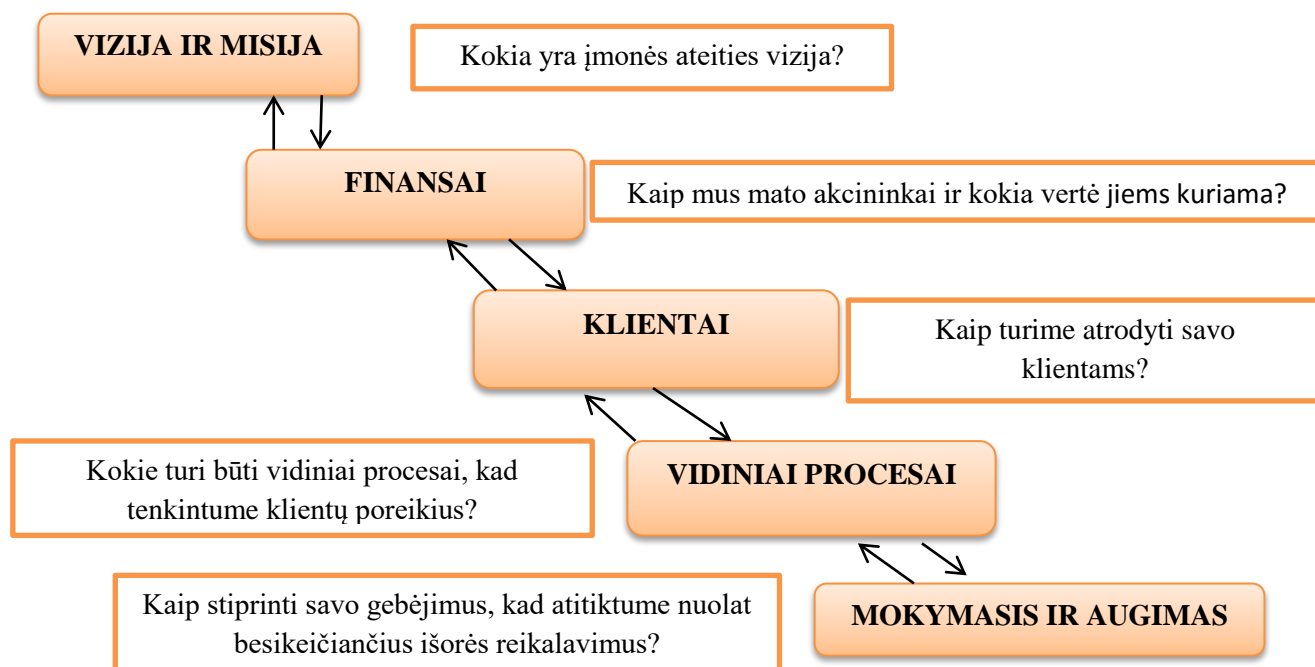

5 pav. EVA metodo pritaikomumo įmonės vertinimui modelis (Makutėnaitė, Gliubicas ir Makutėnienė, 2014, p. 143)

Pirmame etape, įmonei kuriant strategiją, turi būti numatyti ilgalaikiai veiklos tikslai, veiklos kryptys ir reikalingi ištekliai. Antrame etape, įmonei modeliuojant verslą, akcentuojamas išteklių įsigijimas, produkcijos gamyba ir paslaugų teikimas, jų paskirstymas ir prekyba. Trečiame etape, atsižvelgiant į įmonės strategiją ir veiklos specifiką, formuojama, įtraukiant ir EVA, įmonės veiklos rezultatų sistema. Ketvirtame veiklos rezultatų įvertinimo etape, taikant ekonominės pridėtinės vertės metodą, atskleidžiamas įmonės vertės kūrimas ar jos mažinimas. Paskutiniame etape atliekama gautų rezultatų analizė ir jos pagrindu priimami sprendimai, kaip gerinti įmonės veiklą.

Tačiau Strumicko (2016) teigimu, EVA yra absoliutus vertės matas, todėl įmonei siekiant vertės didėjimo, negali jai padėti spręsti, kur geriau naudoti išteklius, kur atlikti tyrimus, norint pagerinti įmonės veiklą, todėl šiuo atveju EVA netinka, nes jis apskaičiuoja tik vieno periodo vertės kūrimą.

Pastaruoju metu vis didesnis dėmesys kreipiamas į įmonės strategijos įgyvendinimo tikslus, kadangi finansinė atskaitomybė grindžiama istoriniais rodikliais, o įmonių vadovams reikia spręsti apie ateities perspektyvas, būtent šiam tikslui 1992 metais buvo sukurta Kaplano ir Nortono – *subalansuotų veiklos vertinimo rodiklių sistema*. Kaplanas (2012) pažymi, kad vertinama turi būti tai, kas tiesiogiai susiję su įmonės strategija. Šis metodas yra realizuojamas tada, kai yra įvertintos keturios perspektyvos. Kiekviena iš šių perspektyvų duoda atsakymą į 4 esminius iškylančius kiekvienai įmonei klausimus. 6 paveiksle pateikiamos subalansuotų veiklos vertinimo rodiklių sistemos perspektyvos.

6 pav. Subalansuotų veiklos vertinimo rodiklių sistemos perspektyvos (Zujus, Pilinkus, 2013, p. 44)

Iš paveikslo (žr. 6 pav.) matyti, kad įmonės vizija ir misija transformuojami į 4 skirtingas perspektyvas (Kotane & Kuzmina-Merlino, 2012):

- finansinė perspektyva – nurodomi finansiniai rodikliai, kurie įvertina veiklos rezultatus pinigais. Labiausiai paplitusios finansinės priemonės, kurios yra įtraukiamos į finansinę perspektyvą: pelnas, pajamos, investicijų grąža, grynosios veiklos pajamos, ekonominė vertė ir t.t.;
- klientų perspektyva – apibrėžiamas priemonių rinkinys, kuris įmonėje bus taikomas, siekiant klientų pasitenkinimo. Kitaip tariant, vertės kūrimas, žvelgiant iš kliento pozicijų;

- vidinių procesų perspektyva – vertinami įmonės procesai, kurie sukuria ir pateikia kliento vertės pasiūlymą. Čia pagrindinis dėmesys skiriamas strategijos prioritetams, kurie didina klientų ir akcininkų pasitenkinimą;
- mokymosi ir augimo perspektyva – koncentruojamasi į nematerialųjį įmonės turtą – žmogiškuosius išteklius. Apima tokias sritis, kaip darbuotojų kaita, darbuotojų išlaikymas ir pasitenkinimas, darbuotojų įgūdžiai, mokymosi ir tobulėjimo galimybės.

Apibendrinant galima teigti, kad subalansuotų veiklos vertinimo rodiklių sistema išskirtinė, nes joje vertinami ne tik finansiniai rodikliai, bet ir kiti įmonės veiklos rodikliai, kurie itin reikšmingi pasiekiant užsibrėžtą tikslą. Pagrindinis nagrinėjamos sistemos privalumas yra tai, kad vienu metu vadovui leidžia pamatyti, kaip vieno rodiklio pagerinimas atsiliepia kitiems rodikliams, kadangi subalansuotieji rodikliai kuriami taip, kad būtų susieti jų tarpusavio ryšiais. Esminis šios sistemos reikalavimas – *„rodikliai turi būti parinkti taip, kad peržiūrint rodiklių reikšmes būtų galima daryti išvadas, kiek veiksmingas įmonės strateginis valdymas“* (Vidickienė, 2004, p. 93).

Kalbant apie sistemos trūkumus, galima paminėti tokių autorių kaip Morardas, Stancu & Christophe (2012) pasisakymus, kad subalansuotų rodiklių sistemoje nėra pakankamai pagrįsti priežastiniai ryšiai tarp keturių perspektyvų, tuo pačiu ir naudojamų rodiklių. Pats modelis gana abstraktus, todėl daromos nelogiškos prielaidos. Shutibhinyo (2013) teigia, kad nors ši sistema ir suteikia įmonės veiklos vertinimui universalumo, tačiau subalansuotų rodiklių sistemą gali padaryti neefektyvia, aukščiausių vadovų klaidos bei sistema turi daug komplikuočių įgyvendinimo reikalavimų ir taisyklių.

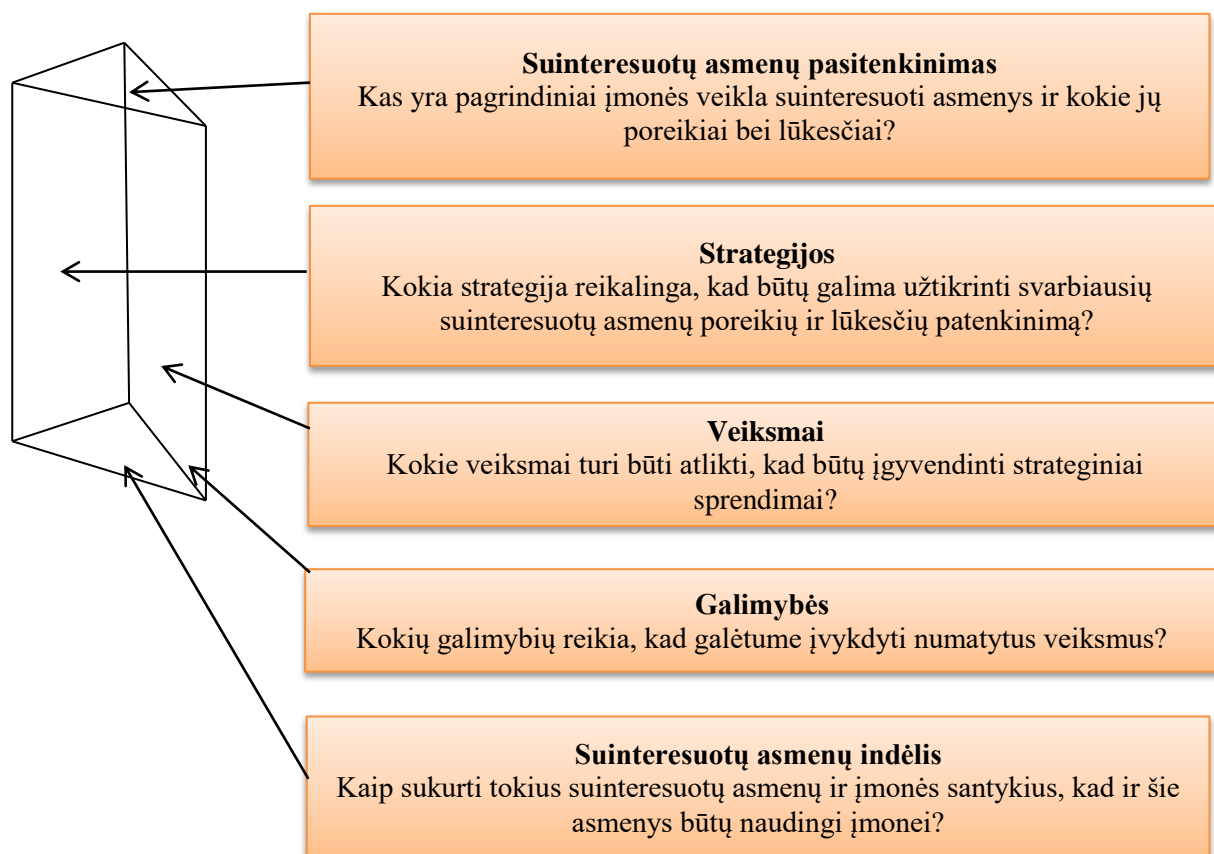
Pažymėtina tai, kad įmonė, diegdama subalansuotų rodiklių sistemą, privalo būti pasiruošusi ilgam, sudėtingam ir pakankamai brangiai kainuojančiam procesui, reikalaujančiam sutelktų ir darnių visų lygių vadovų pastangų. Nepaisant to, net pritaikius šį metodą įmonės praktikoje nėra žinoma, ar jis pateisins lūkesčius ir ar nereikės iš naujo pertvarkyti visos sistemos.

Dar vienas veiklos vertinimo modelis – *veiklos prizmės modelis*. Modelio autoriai Neelies ir kt. pristatė veiklos prizmę kaip antros kartos įmonės veiklos vertinimo modelį. Jo pagrindą sudaro projektas, apimantis visas kritines vietas, nuo kurių priklauso kitos sėkmingos veiklos matavimo priemonės (Christauskas ir Kazlauskienė, 2009). Pagrindinis jo skirtumas nuo anksčiau minėtų modelių yra tai, kad svarbiausias vertinimo objektas tampa suinteresuotų šalių pasitenkinimas. Pabrėžiama, kad šiandieninėje rinkoje, siekiančioms išlikti įmonėms būtina žinoti, kas jų veiklai daro didžiausią įtaką. Todėl reikia išsiaiškinti ne tik vartotojų ir savininkų, bet visų suinteresuotų įmonės veikla asmenų grupių vertybes. Tik tenkinant suinteresuotų asmenų grupių poreikius, kuriant jiems vertę, galima įgyvendinti strategiją, numatyti tam reikalingus procesus ir įmonės pajėgumus (Vidickienė, 2004, Sližytė, 2006). *„Pasak A. Neely ir Ch. Adams (2002), nuo strategijos negalima pradėti veiklos vertinimo dar ir todėl, kad strategija nėra organizacijos tikslas, ji – tik priemonė tikslui*

pasiesti, nusakanti, kaip organizacija turėtų veikti, kad patenkintų tarpininkų poreikius“ (Sližytė, 2006, p.106).

Veiklos prizmė susideda iš penkių glaudžiai susijusių aspektų, pagal kiekvieną iš jų reikia atsakyti į pateiktą klausimą. Penki šios prizmės aspektai sudaro jos sienas (7 paveikslas).

Šio modelio uždavinys – užduoti svarbiausius klausimus, kurie padėtų įmonės vadovams rasti rodiklių ryšį.

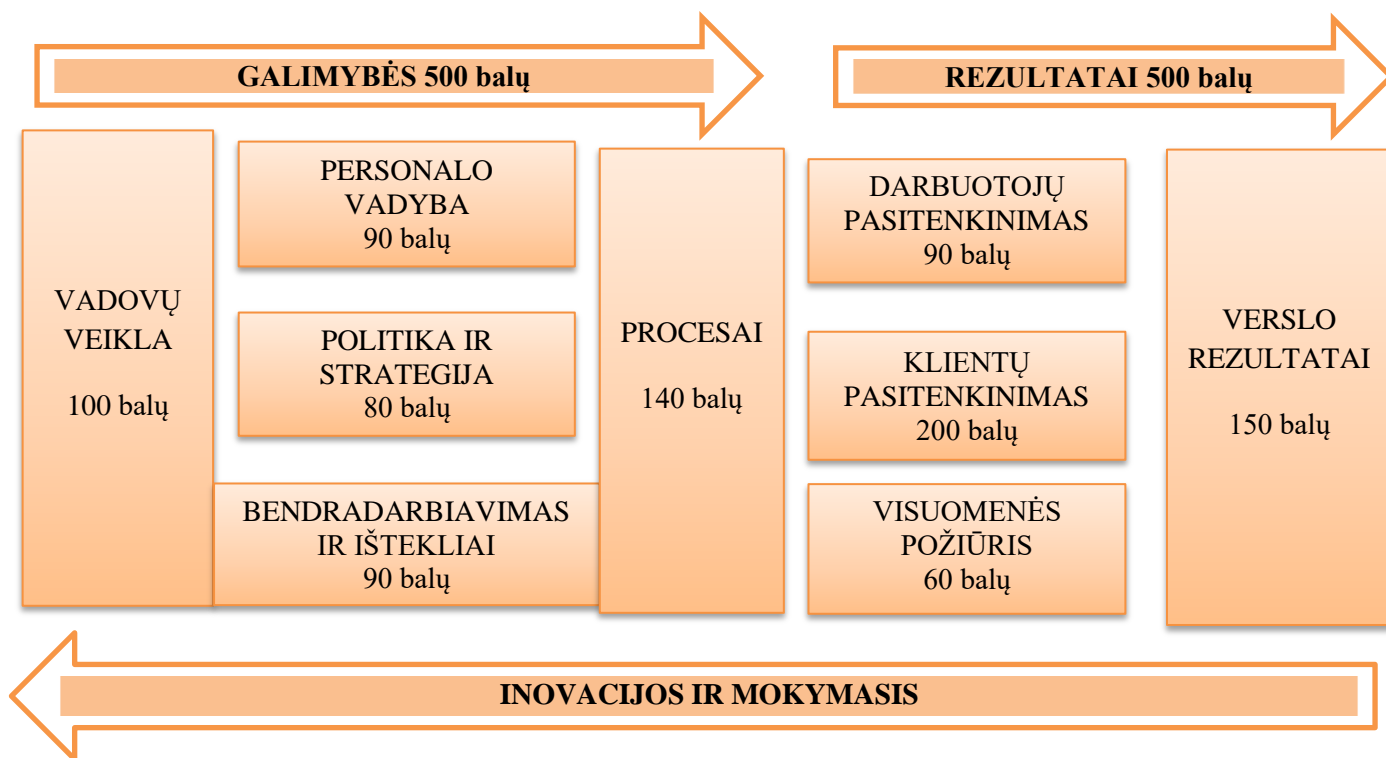
7 pav. Veiklos prizmės modelis (adaptuota pagal Vidickienė, 2004)

Lyginant su subalansuotų rodiklių modeliu, pagal kurį reikia analizuoti tik klientų ir akcininkų poreikius ir kuriame net neužsimenama apie darbuotojus, tiekėjus ar tarpininkus, veiklos prizmės modelyje labiau išplečiamas *suinteresuotųjų asmenų sąrašas*. Akcentuojama jų svarba įmonės veiklos sėkmei. Pagal modelio autorių nuomonę, vertinimo rodikliai negali kilti iš strategijos. Įmonės strategijos kūrimo priežastis – patenkinti tam tikrus suinteresuotus asmenis, todėl iš pradžių būtina išsiaiškinti, ko nori svarbiausi suinteresuoti asmenys ir tik po to galima pradėti nagrinėti, kokia *strategija* geriausiai juos patenkintų. Trečias veiklos prizmės aspektas vertina įprastus veiksmus:

- rinkodaros plano kūrimą;
- naujų paslaugų ir produktų kūrimą;
- paklausos didinimą;
- veiklos planavimą ir t.t.

Veiksmas dažniausiai vertinamas parenkant keletą specifinių rodiklių, leidžiančių atsakyti į iškeltą klausimą. *Galimybės* šio modelio autoriai apibūdina kaip darbuotojų patirties, technologijų ir infrastruktūros derinį, kurių kombinacija teikia galimybę vadovams organizuoti sklandžią įmonės veiklą. Veiklos prizmės modelio unikalumas, išskiriantis jį iš kitų panašių veiklos vertinimo modelių yra tai, kad jis nagrinėja vertinimo sritį – *suinteresuotų asmenų grupių indėlį* į įmonės sėkmę (Vidickienė, 2004, Christauskas ir Kazlauskienė, 2009).

Pastaruoju metu pažangiausiu ir daugiausiai įmonės veiklos aspektų reglamentuojančiu modeliu pripažįstamas *Europos kokybės vadybos fondo tobulumo modelis* (angl. European Foundation for Quality Management - *EFQM*), jis apibūdina įmonės veiklos kriterijus, kuriais vertinama, kokią pažangą įmonė padarė tobulindama savo veiklą. Anot Gimžauskienės (2006), *Europos kokybės vadybos fondo tobulumo modelis* parodo vientisą įmonės vaizdą ir naudojamas kaip diagnostinė priemonė, kuri leidžia įmonei įvertinti jos stiprybes ir sritis, kurias reikia tobulinti. Šis modelis pakankamai lankstus ir jį įmanoma pritaikyti kiekvienam įmonės tipui, nepaisant jos dydžio ir struktūros. EFQM susideda iš pagal devynių kriterijų išskirtų skyrių. Modelio struktūra pavaizduota 8 paveiksle.

8 pav. Europos kokybės vadybos fondo tobulumo modelis (Vidickienė, 2004, p.50)

Penki šio modelio skyriai (žr. 8 pav.) sudaro bloką, skirtą aprašyti įmonės galimybėms. Kiti keturi skyriai sudaro bloką, skirtą aprašyti rezultatams. Kiekvieno skyriaus pasiekimai vertinami balais. Inovacijų ir mokymų rodiklis padidina galimybes, kurias tinkamai panaudojus pagerėja įmonės

veiklos rezultatai. Remdamiesi Vedickiene (2004), trumpai apibūdinsime kiekvieną iš 9 modelio skyrių:

- *vadovų veikla*. Čia įvertinama vadovų kompetencija, kaip vadovas kuria įmonės viziją ir misiją bei padeda ją įgyvendinti. Kokiomis vertybėmis vadovaujasi užtikrindamas analizuojamos vizijos sėkmę;
- *politikos ir strategijos* skyriaus tikslas – įvertinti, kaip įmonė įdiegia savo viziją ir misiją, strategijos orientuotos į pagalbą suinteresuotai grupei;
- *personalo vadybos skyrius* – įvertina, kaip įmonė valdo ir plėtoja žmogiškuosius išteklius;
- *bendradarbiavimo ir išteklių skyriaus pagrindinis tikslas* – įvertinti, kaip įmonė valdo savo partnerystės ryšius ir turimus išteklius, užtikrindama politikos, strategijos ir procesų efektyvų veikimą;
- *procesai*. Šiame skyriuje vertinami įmonės valdymo ir tobulinimo procesai, atsižvelgiant į klientus ir kitas suinteresuotas grupes;
- *klientų pasitenkinimas*. Tikslas – įvertinti, ką įmonė pasiekė tenkindama savo klientų lūkesčius;
- *darbuotojų pasitenkinimas* - vertinami įmonės pasiekimai, tenkinant savo darbuotojų poreikius;
- *remiantis visuomenės požiūriu* vertinami įmonės pasiekimai – ekonominiu, socialiniu, aplinkosaugos lūkesčių atžvilgiu;
- *veiklos rezultatų skyrius* – įvertina, ką įmonė pasiekė planuotų pasiekimų atžvilgiu.

Pagal Christauską ir Kazlauskienę (2009), pagrindiniai EFQM trūkumai yra tiesioginės sąsajos su įmonės strategija nebuvimas, sąsajos su motyvacijos sistema nebuvimas. Taip pat nepateikiamas aiškus planas kaip tobulėti.

Šiame skyriuje aptarti veiklos vertinimo metodai - tai tik nedaugelis pavyzdžių iš mokslinėje literatūroje pateikiamų vertinimo sistemų pasirinkimo įvairovės. Darbe buvo išanalizuoti tik dažniausiai įmonių praktikoje naudojami veiklos vertinto metodai. Glaustai apibūdinus egzistuojančius vertinimo metodus, tikslinga padaryti jų palyginimą, taip išskiriant pagrindinius jų privalumus ir trūkumus.

7 lentelėje apibendrintai pateikiamas tradicinių ir modernių veiklos vertinimo metodų palyginimas.

7 lentelė. Veiklos vertinimo metodų palyginimas

	Tradicinis veiklos vertinimo metodas	EVA metodas	Subalansuotų veiklos vertinimo rodiklių metodas	Veiklos prizmės modelis	Europos kokybės vadybos fondo tobulumo modelis (EFQM)
Etapas	Masinės gamybos ir masinės prekybos	Globalizacijos	Globalizacijos	Globalizacijos	Globalizacijos
Rodiklis	Grynasis pelnas; akcijos kainos ir pelno akcijai santykis (P/E); pelnas, tenkantis vienai akcijai (EPS); nuosavo kapitalo pelningumas (ROE); investicijų pelningumas (ROI); turto grąža (ROA).	EVA – ekonominis pelnas; WACC – vidutinė svartinė kapitalo kaina; C - investuoto kapitalo vertė; NOPAT – grynasis veiklos pelnas po mokesčių.	Finansiniai rodikliai; klientų pasitenkinimo rodikliai; vidinių procesų vertinimo rodikliai; didinančių darbuotojų pasitenkinimą ir tobulėjimą rodiklių rinkinys.	Suinteresuotų asmenų pasitenkinimo rodikliai; strategijos vertinimo rodikliai; veiksmų, leidžiančių įgyvendinti strateginius sprendimus vertinimo rodikliai; rodikliai, parodantys, ar įmonėje egzistuoja reikalingos galimybės; suinteresuotų asmenų indėlių matuojantys rodikliai.	Vadovų veiklos įvertinimo rodikliai; rodikliai, leidžiantys įvertinti, kaip įmonė įdiegia strategiją orientuojantis į suinteresuotas grupes; darbuotojų potencialą ir žinias vertinantys rodikliai; partnerystės ryšius ir turimus įmonės išteklius įvertinantys rodikliai; įmonės veiklos tobulinimo procesus vertinantys rodikliai; klientų pasitenkinimo rodikliai; darbuotojų pasitenkinimo rodikliai; įmonės pasiekimus vertinantys rodikliai
Vertinimo rūšis	Operatyvinis vertinimas	Operatyvinis ir strateginis vertinimai	Operatyvinis, strateginis ir procesinis vertinimai	Operatyvinis, strateginis ir procesinis vertinimai	Operatyvinis, strateginis ir procesinis vertinimai
Tikslas	Įvertinti įmonės pasiekimus.	Nustatyti įmonės vertę, įvertinant investuoto kapitalo vertę ir pelną, gautą iš investicijų.	Įmonės strategijos įgyvendinimo vertinimas.	Užtikrinti gyvybingą tinkamų rodiklių pasirinkimo procesą.	Įvertinti verslo tobulumo lygį ir tobulintinas sritis.
Privalumai	Apskaičiavimo paprastumas, nereikalaujantis iš vertintojo gilių ekonominių žinių; reikalingų duomenų prieinamumas; nereikalauja didelių sąnaudų.	Skatina efektyviai išnaudoti visą, o ne tik skolintą kapitalą; apima kapitalo kaštus ir išreiškia sukurtą vertę aiškiai išmatuotais vienetais; įvertina ekonominį pelną; parodo kiekvienos verslo	Efektyvi verslo valdymo priemonė, konvertuojanti viziją ir misiją į detalias veiklos priemones; padeda susikoncentruoti ties reikšmingiausiais dalykais, norint įmonei	Keliant svarbiausius klausimus padeda įmonės vadovams rasti rodiklių ryšį; leidžia išsiaiškinti visų suinteresuotų įmonės veikla asmenų grupių vertybes, o ne tik vartotojų ir akcininkų, kas	Modelis parodo vientisą įmonės veiklą; leidžia identifikuoti silpnas įmonės sritis ir jas patobulinti; modelis leidžia palyginti su kitos šakos įmonėmis. pakankamai lankstus, jį įmanoma pritaikyti beveik kiekvienai įmonei, nepaisant jos dydžio ir sektoriaus.

		<p>grandės indėlių kuriant vertę; padeda įmonei kurti efektyvią motyvavimo sistemą; gali būti skaičiuojamas gamybos linijai, atskiram padaliniui.</p>	<p>išlikti konkurencingai; leidžia matyti, kaip vieno rodiklio pagerinimas ar pablogėjimas atsilieps kitiems rodikliams.</p>	<p>padeda įmonei užtikrinti vertės kūrimą; vertina suinteresuotų grupių indėlių į įmonės sėkmę.</p>	
Trūkumai	<p>Nėra įvertinami kapitalo kaštai; nevertina įmonės veiklos rezultatų – dabartinių ir tikėtinų ateityje; nenumato veiklos tęstinumo; neįvertina rizikos, atspindinčių kapitalo kaštų; rodiklius gali paveikti esantys apskaitos sistemos trūkumai.</p>	<p>Reikalauja tradicinių finansinių atskaitų koregavimo; neįvertina laiko veiksmo; nepadeda įmonei nuspręsti, kur naudoti išteklius, kadangi EVA yra absoliutinis vertės matas.</p>	<p>Reikalauja visų lygių vadovų sutelktų pastangų; tarp keturių perspektyvų nėra pakankamai pagrįsti priešastiniai ryšiai; modelis gana abstraktus; didelis naudojamų rodiklių skaičius apsunkina jų vykdymą; ilgas, sudėtingas ir brangiai kainuojantis įdiegimo procesas</p>	<p>Neįvertina visų įmonės sėkmės veiksnių; modelis stokoja išsamios sistemos, palaikančios veiklos vertinimo sistemos tinkamumą ir efektyvumą. sudėtingas visų suinteresuotų grupių poreikių ir lūkesčių nustatymas.</p>	<p>Nėra metodikos, kokių nuoseklumu pagal kriterijų blokus reikia atlikti vertinimą; nėra tiesioginės sąsajos su įmonės strategija. modelyje nenumatyta struktūra, padedanti išskleisti rodiklius įmonei vertikalčiai, tokiu būdu neišvengiamos įvairių įmonės tikslų priešpriešos; nepateikiamas aiškus planas, kaip tobulėti.</p>

Palyginus veiklos vertinimo metodus galima teigti, kad nė vienas iš nagrinėjamų metodų nėra visapusiškai pranašesnis už kitus. Modernių metodų vertinimo kriterijai yra panašūs, o tai sąlygoja veiklos vertinimo metodų esminių skirtumų neaiškumą. Pasak Mačerinskienės ir Bartusevičienės (2015), veiklos vertinimo metodai negali būti vienodai taikomi kiekvienai įmonei, nes kiekvienoje įmonėje yra skirtingos suinteresuotos šalys, specifiniai tikslai, vizijos ir išoriniai veiklos apribojimai. Modernios veiklos vertinimo sistemos neatsižvelgia į įmonės veiklos ypatumus ir pateikia apibendrintą informaciją, nurodo, kad reikia vertinti įmonės darbuotojus, finansus, strategijos įgyvendinimą, vartotojus, tiekėjus, procesus ir tobulėjimą, bet nepaaiškina, kokiais rodikliais, kokiomis priemonėmis tai būtų galima padaryti. Aptartų vertinimo modelių autoriai įmonių vadovams palieka visišką laisvę, renkantis konkrečias tikslines rodiklių reikšmes. Vadovui, neturinčiam ypatingai gerų įgūdžių bei žinių, tokie veiklos vertinimo metodai atrodo per daug apibendrinti ir sunkiai praktiškai realizuojami. Taip pat tokie abstraktūs pateiktų modelių vertinimo kriterijai suteikia pagrindą vadovams skirtingai juos interpretuoti, nukrypstant nuo metodų paskirties ir laukiamų rezultatų.

Modernūs veiklos vertinimo modeliai siūlo vertinti įvairiais įmonės sritis: vartotojų, darbuotojų, visų suinteresuotų šalių pasitenkinimus, strategijos įgyvendinimo lygį, partnerystės ryšius bei turimus įmonės išteklius, suinteresuotų asmenų indėlį ir t.t., nors ir suprantamas tokio vertinimo naudingumas, tačiau dažnai neaišku, kokiais informaciniais šaltiniais reikia naudotis, koku būdu galima gauti reikiamos analizei medžiagos. Nurodytų kompleksinių veiklos vertinimo metodų pasirinkimas grindžiamas papildomomis laiko ir pinigų investicijomis, kuo sudėtingesnis įmonės valdymas, tuo didesnės išlaidos. Pavyzdžiui, norint gauti specifinės informacijos, tam tikrų duomenų apie nagrinėjamą objektą gali prireikti daugybės tyrimų. Anot Vidickienės (2004), norint atlikti veiklos vertinimą, reikia „naudoti kuo paprastesnius rodiklius ir maksimaliai mažinti naudojamų rodiklių skaičių“ (p.121).

Analizuojant kompleksinius veiklos vertinimo metodus svarbu pabrėžti, kad nė viename nėra nurodyta kokiais tiksliai finansiniais rodikliais reikia vadovautis vertinant veiklą. Daugelis autorių pažymi, kad finansiniai santykiniai rodikliai turi didelę reikšmę vertinant įmonės finansinę būklę, pinigų srautus, veiklos rezultatus, veiklos perspektyvas ir prognozuojant bankroto tikimybę (Žvirblis ir Ignotas, 2013). Objektyvus įmonės veiklos vertinimas neįmanomas be finansinio vertinimo. Pasak Mackevičiaus (2014) ir Buškevičiūtės (2010), finansiniai santykiniai rodikliai ypač reikšmingi, kai lyginami su:

- tos pačios įmonės praėjusio laikotarpio rodikliais;
- konkurentų rodikliais rinkoje;
- to paties ūkio sektoriaus kitų įmonių rodikliais;
- agreguotais atitinkamo šalies ekonomikos sektoriaus rodikliais.

Jonaitienė ir Dzikevičius (2015) pabrėžia, kad lyginti vienos įmonės finansinę būklę su konkurentų įmone ar konkrečia kita įmone dažnai yra sudėtinga, ar net neįmanoma, nes daugumos įmonių finansinės ataskaitos nėra viešinamos, todėl visuomet įmanoma ir tikslinga vienos įmonės rezultatus palyginti su sektoriaus vidurkiu. Remiantis minėtų autorių nuomone, įmonėms atliekant veiklos vertinimą, visada tikslinga gautus rezultatus palyginti su savo pačios ankstesniais rodikliais bei šalies sektoriaus vidurkiais.

Taigi, įmonės veiklos vertinimo metodo pagrindą turi sudaryti finansiniai santykiniai rodikliai. Šių rodiklių gausa kelia nemažų sunkumų norint parinkti tinkamiausius iš jų, kita vertus, tai sudaro galimybių sukurti tokį rodiklių rinkinį, kuris leistų objektyviai ir nuosekliai įvertinti įmonės veiklą, atsižvelgiant į jos veiklos ypatumus. Toks objektyvus įmonės padėties įvertinimas, gebėjimas numatyti riziką bei tinkamu laiku teisingų sprendimų priėmimas užtikrina įmonei veiklos stabilumą ir tęstinumą. Todėl labai svarbu įmonei turėti savo veiklos vertinimo metodiką su atitinkamu finansinių santykinų rodiklių sąrašu, leidžiančiu nustatyti *bankroto tikimybę*, o nustačius gresiančius pavojus, laiku imtis strateginio veiksmų plano veiklai gerinti. Siekiant nustatyti išankstinę bankroto tikimybę, reikia taikyti kuo daugiau bankroto prognozavimo metodikų, kurios apimtų bankroto prognozavimo modelius, absoliučius ir finansinius santykinus rodiklius (Miliauskė, Paliulytė, 2013). Naujausi atlikti Dzikevičiaus ir Jonaitienės (2015) tyrimai rodo, *kad tikslingiausia vertinti įmonės veiklą naudojant bankroto prognozavimo modelius ir kitus įmonės finansinius santykinus rodiklius.*

Galima konstatuoti, kad nefinansinės informacijos duomenų naudojimas, vertinant įmonės veiklą, yra mažiau efektyvus nei naudojant finansinius rodiklius. Tai parodė teorinė įmonių veiklos vertinimo metodų apžvalga. Autorių pasiūlytose veiklos vertinimo metodikose nenurodyta, kokie finansiniai rodikliai leidžia geriausiai įvertinti įmonės veiklą, ypač kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklą ir kaip jie galėtų padėti nagrinėjamo sektoriaus įmonei iš anksto nustatyti bankroto grėsmę. Atsižvelgiant į tai kyla poreikis atlikti praktinį tyrimą, kurio metu būtų išrinktas finansinių santykinų rodiklių rinkinys, adekvačiausiai įvertinantis Lietuvos kalnakasybos sektoriuje veikiančią įmonę ir pritaikyti pasirinktą metodiką vertinant šio sektoriaus įmonės veiklą.

3. LIETUVOS KALNAKASYBOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ VEIKLOS VERTINIMO TYRIMO METODOLOGIJA

3.1. Tyrimo metodikos pagrindimas

Atliktas teorinis įmonių veiklos vertinimo metodikų tyrimas parodė, kad nėra vieno tinkamo kiekvienai įmonei vertinimo metodo, kuris neturėtų jokių trūkumų. Tačiau, galima teigti, kad kiekvienas aptartas veiklos vertinimo metodas yra grindžiamas finansiniais santykiniais rodikliais, kurie sudaro veiklos vertinimo pagrindą. Veiklos vertinimo sistemų autoriai, pateikė tik apibendrintą informaciją neatsižvelgdami į įmonės veiklos ypatumus. Mokslinėje literatūroje nepaaiškinta, kokiais finansiniais santykiniais rodikliais tikslinga vadovautis norint atlikti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklos vertinimą, tik nurodoma, kad norint atlikti objektyvų ir atitinkantį šių dienų verslo poreikių įmonės veiklos vertinimą būtina atsižvelgti ir į verslo aplinką.

Šiame kontekste matyti, kad aktualus išlieka Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonės finansinių santykinių rodiklių rinkinio identifikavimas. *Todėl šio darbo tyrimu bus bandoma, atsižvelgiant į Lietuvos kalnakasybos pramonės verslo aplinką ir sąlygas, išrinkti finansinius santykinius rodiklius, geriausiai įvertinančius šio sektoriaus įmonės veiklą ir tokiu būdu leidžiančius iš anksto įmonei nustatyti bankroto grėsmę.*

Žvirblio ir Ignoto (2013) teigimu, finansiniai santykiniai rodikliai yra pagrindiniai kriterijai norint kiekybiškai įvertinti įmonę, tačiau išskirtiniu atveju jie turi būti papildyti kriterijais atskleidžiamais verslo aplinkos ir SSGG analizėse. Vadovaujantis šiomis analizėmis tyrime bus bandoma išsiaiškinti veiksnius, kurių vertinimas ypač aktualus Lietuvos kalnakasybos sektoriuje veikiančioms įmonėms ir pagrįsti ar paneigti šio sektoriaus įmonių bankroto vertinimo būtinumą.

Šiam tyrimui atlikti naudojami:

- *kiekybinis metodas* – finansinių santykinųjų rodiklių analizė, Lietuvos automobilių kelių direkcijos, Lietuvos statistikos departamento, Lietuvos žemės gelmių išteklių registro duomenų analizė, Altmano bankroto prognozavimo modelio apskaičiavimai ir koreliacinė analizė,
- *kokybinis metodas* - ekspertinis vertinimas.

Derinant kiekybinius ir kokybinius tyrimo metodus viename tyrime yra gaunami objektyvesni ir patikimesni tyrimo rezultatai.

Tyrimo tikslas – išnagrinėjus Lietuvos kalnakasybos sektoriaus verslo aplinką, parengti nagrinėjamo sektoriaus veiklos vertinimo metodologiją ir ją pritaikyti vertinant pasirinktos įmonės veiklą.

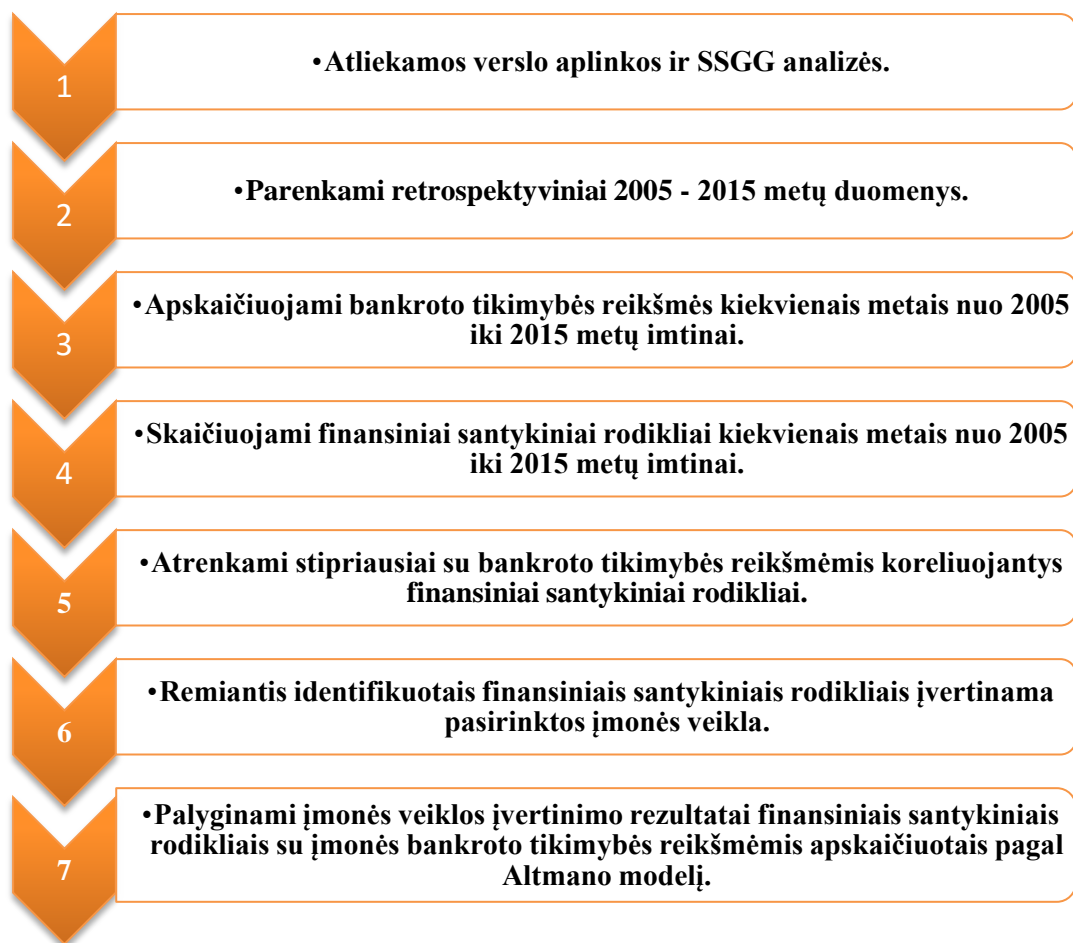
Tyrimo tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

1. atlikti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus verslo aplinkos analizę;

2. parengti retrospektyvinius 2005 – 2015 metų Lietuvos kalnakasybos sektoriaus veiklos duomenis;
3. apskaičiuoti pagal pasirinktą bankroto prognozavimo modelį bankroto tikimybės reikšmes kalnakasybos sektoriui kiekvienais metais (2005 – 2015 m.);
4. parinkti ir apskaičiuoti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus finansinius santykinius rodiklius kiekvienais metais (2005 – 2015 m.);
5. atrinkti labiausiai su bankroto tikimybės reikšme koreliuojančius finansinius santykinius rodiklius;
6. įvertinti remiantis identifikuotais finansiniais santykiniais rodikliais Lietuvos kalnakasybos sektoriaus pasirinktos įmonės veiklą;
7. pagrįsti pasirinktų įmonės finansinių santykinų rodiklių tinkamumą vertinant įmonės veiklą.

3.2. Tyrimo nuoseklumas

Siekiant įgyvendinti iškeltus uždavinius, tyrimas atliekamas septyniais etapais, loginė tyrimo schema pateikiama 9 paveiksle.

9 pav. Atliekamo tyrimo etapai

Pirmas etapas. Prieš pradėdant vertinti įmonės veiklą svarbu atlikti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus verslo aplinkos analizę. Teorinė veiklos vertinimo metodų apžvalga parodė, kad atliekant veiklos vertinimą svarbu vertinti ne tik finansinius rodiklius, bet ir kitus veiksnius, galinčius įtakoti įmonės veiklą. Todėl įmonė, norėdama užtikrinti veiklos tęstinumą, privalo analizuoti verslo aplinką bei kitus įmonei svarbius aspektus, tokius kaip sektoriaus verslo sąlygas, išorinius ir vidinius veiksnius, darančius įtaką veiklai. Šiam uždaviniui atlikti pasirenkami tokie *instrumentai kaip makroekonominės aplinkos ir SSGG analizės*. Makroekonominės aplinkos analizė arba kitaip PEST analizė, tai yra įmonę supantys veiksniai, kurie nepriklauso nuo jos ir yra vienodi visoms įmonėms, priklausančioms vienam šalies sektoriui. Šita analizė leidžia įmonėms prognozuoti galimybes, pavojus, parengti situacijos planus nenumatytiems atvejams (Lukoševičienė, Langvinienė ir kt., 2012). Atlikus Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių išorinės aplinkos analizę tikslinga atlikti ir SSGG analizę. Ši analizė leidžia konstatuoti pagrindines sektoriaus stiprybes, silpnybes, galimybes, grėsmes ir yra nemažiau veiksminga priemonė analizuojant įmonių veiklą.

SSGG analizėje gali būti naudojami universalūs ir abstraktūs modeliai (PEST analizė, Porterio penkių konkurencinių jėgų modelis ir kt.). Todėl PEST analizės išorinės aplinkos veiksniai inkorporuojami į SSGG analizę, kur vertinami jau bendrai įmonės vidiniai ir išoriniai veiksniai darantys įtaką jos veiklai. (Majsak, 2013). Stiprybės ir silpnybės daugiau apibūdina vidinius, o galimybės ir grėsmės išorinius veiksnius, darančius įtaką analizuojamo objekto veiklai. Pasak Terrados (2007), SSGG analizės objektų gali būti ne tik įmonė, bet ir atskiri šalies sektoriai. Makroekonominės aplinkos ir SSGG analizės atliktos remiantis darbo autorės sudaryta Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių smėlio, žvyro telkinių duomenų baze (žr. 1 priedą) ir ekspertų vertinimu. Darbo autorės sudarytos Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių makroekonominės aplinkos ir SSGG analizės buvo išsiųstos elektroniniu paštu kalnakasybos pramonės įmonių trims vadovams ir vienam karjerų vadovui parodyta asmeniškai, iš jų buvo gauti pritarimai, kad analizės pilnai atitinka dabartinei Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių verslo aplinkos situacijai.

Antras etapas. Tyrimui atlikti buvo surinkti iš Lietuvos statistikos departamento oficialiosios statistikos portalo pagal ekonominės veiklos rūšių 2 red. trijų ženklų klasifikatorių [B_Kasyba ir karjerų eksploatavimas] 2005 – 2015 metų finansinių ataskaitų duomenys, taip pat kai kurie finansiniai santykiniai rodikliai. Pasirinktas vienuolikos metų tyrimo laikotarpis, kurį analizuojant gaunami patikimi duomenys, nes aprėpiamas ilgas laiko tarpas.

Dzikevičius ir Jonaitienė 2015 m. atliko analogišką tyrimą, kuriame išskyrė konkrečių santykinų rodiklių sąrašą, leidžiantį geriausiai įvertinti skirtinguose Lietuvos sektoriuose dirbančių įmonių veiklą. Tačiau autorių atliktame tyrime nebuvo vertinamas Lietuvos kalnakasybos sektorius. Galima teigti, kad panašaus tyrimo, kurio metu būtų siekta išskirti finansinius santykinus rodiklius, geriausiai

tinkančius būtent Lietuvos kalnakasybos sektoriuje veikiančių įmonių būklei vertinti, anksčiau nebuvo atliktas.

Trečias etapas. Pasirinktas tyrimui atlikti Altmano modelis, skirtas analizuoti įmonių rezultatus, kurių akcijomis neprekiuojama vertybinių popierių biržoje, nes remiantis autorės sudaryta Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių duomenų baze (žr. 1 priedą), nagrinėjamų įmonių akcijos nekotiruojamos vertybinių popierių biržoje. Mackevičiaus ir Rakštelienės (2005), Mackevičiaus ir Silvanavičiūtės (2006), Mackevičiaus (2010) atlikti tyrimai nustatė, kad Altmano modelį, kurį atvaizduoja 3 formulė tikslinga taikyti prognozuojant Lietuvos įmonių bankrotą.

$$Z = 0,717 \cdot X_1 + 0,847 \cdot X_2 + 3,107 \cdot X_3 + 0,420 \cdot X_4 + 0,995 \cdot X_5 \quad (3)$$

kur:

X_1 = Apyvartinis kapitalas / Turtas;

X_2 = Pardavimų pajamos / Turtas;

X_3 = Pelnas iki apmokestinimo / Turtas;

X_4 = Nuosavas kapitalas / Įsipareigojimai;

X_5 = Nepaskirstytas pelnas / Turtas.

Pagal Altmano funkciją (žr. 3 formulę) tyrime apskaičiuojamos bankroto tikimybės reikšmės Lietuvos kalnakasybos sektoriui kiekvienais metais nuo 2005 iki 2015 m. imtinai. Remiantis statistikos departamento kalnakasybos sektoriaus pateiktų finansinių ataskaitų duomenimis, pateikiamas Almano modelio X reikšmių, skaičiuojamų tyrime, detalizavimas:

X_1 = (Trumpalaikis turtas – Trumpalaikiai įsipareigojimai)/ Turtas;

X_2 = Pardavimų pajamos / Turtas;

X_3 = Pelnas, nuostolis (-) prieš apmokestinimą / Turtas;

X_4 = (Kapitalas + Subsidijos)/ (Įmonių mokėtinos sumos ir įsipareigojimai + Atidėjiniai);

X_5 = Nepaskirstytas pelnas / Turtas.

Jeigu Z reikšmė yra mažiau nei 1,23 - bankroto tikimybė labai didelė. Jei Z reikšmė svyruoja tarp 1,23 ir 2,90 - bankrotas įmanomas, o jeigu ji yra daugiau nei 2,90 – bankroto tikimybė labai maža (Mackevičius, Rakštelienė, 2005).

Ketvirtas etapas Remiantis Mackevičiumi, Giriūnu ir Valkausku (2014) bei Džikevičiumi ir Jonaitiene (2015), išskirtas finansinių santykinių rodiklių sąrašas, leidžiantis tinkamai įvertinti įmonės finansinę būklę. Tyrime nagrinėjamas dvidešimt vienas finansinis santykinis rodiklis. Šie rodikliai yra suskirstomi į keturias grupes ir skaičiuojami imant absoliutinius rodiklius iš Lietuvos statistikos departamento portalą, kurie pateikti 3 priede. Rodiklių reikšmės skaičiuojamos kiekvienais metais vienuolikai metų. Tyrime apskaičiuojamų finansinių santykinių rodiklių sąrašas ir jų formulės pateikiamas 8 lentelėje.

8 lentelė. Finansiniai santykiniai rodikliai ir jų formulės (sudaryta pagal Mackevičius, Giriūnas, Valkauskas, 2014, Džikevičius ir Jonaitienė, 2015)

Rodiklių grupė	Rodiklis	Rodiklio apskaičiavimo formulė
Pelningumo	Nuosavo kapitalo pelningumas	Grynasis pelnas / Nuosavas kapitalas
	Bendroji marža (bendrasis pelningumas)	Bendrasis pelnas / Bendrosios pajamos
	Grynoji marža (grynasis pelningumas)	Grynasis pelnas / Pardavimo pajamos
	Veiklos marža (veiklos pelningumas)	Veiklos pelnas / Pardavimo pajamos; Veiklos pelnas (EBIT) = Bendrasis pelnas – Veiklos sąnaudos
	Turto pelningumas (turto grąža)	Grynasis pelnas / Visas turtas
Mokumo (likvidumo)	Sukaupto kapitalo efektyvumas	Nepaskirstytas pelnas / Visas turtas
	Manevringumo koeficientas	Trumpalaikis turtas / Nuosavas kapitalas
	Skubaus padengimo koeficientas (Kritinio likvidumo koeficientas)	(Trumpalaikis turtas-Atsargos) / Trumpalaikiai įsipareigojimai
	Bendrojo padengimo koeficientas (einamojo likvidumo koeficientas)	Trumpalaikis turtas / Trumpalaikiai įsipareigojimai
Finansinės struktūros (finansinio sverto)	Bendrojo mokumo koeficientas	Nuosavas kapitalas / Skolos (Viso mokėtinos sumos ir įsipareigojimai)
	Trumpalaikių skolų koeficientas	Trumpalaikiai įsipareigojimai / Turtas
	Įsiskolinimo koeficientas	Skolos (Viso mokėtinos sumos ir įsipareigojimai) / Turtas
Veiklos efektyvumo	Nuosavybės koeficientas	Nuosavas kapitalas / Turtas
	Skolos ir nuosavybės santykis	Ilgalaikiai įsipareigojimai / Nuosavas kapitalas
	Ilgalaikio turto apyvartumas	Pardavimų pajamos / Ilgalaikis turtas
	Trumpalaikio turto apyvartumas	Pardavimų pajamos / Trumpalaikis turtas
	Nuosavo kapitalo apyvartumas	Pardavimo pajamos / Nuosavas kapitalas
	Skolų tiekėjams apyvartumas	Savikaina / Mokėtinos sumos
	Pirkėjų skolų apyvartumas	Pardavimo pajamos / Pirkėjų skolos
Atsargų apyvartumo koeficientas	Pardavimo savikaina / Atsargos	
	Viso turto apyvartumas	Pardavimų pajamos / Visas turtas

Penktas etapas. Pasirinktas tyrimo metodas – koreliacinė analizė (žr. 4 formulę), kuri leidžia įvertinti kintamųjų tarpusavio ryšio stiprumą (Čekanavičius, Murauskas, 2014). Skaičiuojamas kiekvienais metais vienuolikai metų Lietuvos kalnakasybos sektoriaus bankroto tikimybės ir finansinių santykinų rodiklių Pirsono tiesinės porinės koreliacijos koeficientas r :

$$r_{xy} = \frac{\sum (x_i - \bar{x}) \times (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x_i - \bar{x})^2 \times \sum (y_i - \bar{y})^2}} \quad (4)$$

\bar{x} ir \bar{y} – duomenų eilutės aritmetinis vidurkis.

Iš gautų koreliacinių reikšmių kalnakasybos sektoriui atrenkami labiausiai su bankroto tikimybės reikšme koreliuojantys finansiniai rodikliai. Džikevičius ir Jonaitienė (2015) rekomenduoja, kad $|r| \geq 0,9$ arba $|r| \geq 0,7$. Labai stipri koreliacijai, jeigu $|r| > 0,9$. Minėtų autorių teigimu, norint, kad įmonės vertinimas būtų tikslesnis ir įvairiapusiškesnis į vertinimo metodiką reikia įtraukti ir tuos rodiklius, kurių ryšys su įmonių būkle yra tik stiprus ($0,9 > |r| \geq 0,7$). Išrinkus stipriausiai koreliuojančius

rodiklius įvertinamas koreliacijos koeficiento reikšmingumas naudojant Stjudento t statistinį kriterijų (statistiką). Tai atliekama skaičiuojant statistinį t ir jį lyginant su t_{lent} iš Stjudento skirstnio kritinių reikšmių lentelių (Čekanavičius, Murauskas, 2014). Stjudento statistinis kriterijus apskaičiuojamas pagal 5 formulę :

$$t = r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \quad (5)$$

t - statistika; r - koreliacijos koeficientas; n - stebėjimų skaičius.

Jeigu $|t| > t_{\text{lent}}$, tai r reikšmingumas iš tiesų yra stiprus.

Šeštas etapas. Išrinkus penktame tyrimo etape finansinius santykinus rodiklius, geriausiai įvertinančius Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklą bus jų pagrindu atliktas kalnakasybos sektoriaus pasirinktos įmonės vertinimas. Tyrime atlikta UAB „Karjerai“ dokumentų turinio analizė. Analizuojami 2013 – 2015 m. finansinių ataskaitų duomenys:

- 2013-2015 m. balansai (žr. 4 priedą);
- 2013-2015 m. pelno (nuostolių) ataskaitos (žr. 5 priedą).

2013 ir 2014 m. finansinių ataskaitų duomenys pateikti litais ir konvertuojami į eurus.

Vertinant įmonės veiklą santykiniais finansiniais rodikliais, pasak Mackevičiaus, Giriūno ir Valkausko (2014), tikslinga orientuotis į šakos, kurioje funkcionuoja įmonė, vidutinius rodiklius. Todėl papildomai pasirinktos įmonės apskaičiuoti finansiniai santykiniai rodikliai lyginami su Lietuvos kalnakasybos sektoriaus finansiniais santykiniais rodikliais, taip siekiama atlikti tikslingesnę veiklos įvertinimą. Santykinų rodiklių vertinimas su šakos rodikliais atliekamas remiantis penkių lygių sistema, kuri pateikiama 9 lentelėje.

9 lentelė. Santykinų rodiklių vertinimo sistema (Mackevičius, Giriūnas, Valkauskas, 2014, p. 179)

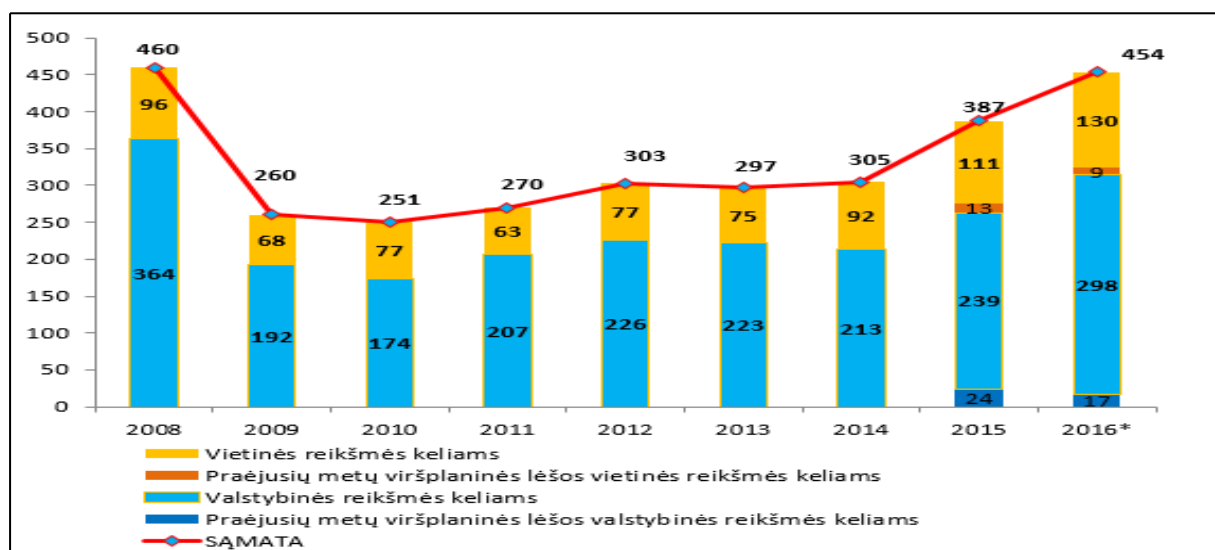
PUIKI	Tokia rodiklio reikšmė, kuri kur kas viršija vidutinį sektoriaus įmonių rodiklio lygį.
GERA	Įmonės rodiklis viršija vidutinį sektoriaus įmonių rodiklio lygį.
PATENKINAMA	Įmonės rodiklis atitinka vidutinį sektoriaus rodiklio lygį arba nedaug nuo jo skiriasi.
BLOGA	Įmonės rodiklis nesiekia vidutinio sektoriaus rodiklio lygio.
LABAI BLOGA	Įmonės rodiklis yra daug blogesnis už vidutinį sektoriaus rodiklio lygį.

Septintas etapas. Gautos įmonės veiklos įvertinimo finansinių santykinų rodiklių išvados lyginamos su apskaičiuotais pagal bankroto prognozavimo modelį reikšmėmis (žr. 3 formulę). Remiantis gautais palyginimo rezultatais bus siekiama pagrįsti parinktos Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklos vertinimo metodikos tinkamumą norint įmonei iš anksto numatyti bankroto grėsmę.

4. LIETUVOS KALNAKASYBOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ VEIKLOS VERTINIMO TYRIMŲ REZULTATAI

4.1. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus verslo aplinkos analizė

Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių pardavimų rinka turi didelį potencialą augti, kadangi dėl nuolat kintančių statybų, kelių tiesimo technologijų bei augančių kokybės reikalavimų atsiranda vis didesnis šios produkcijos poreikis. Žvyras dažniausiai naudojamas tiesiant kelius bei statybose - betono ir asfaltbetonio gamybai, pagalbiniais statybos darbams, drenažų įrengimui. Žvyras taip pat naudojamas kaip medžiaga nusausinimui ar dekoratyvinė priemonė kiemo tvarkymui. Smėlis priklausomai nuo savo frakcijos naudojamas betono gamyboje, statybinių skiedinių gamyboje, mūrijant, tinkuojant, įrengiant smėlio dėžes vaikams, šaligatvių ir gatvių barstymui žiemą. Bene pagrindiniai kalnakasybos sektoriaus įmonių pirkėjai – kelių tiesimo įmonės ir statybų bendrovės, todėl kelių tiesimo ir statybos mastai yra svarbūs indikatoriai, vertinant Lietuvos kalnakasybos sektoriaus veiklą. Žemiau pateiktame 10 paveiksle atvaizduota, kiek 2008 m. – 2016 m. lėšų buvo skirta kelių infrastruktūrai.

10 pav. Valstybinės ir vietinės reikšmės kelių sektoriaus finansavimas (Lietuvos automobilių kelių direkcija)

Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos duomenimis 2008 – 2010 m. buvo pakankamai žymus kelių finansavimo mažėjimas. Ekonominės krizės metu valstybė stengėsi riboti savo išlaidas, todėl mažėjo ir finansavimas, skirtas kelių tiesimui ir priežiūrai. Bet šis paklausos mažėjimas buvo laikinas ir nesusijęs su pačia smėlio, žvyro, žvirgždo skaldos paklausa. Tačiau jau nuo 2010 m. pastebimas tendencingas keliams skirto finansavimo augimas. Vienas iš svarbesnių veiksnių, lemiančių finansavimo augimą – Europos Sąjungos paramos didėjimas. Pagal Lietuvos automobilių kelių direkcijos duomenis 2007-2013 m. didelė dalis kelių projektų buvo finansuojami iš ES

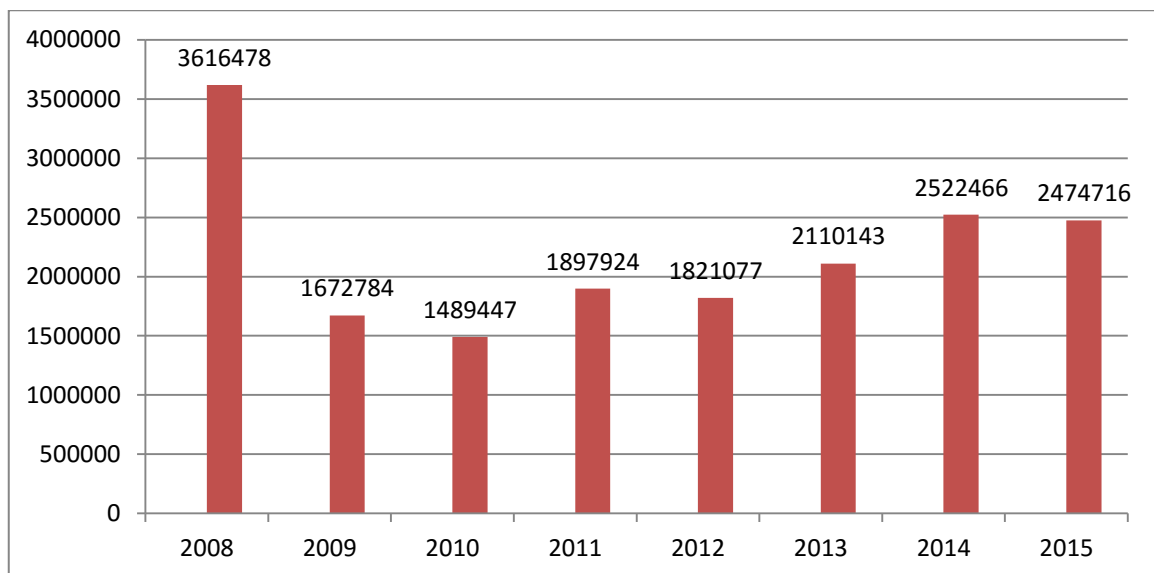
struktūrinės paramos fondų - vidutiniškai 85 proc. kaštų, o likusius 15 procentų – iš valstybės biudžeto lėšų. Kelių infrastruktūros svarba visų šalių ekonomikos plėtrai yra didelė - susisiekimas yra būtinas vertės kūrimo komponentas, kurio reikšmė globalioje ekonomikoje tik auga. Europoje, kuriantis bendrai rinkai, suintensyvėjo ekonominiai ryšiai tarp šalių-narių, sumažėjo barjerų prekybai, dėl to dar labiau išaugo transporto srautai. Didėjo visų rūšių transporto srautai, bet, kadangi moderniai ekonomikai reikalingas ypatingas lankstumas ir interaktyvumas, oro ir kelių transportui teko santykinai didesnė augimo dalis.

Remiantis 10 lentelės duomenimis, matyti, kad smėlio, žvyro, žvirgždo pardavimai augo kartu su valstybinės ir vietinės reikšmės kelių finansavimu, o tai reiškia, kad augo smėlio, žvyro ir žvirgždo poreikis. Tačiau nurodytos produkcijos pardavimai krito 2009 m. t.y. ekonominės krizės metu. Valstybė stengiasi apriboti savo išlaidas, todėl mažėjo tiek finansavimas keliams, tiek smėlio, žvyro, žvirgždo pardavimai. Tačiau svarbu pažymėti, kad nors kelių finansavimas nuo ekonominės krizės pradžios smarkiai mažėjo, tačiau produkcijos paklausa nuo 2010 m. lėtai augo. Galima teigti, kad smėlio, žvyro, žvirgždo pardavimų sumažėjimas buvo laikinas, kadangi buvo įtakojamas ekonominės krizės.

10 lentelė. 2008 – 2015 m. valstybinės ir vietinės reikšmės kelių finansavimas ir smėlio, žvyro, žvirgždo pardavimų dinamika (Lietuvos automobilių kelių direkcija, Lietuvos statistikos departamentas)

	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
Valstybinės ir vietinės reikšmės kelių finansavimas, mln, EUR	460	260	251	270	303	297	305	387
Smėlio, žvyro, žvirgždo pardavimai, mln. EUR	10,80	7,987	9,026	10,907	11,823	12,367	12,940	13,375

Taip pat ne mažesnę įtaką Lietuvos kalnakasybos sektoriaus rinkai turi statybų sektoriaus kitimo tendencijos. Žemiau 11 paveiksle pateikiama informacija, kaip 2008 -2015 m. keitėsi šalyje atliktų statybos darbų apimtys.

11 pav. Šalyje atlikti statybos darbai 2008 – 2015 m. laikotarpyje, tūkst. EUR (Lietuvos statistikos departamentas)

Bene didžiausią ekonominę žalą šiam sektoriui turėjo netikėtai užklupusi ekonominė krizė. Lyginant 2008 m. su 2012 m. statybos darbų mastai sumažėjo daugiau nei dvigubai. Tačiau jau nuo 2013 m. jaučiamas tendencingas šio sektoriaus atsigavimas, kurį lėmė pasikeitusi bankų politika – drąsiau suteikiami kreditai nekilnojamojo turto projektams.

Išnagrinėjus dalį Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių ekonominės aplinkos, kuriai priskiriama pardavimų rinką verta pereiti prie bendros sektoriaus išorinės aplinkos analizės.

Visų pirma, bet kokiai rinkai didelę įtaką daro makroekonominė aplinka. Todėl svarbu tinkamai įvertinti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus ekonominius, politinius, teisinius ir technologinius bei socialinius veiksnius, kurie gali kartu ir atverti naujas galimybes bei sukelti grėsmes.

Bet kokia sistema geriausiai veikia, esant tam tikriems apribojimams. Įstatymai skatina konkurenciją ir užtikrina palankias sąlygas prekių bei paslaugų rinkoms funkcionuoti. Vis daugėja teisės aktų, darančių įtaką verslui. Daugybė teisės aktų reglamentuoja smėlio, žvyro, žvirgždo skaldos gamybą. Pirmiausia tai yra žemės gelmių, miškų įstatymai, ribojantys gamtos išteklių kasimą miško ir saugomose teritorijose.

Svarbu paminėti, kad Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonės privalo mokėti mokesčius už valstybinių gamtos išteklių naudojimą, nekilnojamo turto, žemės, aplinkos taršos mokesčius. Taip pat nuo 2016 m. spalio 1 d. įvesta, verslą apsunkinanti naujovė: privaloma važtaraščių rengėjams pateikti mokesčių mokėtojams išrašomų važtaraščių duomenis į Valstybinės mokesčių inspekcijos (VMI) sistemą i-VAZ, kai kroviniai pakraunami ir gabenami kelių transporto priemonėmis tik Lietuvos Respublikos teritorijoje. Krovinį gabenantį transporto priemonė negali pajudėti iš pakrovimo vietos, kol nėra į i-VAZ sistemą elektroniniu būdu užpildytas ir pateiktas važtaraštis. Išmaniosios sistemos vertė pagal VŽ (Žeimantas, 2016) publikuotą straipsnį siekia 3,5 mln. Eur, o tikslas - šešėlinės

ekonomikos mažinimas. Reikia pabrėžti, kad sistema iki galo neišdirbta, dėl didelio sistemos apkrovimo nuolat atsiranda techninių nesklandumų, tai stipriai apsunkena privataus verslo veiklą.

Technologinis veiksnys ypač svarbus siekiant rinkai pateikti kokybiškus ir pigesnius produktus. Kiekviena įmonė, norėdama nelikti paskutinė pagal technologijų naujumą, privalo stebėti technologijų kaitos tendencijas ir vartotojų poreikius. Taip pat technologijų inovatyvumas svarbus, siekiant sumažinti kaštus ir didinti konkurencingumą. Socialinė aplinka irgi daro įtaką rinkoms. Visuomenės požiūris į gaminamą produktą bei aplinkos taršą gaminant šį produktą gali turėti įtakos vartotojų požiūriui ir sprendimui dėl paties produkto vartojimo. Tam tikra prasme visuomenėje formuojama nuostata rinktis prekę, pagamintą vidaus rinkoje, taip pat yra socialinės aplinkos veiksnys, formuojantis teigiamą visuomenės požiūrį į vietinio gamintojo prekes. Žemiau esančioje 11 lentelėje pateikti pagrindiniai veiksniai, darantys įtaką smėlio, žvyro, žvirgždo rinkai Lietuvoje.

11 lentelė. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus makroekonominė aplinka

Verslo aplinka	Veiksnių įtaka verslui
Ekonominė aplinka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mokestinė bazė – įmonės, dirbančios kalnakasybos pramonės sektoriuje privalo mokėti valstybinių gamtos išteklių naudojimo, nekilnojamo turto, žemės, aplinkos taršos mokesčius. Nuo 2016 m. už žvyro kasimą taikomas 0,444 Eur/m³, o už smėlio – 0,383 Eur/m³ mokesčio tarifas. ➤ Nuo 2016 m. spalio 1 d. įdiegta išmanioji VMI sistema. Jos posistemė i-VAZ, tai elektroniniu būdu važtaraščių pateikimas į VMI sistemą, labai apsunkena įmonių veiklą, nes transporto priemonė su kroviniu negali pajudėti iš pakrovimo objekto, kol važtaraštis nėra pateiktas į VMI sistemą. Ši naujovė pareikalavo nemažų investicijų: interneto įvedimas karjeruose, naujų darbo vietų steigimas. ➤ Kaip jau buvo minėta, pagrindiniai šio sektoriaus įmonių klientai – statybos įmonės, kelių tiesimo įmonės, todėl įmonės pardavimo apimtims tiesioginę įtaką daro statybų sektoriaus rinkos tendencijos, kelių tiesimo įmonių užsakymų skaičiaus kitimas, kuris priklauso nuo valstybės bei Europos Sąjungos biudžeto skirto kelių plėtrai ir remontui.
Teisinė, politinė aplinka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kalnakasybos įmonių veiklai didelę įtaką daro žemės gelmių, miškų įstatymai, kurie riboja gamtos išteklių kasimą miško ir saugomose teritorijose. Remiantis Lietuvos žemės gelmių išteklių registru, Lietuvoje išsivainama ir prieinama naudoti tik 2,6 proc. žvyro ir 4,8 proc. smėlio išteklių telkinių, nes visa kita yra saugomoje teritorijoje arba miško teritorijoje.
Technologinė aplinka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tai bene svarbiausias veiksnys, nes tik inovatyvios technologijas turintys gamintojai gali pasiūlyti rinkai aukštos kokybės produktą už konkurencingą

	<p>kainą. Rinkoje, kurioje prekės kokybinės charakteristikos yra labai panašios arba gamintojai turi vienodą galimybę tenkinti tuos reikalavimus, didžiausią įtaką pasirinkimui daro būtent kaina. Todėl įmonės norėdamos sėkmingai konkuruoti rinkoje privalo kurti laboratorijas, kuriose galėtų tikrinti žaliavas ir produkcijos kokybinius parametrus. Tačiau tai reikalauja nemažų investicijų. Kurti laboratorijas apsimoka tik toms įmonėms, kurios planuoja eksploatuoti ne vieną karjerą.</p>
Socialinė aplinka	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nėra išankstinio visuomenės neigiamo nusistatymo dėl šių produktų ir jų gamybos proceso. Įmonės įgyvendina visas privalomas aplinkosauginės priemonės. ➤ Neigiamas požiūris pasireiškia, kai bankrutuoja karjerą eksploatuojanti įmonė, kuri neatliko pagal LR įstatyminę bazę rekultivavimo darbų. Tada lieka apleisti karjerai ir išdarkytas kraštovaizdis, į tokius nerekultivuotus karjerus dažnai pradeda vežti komunalines atliekas, o nesutvarkytos teritorijos gali kelti pavojų aplinkiniams gyventojams.

Smėlio, žvirgždo ir žvyro rinka dažniausiai yra įmonių rinka – šį produktą perka kelių tiesimo įmonės, statybos bendrovės, betono, gelžbetonio, trašų gamintojai ir tik maža dalis produkcijos tenka fiziniams asmenims. Ši rinka pasižymi bendromis charakteristikomis:

- *rinkoje paprastai veikia ne daug gamintojų*; rinkose, kuriose konkurentai jau veikia seniai ir turi ilgalaikius ryšius, konkuruoti yra sudėtinga ir įeiti sunku;
- *dalinis produkto pakeičiamumas* - galimos produkto alternatyvos – žvyro skaldą gali pakeisti brangesnė produkcija t.y. dolomitinė ir granitinė skalda.
- *didelė vartotojų galimybė daryti įtaką kainai* –vartotojų tarpe be kokybės parametrų didelę įtaką apsisprendimui daro kaina.
- *pakankamai aukšti įėjimo į rinką barjerai*.

Vertinant Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklą, vertėtų įvertinti ir *naujų konkurentų atėjimo į rinką galimybes (rinkos barjerus)*.

Naujiems gamintojams ateiti į rinką pakankamai sudėtinga vien todėl, kad naujų žemių, kuriose yra naudingųjų iškasenų, įsigijimo galimybės yra ribotos. Be to, kaip jau buvo minėta, smėlio, žvyro, žvirgždo išgavimą riboja ir gamtos išteklių, miškų, saugomų teritorijų įstatymai. Šis sektorius pasižymi tuo, kad veiklos pradžioje yra būtinos didelės investicijos su atidėta grąža. Taip pat svarbu pažymėti, kad nepaisant aukščiau įvardintų barjerų, nauji gamintojai, ateidami į rinką, privalo įvertinti produkcijos poreikį, produkto kokybinius reikalavimus, atsižvelgti į tai, kiek gamintojų jau yra toje rinkoje. Išanalizavus šiuos veiksnius reikia priimti sprendimą, ar nauja įmonė sugebės pasiūlyti kokybiškesnį, aukštesnio lygio gaminį už patrauklesnę kainą negu siūlo konkurentai.

Galimi įėjimo į rinką barjerai:

- *ilgas produkto į rinką įvedimo laikas* (paprastai, kelininkai reikalauja įrodymų, kaip produktas daro įtaką kelio dangos kokybei, todėl produktas turi būti išbandomas realiomis sąlygomis);
- *reikalinga pakankamai brangi technologija bei tamprūs santykiai su mokslininkais*;
- *prisirišę vartotojai* – pardavimai didžia dalimi remiasi ilgalaikiais ir glaudžiais ryšiais su vartotojais, todėl naujam gamintojui sunku ateiti į šią rinką.

Įėjimas į naujas rinkas arba konkuravimas su esamais gamintojais galimas tik pateikiant rinkai kokybišką produktą už žemesnę kainą, o taip pat palaikant glaudžius santykius su potencialiais pirkėjais, o tai reikalauja didelių laiko ir piniginių sąnaudų.

Atlikus Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių verslo aplinkos analizę yra tikslinga atlikti SSGG analizę, kuri pateikiama 12 lentelėje. Ši analizė, leidžia konstatuoti pagrindines sektoriaus stiprybes, silpnybes, galimybes, grėsmes ir yra ne mažiau veiksminga priemonė analizuojant įmonių veiklos ypatumus.

12 lentelė. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių SSGG analizė

Stiprybė	Silpnybė
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pagrindiniai įmonių klientai – kelių tiesimo įmonės. Kelių tiesimas yra ilgalaikis procesas, todėl paprastai su smėlio, žvyro, žvirgždo skaldos tiekėjais pasirašomos ilgalaikės tiekimo sutartys. Ilgalaikės sutartys leidžia užtikrinti pastovias pajamas. ➤ Nuo 2012 m. jaučiamas stiprus statybos sektoriaus atsigavimas. Kaip ir kelių tiesimo įmonės, taip ir statybų bendrovės yra bene pagrindiniai kalnakasybos sektoriaus įmonių klientai. Todėl statybų bendrovių pajamų augimas tiesiogiai darys įtaką jų užsakymų augimui. ➤ Prisirišę vartotojai – pardavimai didžia dalimi remiasi ilgalaikiais ir glaudžiais ryšiais su vartotojais. ➤ Karjerų geografinė padėtis (šalia didžiausių šalies miestų). ➤ Dažniausiai naudojami tiesioginiai produkcijos paskirstymo kanalai 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mažas eksporto/importo santykis (Lietuvos statistikos departamentas, 2014 m. duomenimis). ➤ Dėl didelių transportavimo kaštų Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių veikla yra lokali. Pardavimai dažniausiai tik vietinėje rinkoje. ➤ Karjero geografinė padėtis (nutolęs nuo didžiausių šalies miestų). ➤ Reikalingos brangios technologijos, norint užsiimti ne tik gavyba, bet ir gamyba (laboratorijos, plovimo įranga). ➤ Didelės išlaidos vidiniam ir išoriniam transportui. ➤ Ilgas produkto į rinką įvedimo laikas. ➤ Veiklai būdingas sezoniškasumas. ➤ Didelė vartotojų galimybė daryti įtaką kainai. ➤ Neilgas karjerų eksploatacijos laikas iki 5 metų, ypač didelių karjerų (apie ir daugiau 40 ha ploto), kurių Lietuvoje yra mažai, tęsiasi iki 10 metų.
Galimybė	Grėsmė
<ul style="list-style-type: none"> ➤ LR Vyriausybė 2005 m. birželio 23 d. nutarimu Nr.692 patvirtino ilgalaikę (iki 2025 m.) Lietuvos transporto sistemos plėtros strategiją, kurioje numatyta susisiekimo kelių plėtra ir esamų kelių remontas. Taip pat remiantis Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos duomenimis, ES parama kelių remontui ir tiesimui ateityje tik augs, todėl galima daryti išvadą, kad smėlio, žvyro ir žvirgždo 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Naujų karjerų atidarymas gali tapti ekonomiškai neperspektyvus, nes dažnai žemes su ištekliais reikia pirkti iš privačių asmenų, kurie už šiuos sklypus, ypač aplink didžiuosius Lietuvos miestus, prašo nepagrįstai didelių sumų. ➤ Pakankamai didelės pradžios investicijos su atidėta grąža. ➤ Per ilga ir sudėtinga karjerų steigimo dokumentų tvarkymo trukmė bei procedūrų kiekis.

<p>skaldos poreikis ateityje irgi augs.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Po ekonominės krizės pastebimas statybų sektoriaus atsigavimas ir augimas, kas tiesiogiai turi įtako smėlio, žvyro ir žvirgždo skaldos poreikio augimui. Didėjantys statybos mastai, didins smėlio, žvyro, žvirgždo skaldos poreikį. ➤ Kalnakasybos sektoriuje dirbančios įmonės, galėtų įgyti konkurencinį pranašumą, įsigydamos laboratorijos ➤ įrangą, kuri galėtų užtikrinti, kad jų gaminama žvirgždo skalda savo kokybinėmis charakteristikomis prilygtų dolomito skaldai. Gaminamos skaldos kokybės užtikrinimas leistų rinkai pasiūlyti dolomito skaldos alternatyvą už žymiai mažesnę kainą. ➤ Visapusiškai orientuosis į kokybiškos produkcijos gamybą, kad rinkoje įmonė būtų identifikuojama kaip kokybiškos produkcijos ir paslaugų teikėja. ➤ Smėlio, žvyro, žvirgždo skaldos panaudojimas yra labai platus, nes iš karjero žaliavos galima gaminti produktus tenkinančius betono, asfaltbetonio užpildų standartus. Produkcija gali būti naudojama kelių tiesimui ir remontui, įvairių statybinių užpildų (žvirgždo skaldos, frakcionuoto žvirgždo, sijoto ir frakcionuoto smėlio) gamybai, statybos darbams. Platus produkcijos panaudojimas leistų užtikrinti platesnį pirkėjų ratą t.y. nuo kelių tiesimo iki statybos sektoriaus įmonių. ➤ Ribotos galimybės atėjimo į rinką, naujų konkurentų. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kalnakasybos sektoriaus įmonių veiklai didelę įtaką darys žemės gelmių, miškų įstatymai, kurie riboja gamtos išteklių kasimą miško ir saugomose teritorijose. Remiantis Lietuvos žemės gelmių išteklių registru, Lietuvoje įsisavinama ir prieinama naudoti tik 2,6 proc. žvyro ir 4,8 proc. smėlio išteklių telkinių, nes visa kita yra saugomoje teritorijoje arba miško teritorijoje. ➤ Didelė mokesstinė bazė – kasybos įmonės privalo mokėti valstybinių gamtos išteklių naudojimo, nekilnojamo turto, žemės, aplinkos taršos mokesčius. ➤ Naujų žemių, kuriuose yra naudingųjų iškasenų įsigijimo galimybės yra ribotos. ➤ Didelės bankroto grėsmės pagal Lietuvos statistikos departamentą 2015 metais nuostolingai dirbo apie 40 proc. kalnakasybos sektoriaus įmonių, o pirmą 2016 metų ketvirtį - net 60 proc. Bankrutavus karjerą eksploatuojančiai įmonei, pažeisti kasybos žemės plotai liks nesutvarkyti.
---	--

*Atliktos Lietuvos kalnakasybos sektoriaus verslo aplinkos ir SSGG analizės išryškino veiksnius, darančius įtaką įmonių veiklai: veiklos lokalumas ir sezoniškumas, siauras pirkėjų ratas, trumpas karjerų eksploatavimo laikas, didelės investicijos su atidėta grąža, didelė mokesstinė bazė, poreikis inovatyvių technologijų ir t.t. Galima daryti išvadą, kad visi išvardinti veiksniai (žr. 12 lentelę) leidžia pagrįstai teigti apie egzistuojančias šio sektoriaus įmonių grėsmes ypač **bankrotą ir jo neigiamas pasekmes visuomenei**. Atliktos analizės dar kartą patvirtino teorinę darbo dalį bei atliekamo tyrimo pagrįstumą, inkorporuojant į veiklos vertinimo metodiką bankroto prognozavimo metodą ir taip pasirenkant santykinius rodiklius, kurių analizė galėtų užtikrinti įmonės veiklos tęstinumą. Įmonėms norint objektyviai įvertinti savo finansinę būklę būtina atrinkti finansinius santykinius rodiklius, galinčius geriausiai nusakyti finansinius įmonės veiklos aspektus, kurių pagrindu vadovas priimtų teisingus sprendimus.*

4.2. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonių būklės ir finansinių santykinių rodiklių koreliacinė analizė

Įmonės būklės vertinimas neįmanomas be jos finansinio įvertinimo, kuris leidžia planuoti įmonės veiklą ir priimti svarbius verslo valdymo sprendimus. Kiekvienos įmonės veiklos tikslas uždirbti pelną bei užtikrinti pelningos įmonės veiklos tęstinumą. Todėl svarbu įmonėms vertinant savo veiklą rinktis tokius finansinius santykinis rodiklius, kurie leistų tikslingiausiai numatyti bankroto grėsmes.

Remiantis 3 formule (žr. 3 skyrių) atlikti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus bankroto tikimybės skaičiavimai (žr. 2 priedą). Rezultatai pateikiami 13 lentelėje.

13 lentelė. Bankroto tikimybės reikšmės

Eil. Nr.	Metai	Z koeficiento reikšmė
1	2005	3,94337063
2	2006	3,377764521
3	2007	3,135471702
4	2008	3,280833166
5	2009	2,182132224
6	2010	2,226749409
7	2011	1,795834193
8	2012	1,640725792
9	2013	1,843858085
10	2014	1,641197046
11	2015	1,292992276

Apskaičiuotos Z koeficiento reikšmės (žr. 13 lentelę) rodo, kad nuo 2009 m. pastebima kalnakasybos sektoriaus įmonių bankroto grėsmės didėjimo tendencija. Z koeficiento reikšmė ypač sumažėjo 2015 m. ir jau sudarė net 1,29 – kas reiškia, kad bankrotas įmanomas. Šis skaičius per nagrinėjamus vienuolika metų yra arčiausiai ribinės bankroto reikšmės - 1,23, kuri rodo labai didelę bankroto tikimybę.

Pelningumo rodikliai yra vieni svarbiausių įmonėms. Įmonės rinkos vertė auga, kai pastebimas pastovus pelno didėjimas, tai skatina rinką palankiai vertinti įmonės perspektyvas. Tiek pelningumo rodiklių, tiek pelno didėjimas leidžia pasiekti veiklos valdymo tikslus. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus pelningumo rodiklių skaičiavimo reikšmės atliktos pagal 8 lentelės (žr. 3 skyrių) formules parodytos 14 lentelėje.

14 lentelė. Pelningumo rodikliai 2005 -2015 m.

Metai	Nuosavo kapitalo pelningumas, proc.	Bendroji marža (bendrasis pelningumas), proc.	Grynoji marža (grynasis pelningumas), proc.	Veiklos marža (veiklos pelningumas), proc.	Turto pelningumas (turto grąža), proc.	Sukaupto kapitalo efektyvumas
2005	30,9	45,8	34,6	27,2	28,1	0,45
2006	22,5	45,3	25,1	26,7	21,1	0,47
2007	19,2	42,6	21,4	24,0	17,4	0,49
2008	20,9	41,3	25,1	23,3	18,8	0,52
2009	15,4	37,3	21,5	3,7	11,5	0,31
2010	13	34,5	15,1	15,9	10,1	0,39
2011	28,1	35	27,9	21,0	16,6	0,32
2012	15,7	29,1	15,3	11,9	9,3	0,34
2013	16	26,1	16,3	9,7	10,2	0,38
2014	-0,109	24,8	-0,105	-4,9	-0,067	0,38
2015	-12,74	21,1	-12,42	-16,8	-7,4496	0,33

Iš lentelės duomenų (žr. 14 lentelę) matyti, kad pelningumo rodikliams būdingas pastovus mažėjimas. 2014 m. ir 2015 m. analizuojami pelningumo rodikliai, išskyrus bendrąjį pelningumą, kuris neįvertina jokių sąnaudų ir sukaupto kapitalo efektyvumo, buvo neigiami.

Skaičiuojant mokumo rodiklius siekiama išsiaiškinti įmonių gebėjimą vykdyti savo skolintus įsipareigojimus. Įmonių mokumas dažniausiai nagrinėjamas iš trumpalaikės ir ilgalaikės perspektyvos. Kalnakasybos sektoriaus mokumo (likvidumo) rodiklių duomenys apskaičiuoti remiantis 8 lentelės (žr. 3 skyrių) formulėmis atvaizduoti 15 lentelėje.

15 lentelė. Mokumo (likvidumo) rodikliai 2005 –2015 m.

Metai	Manevringumo koeficientas	Skubaus padengimo koeficientas (Kritinio likvidumo koeficientas)	Bendrojo padengimo koeficientas (einamojo likvidumo koeficientas)	Bendrojo mokumo koeficientas
2005	0,51	3,16	3,89	4,26
2006	0,52	2,18	3,11	3,49
2007	0,59	2,23	3,09	3,14
2008	0,56	2,53	3,15	3,39
2009	0,56	1,56	2,26	2,24
2010	0,6	1,81	2,44	2,05
2011	0,58	0,72	1,04	1,17
2012	0,52	0,76	1,25	1,19
2013	0,52	0,84	1,37	1,43
2014	0,54	0,81	1,39	1,59
2015	0,58	0,99	1,89	1,41

Finansinio svėro rodikliai leidžia įvertinti, kokią įtaką įmonės veiklai turi jos finansų struktūroje vykstantys pokyčiai, todėl šios grupės rodikliai dar vadinami finansinės struktūros rodikliais. Jie padeda įvertinti, kaip konkretus įmonės finansavimo metodas veikia įmonės mokumo galimybes. 16

lentelėje pateikti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus finansinės struktūros (finansinio svėro) rodiklių skaičiavimo rezultatai, kurie atlikti pagal 8 lentelės (žr. 3 skyrių) formules.

16 lentelė. Finansinės struktūros (finansinio svėro) rodikliai 2005 -2015 m.

Metai	Trumpalaikių skolų koeficientas	Įsiskolinimo koeficientas	Nuosavybės koeficientas	Skolos ir nuosavybės santykis
2005	0,11	0,19	0,81	0,23
2006	0,13	0,22	0,78	0,29
2007	0,14	0,24	0,76	0,32
2008	0,14	0,23	0,77	0,30
2009	0,16	0,31	0,69	0,45
2010	0,15	0,33	0,67	0,49
2011	0,30	0,46	0,54	0,86
2012	0,22	0,46	0,54	0,84
2013	0,23	0,41	0,59	0,70
2014	0,24	0,39	0,61	0,63
2015	0,18	0,42	0,58	0,71

Veiklos efektyvumo rodikliai parodo turto panaudojimo efektyvumą. Tai racionalus lėšų įmonės gamybos/ veiklos procese cirkuliavimas, duodantis teigiamą rezultatą, t.y. ne tik pelną, bet ir pinigų srautus, reikalingus gamybos proceso tęstinumui palaikyti (Lileikienė, Grigaliūnienė, 2014). Analizuojamo sektoriaus veiklos efektyvumo rodiklių reikšmės, apskaičiuotos pagal 8 lentelės (žr. 3 skyrių) formules, duotos 17 lentelėje.

17 lentelė. Veiklos efektyvumo rodikliai 2005 -2015 m.

Metai	Ilgalaikio turto apyvartumas	Trumpalaikio turto apyvartumas	Nuosavo kapitalo apyvartumas	Skolų tiekėjams apyvartumas	Pirkėjų skolų apyvartumas	Atsargų apyvartumo koeficientas	Viso turto apyvartumas
2005	1,23	1,75	0,89	2,06	7,61	10,86	0,72
2006	1,17	1,72	0,9	1,71	7,33	10,3	0,7
2007	1,23	1,53	0,9	1,62	4,84	10,15	0,68
2008	1,13	1,49	0,83	1,66	4,21	9,34	0,64
2009	0,8	1,28	0,71	1,01	2,39	4,48	0,49
2010	0,97	1,45	0,86	1,16	2,94	5,97	0,58
2011	0,79	1,75	1,01	0,76	5,91	6,94	0,54
2012	0,78	1,99	1,03	0,87	5,29	6,06	0,56
2013	0,84	1,88	0,98	1,04	4,55	5,77	0,58
2014	0,95	1,94	1,04	1,24	4,78	6,27	0,64
2015	0,9	1,78	1,03	1,14	6	4,86	0,6

Apskaičiavus išskirtus finansinius santykinius rodiklius, atliekama koreliacinė analizė (žr. 4 formulę). Išrenkami santykiniai rodikliai stipriai ir labai stipriai koreliuojantys su bankroto tikimybės reikšmėmis. Koreliacijos koeficientai apskaičiuojami su Microsoft Excel 2010 funkcija CORREL. Atliktų skaičiavimų rezultatai pateikti 18 lentelėje.

18 lentelė. Sektoriaus būklės ir finansinių santykinų rodiklių koreliacijos koeficientai

Rodiklių grupė	Rodiklis	Koreliacijos koeficientas
Pelningumo	Nuosavo kapitalo pelningumas	0,67
	Bendroji marža (bendrasis pelningumas)	0,92
	Grynoji marža (grynasis pelningumas)	0,73
	Veiklos marža (veiklos pelningumas)	0,79
	Turto pelningumas (turto grąža)	0,86
	Sukaupto kapitalo efektyvumas	0,84
Likvidumo (mokumo)	Manevringumo koeficientas	-0,24
	Skubaus padengimo koeficientas (Kritinio likvidumo koeficientas)	0,95
	Bendrojo padengimo koeficientas (einamojo likvidumo koeficientas)	0,92
	Bendrojo mokumo koeficientas	0,98
Finansinės struktūros (finansinio sverto)	Trumpalaikių skolų koeficientas	-0,69
	Įsiskolinimo koeficientas	-0,94
	Nuosavybės koeficientas	0,94
	Skolos ir nuosavybės santykis	-0,90
Veiklos efektyvumo	Ilgalaikio turto apyvartumas	0,88
	Trumpalaikio turto apyvartumas	-0,35
	Nuosavo kapitalo apyvartumas	-0,53
	Skolų tiekėjams apyvartumas	0,90
	Pirkėjų skolų apyvartumas	0,35
	Atsargų apyvartumo koeficientas	0,90
	Viso turto apyvartumas	0,72

Išrinkti finansiniai santykiniai rodikliai labiausiai koreliuojantys su bankroto tikimybės koeficientais 18 lentelėje yra paryškinti: oranžine spalva – labai stipriai koreliuojantys rodikliai su bankroto tikimybe, geltona spalva tik stipriai koreliuojantys finansiniai santykiniai rodikliai. Iš pateiktos lentelės (žr. 18 lentelę) matyti, kad sektoriaus būklė labai stipriai koreliuoja ($|r| \geq 0,9$) su bendroju pelningumu; kritinio likvidumo, einamojo likvidumo, bendrojo mokumo ir nuosavybės koeficientais; įsiskolinimo koeficientu, skolos ir nuosavybės santykiu; skolų tiekėjams apyvartumu ir atsargų apyvartumo koeficientu. Tačiau, siekiant parengti įmonės vertinimo metodiką, atitinkančią šių dienų verslo poreikius, į veiklos vertinimo analizę yra papildomai įtraukiami ir tik stipriai koreliuojantys rodikliai ($0,9 > |r| \geq 0,7$): grynasis ir veiklos pelningumai, turto grąža, sukaupto kapitalo efektyvumas; ilgalaikio turto apyvartumas ir viso turto apyvartumas.

Norint padaryti tikslesnes išvadas, įvertinami atrinktų stipriausiai koreliuojančių finansinių santykinų rodiklių koreliacijos koeficientų reikšmingumai, kurie apskaičiuojami pagal 5 formulę (žr. 3 skyrių). Analizuojami rezultatai pateikti 19 lentelėje.

19 lentelė. Sektoriaus būklės ir finansinių santykinų rodiklių koreliacijos koeficientų reikšmingumai

Rodiklių grupė	Rodiklis	Koreliacijos koeficientas	Stjudento statistinis kriterijus, t	Stjudento skirstinio kritinė reikšmė, t_{ent}
Pelningumo	Bendroji marža (bendrasis pelningumas)	0,92	7,042	2,262
	Grynoji marža (grynasis pelningumas)	0,73	3,204	2,262
	Veiklos marža (veiklos pelningumas)	0,79	3,866	2,262
	Turto pelningumas (turto graža)	0,86	5,056	2,262
	Sukaupto kapitalo efektyvumas	0,84	4,644	2,262
Likvidumo (mokumo)	Skubaus padengimo koeficientas (Kritinio likvidumo koeficientas)	0,95	9,127	2,262
	Bendrojo padengimo koeficientas (einamojo likvidumo koeficientas)	0,92	7,042	2,262
	Bendrojo mokumo koeficientas	0,98	14,774	2,262
Finansinės struktūros (finansinio sverto)	Įsiskolinimo koeficientas	-0,94	-8,266	2,262
	Nuosavybės koeficientas	0,94	8,266	2,262
	Skolos ir nuosavybės santykis	-0,90	-6,194	2,262
Veiklos efektyvumo	Ilgalaikio turto apyvartumas	0,88	5,558	2,262
	Skolų tiekėjams apyvartumas	0,90	6,194	2,262
	Atsargų apyvartumo koeficientas	0,90	6,194	2,262
	Viso turto apyvartumas	0,72	3,113	2,262

Iš 19 lentelės matyti, kad koreliacijos koeficientai yra statistiškai reikšmingi. Todėl atliktame tyrime identifikavus finansinius santykinus rodiklius, leidžiančius geriausiai įvertinti Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklą, kitame darbo poskyryje remiantis parinkta metodika bus atliktas nagrinėjamo sektoriaus įmonės veiklos vertinimas.

4.3. Pasirinktos įmonės veiklos vertinimas remiantis identifikuotais finansiniais santykiniais rodikliais

UAB „Karjerai“ yra lietuviško kapitalo įmonė, įsteigta 2006 metais. Pagrindinė įmonės veikla naudingųjų iškasenų – smėlio ir žvyro išgavimas bei perdirbimas.

Įmonei siekti lyderio pozicijų Lietuvoje nėra lengva, kadangi didžiausi konkurentai yra išsidėstę visai šalia. Viena iš įmonės veiklos specifikų yra verslo orientavimas į Klaipėdos regiono rinką ir beveik šimtu procentų priklausomas nuo vietos pirkėjų, labiausiai nuo statybos bendrovių. UAB „Karjerai“ apyvarta per metus siekia 900 000 – 1 000 000 eurų. Įmonė nestovi vietoje nuolat ieško naujų rinkos nišų. UAB „Karjerai“ planai ambicingi – per trejus metus padvigubinti apyvartą. Todėl įmonė intensyviai bando vystyti investicinius projektus, kurie reikalauja didelių sąnaudų, o pajamų dar neneša.

4.3.1. Pelningumo rodikliai

Pelningumo rodikliai interpretuojami vienareikšmiškai: kuo pelningumas didesnis, tuo įmonės veikla vykdoma geriau. Vertinant įmonės pelningumą skaičiuojami 4.1. poskyryje (žr. 19 lentelę) identifikuoti pelningumo rodikliai: *bendroji marža (bendrasis pelningumas)*, *grynoji marža (grynasis pelningumas)*, *veiklos marža (veiklos pelningumas)*, *turto grąža (turto pelningumas)*. Taip pat vertinamas *sukaupto kapitalo efektyvumas*, kurį autoriai priskiria prie skirtingų finansinių santykinių rodiklių grupių, tačiau jo apskaičiavimas grindžiamas nurodytu finansinėje ataskaitoje nepaskirstytu pelnu, todėl šiame tyrime jis yra traukiamas prie pelningumo rodiklių grupės. Įmonės pelningumo rodiklių skaičiavimo rezultatai atlikti pagal 8 lentelės formules (žr. 3 skyrių) ir parodyti 20 lentelėje. Bendroji, veiklos ir grynoji maržos bei turto grąža išreiškiami procentais.

20 lentelė. Įmonės pelningumo rodikliai 2013 – 2015 m.

Rodiklis	2013	2014	2015
Bendroji marža (bendrasis pelningumas)	86	85	83
Veiklos marža (veiklos pelningumas)	1,38	19,99	5,5
Grynoji marža (grynasis pelningumas)	0,54	15,21	2,62
Turto grąža (turto pelningumas)	0,63	8,76	1,11
Sukaupto kapitalo efektyvumas	0,37	0,37	0,29

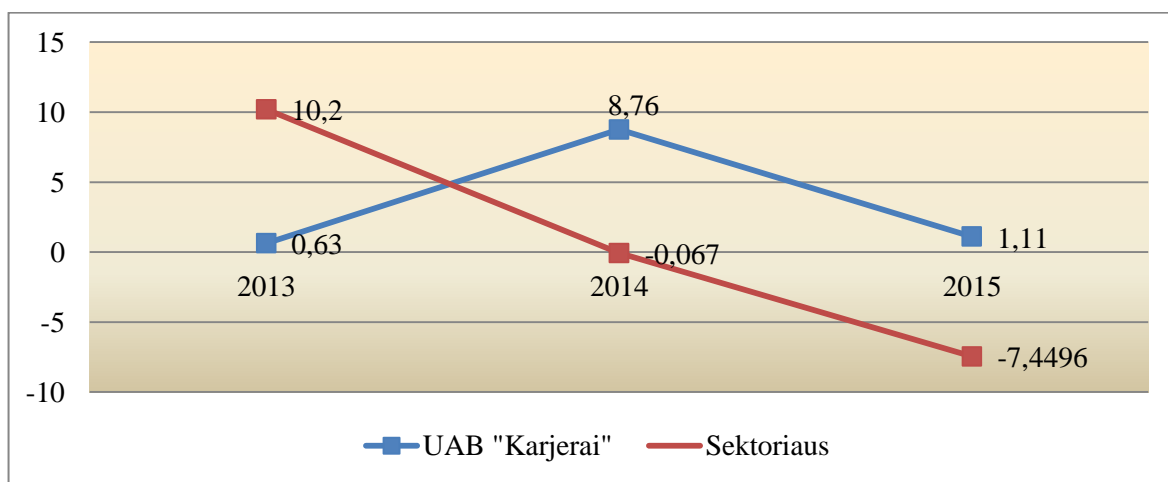
Gauti *bendrosios maržos* rezultatai (žr. 20 lentelę) leidžia spręsti, kad pardavus prekių už vieną eurą, įmonėje liko 2013 m. – 0,86 Eur (86 proc. nuo pajamų) pelno, o 2014 m. – 0,85 Eur ir 2015 m. – 0,83 Eur (83 proc. nuo pajamų). Tiek įmonė uždirbtų, jeigu neatsižvelgtų į sąnaudas ir papildomas išlaidas. Įmonės bendroji marža nuo 2014 m. nestipriai mažėjo. Bendrosios maržos mažėjimas gali reikšti du dalykus: arba įmonė priversta mažinti produkcijos kainą dėl stiprios konkurencijos, arba išaugo produkcijos savikaina (padidėjo atlyginimai, pabrango nuoma, žaliavos ir pan.). Tai, kad įmonė sugeba išlaikyti tokį stabiliai aukštą bendrosios maržos lygį, liudija apie gerus jos pagrindinės veiklos rezultatus.

Geriausia *veiklos maržos* reikšmė nagrinėjamu laikotarpiu (žr. 20 lentelę) buvo 2014 m. – 19,99 proc., nes būtent tais metais buvo mažiausios veiklos sąnaudos, o 2015 m. stipriai nusmuko iki 5,5 proc., tai lėmė lyginant su 2014 m. išaugusios įmonės veiklos sąnaudos. Apskaičiuoto rodiklio dinamika rodo, kad įmonėje pardavus produkcijos už vieną eurą bei sumokėjus mokesčius ir palūkanas 2013 m. likdavo 0,01 Eur, 2014 m. – 0,20 Eur, o 2015 m. – 0,06 Eur. Vis dėlto, analizuojant įmonės veiklos maržą reikia atsižvelgti ir į jos veiklos specifiką. Įmonė intensyviai vysto prie pagrindinės veiklos nepriskiriamus investicinius projektus, todėl bendroji ir veiklos maržos įmonės rezultatų gerai neatspindi, nes veiklos sąnaudos apima ne vien su pagrindine veikla susijusias sąnaudas. Todėl ir

įmanoma tokia situacija, kokia buvo 2013 m. Tais metais veiklos marža buvo pati mažiausia ir sudarė tik 1,38 proc.

Remiantis Statistikos departamento įmonės finansinių rodiklių vertinimo metodika, grynoji marža vertinama gerai, kai rodiklis – didesnis kaip 10 procentų, o jeigu mažesnis nei 5 procentai – blogai. UAB „Karjerai“ *grynoji marža* (žr. 20 lentelę) 2013 m. siekė tik 0,54 proc., tai rodo, kad tais metais iš vieno produkcijos pardavimo euro, įvertinus absoliučiai visas sąnaudas, įmonė sugebėjo uždirbti tik 0,0054 Eur grynojo pelno, o jau 2014 m. šis rodiklis išaugo iki 15,21 proc. ir buvo vertinamas gerai. Tuo tarpu analizuojamo laikotarpio pabaigoje grynoji marža vėl krito iki 2,62 proc. Tai galima paaiškinti tuo, kad 2015 m. sustiprėjo konkurencija rinkoje, o tai neleido įmonei didinti produkcijos kainos, be to išlaidos vidiniam ir išoriniam transportui stipriai padidėjo.

Turto gražos rodiklio rezultatai (žr. 20 lentelę) rodo, kad ypač bloga nagrinėjamo rodiklio reikšmė buvo 2013 m. ir sudarė tik 0,63 proc., o geriausia 2014 m. – 8,76 proc. 2015 m. rodiklis ženkliai sumažėjo dėl kelis kartus sumažėjusio grynojo pelno. Tai lėmė, kad tais metais tik 0,01 Eur grynojo pelno tekdavo vienam turto eurui. Pagal Lileikienę ir Grigaliūnienę (2014), jeigu turto gražos rodiklis yra mažesnis nei 8 procentai, tai vertinamas - nepatenkinamai. Šis skaičius yra orientacinis ir dėl įmonės veiklos specifikos, autorės siūlo jį visada palyginti su sektoriaus turto gražos rodikliais. UAB „Karjerai“ ir sektoriaus turto gražos rodiklio 2013–2015 m. dinamika pavaizduota 12 paveiksle.

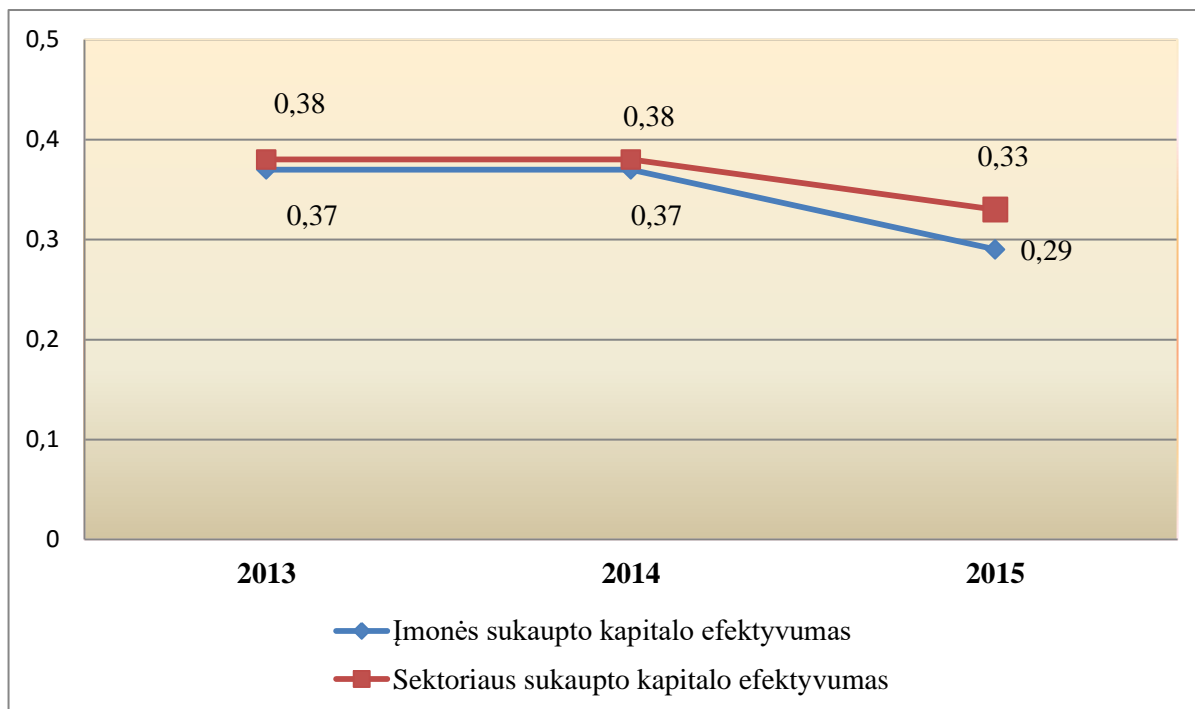

12 pav. UAB „Karjerai“ ir sektoriaus turto gražos rodiklio dinamika 2013–2015 m.

Remiantis 9 lentelės duomenimis, galima daryti išvadą, kad UAB „Karjerai“ turto gražos rodiklio reikšmės 2014 m. ir 2015 m. yra „geros“, nes viršija sektoriaus rodiklio lygį (apie 8 proc.) ir per visą nagrinėjamą laikotarpį išliko teigiamos palyginus su sektoriaus 2014 - 2015 m. rodiklio reikšmėmis, kurios buvo neigiamos ir vertinamos labai blogai.

Sukaupto kapitalo efektyvumas leidžia įvertinti kaip efektyviai nuo įmonės veiklos pradžios iki ataskaitinio momento yra valdomas įmonės kapitalas. Iš gautų duomenų (žr. 20 lentelę) galime pastebėti, kad UAB „Karjerai“ sukaupto kapitalo efektyvumo rodiklis 2013-2014 m. buvo pastovus ir

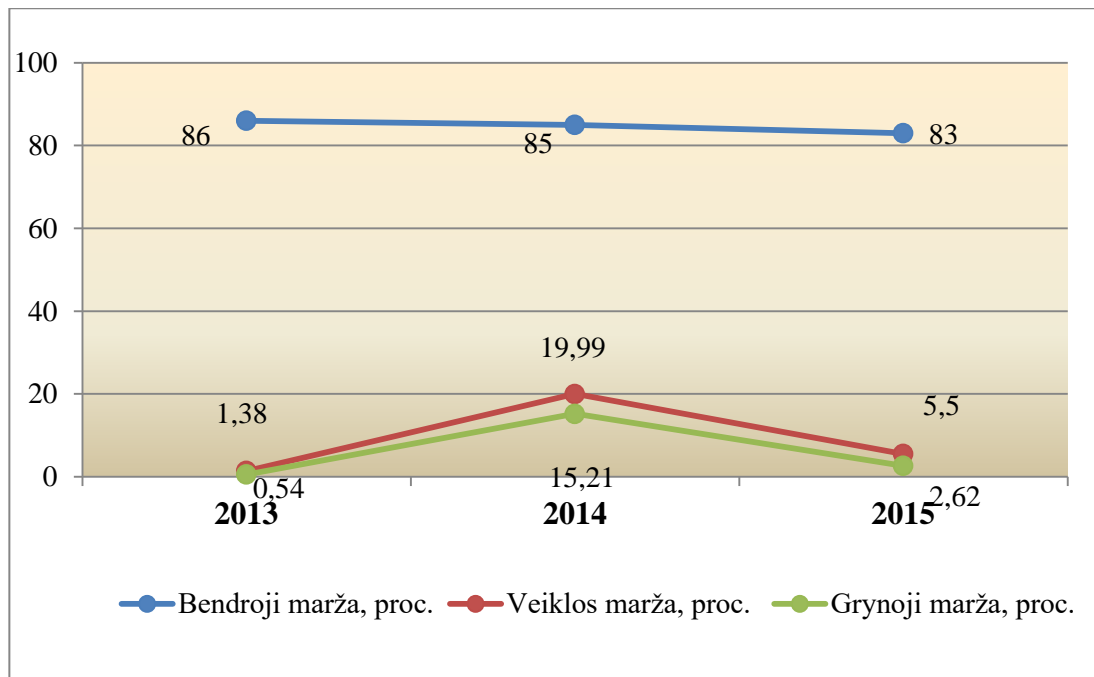
ganėtinai mažas – 0,37. Per metus jis smuko ir jau 2015 m. buvo tik 0,29. Tai lėmė 25,50 proc. išaugęs įmonės turtas palyginus su 2014 m. Mokslinėje literatūroje veiklos vertinimo metodikose nenurodyti sukaupto kapitalo efektyvumo vertinamo kriterijai. Tik aišku, kad rodiklis turi būti kuo didesnis. Norint įvertinti pasirinktos įmonės rodiklio būklę, tikslinga jį palyginti su sektoriaus sukaupto kapitalo efektyvumo rodikliu. Rodiklių palyginimas pavaizduotas 13 paveiksle.

13 pav. Įmonės ir sektoriaus sukaupto kapitalo efektyvumo pokyčiai 2013-2015 m.

Iš grafiko (žr. 13 pav.) matyti, kad sektoriaus sukaupto kapitalo efektyvumas nagrinėjamu laikotarpiu irgi buvo pakankamai mažas. 2013-2014 m. jo skirtumas su įmonės rodikliu sudarė tik 0,01, o 2015 m. padidėjo iki 0,04. Remiantis santykinių rodiklių vertinimo sistema (žr. 9 lentelę) galima konstatuoti, kad įmonės rodiklio pokyčiai nesiekė sektoriaus rodiklio lygio, todėl analizuojamas įmonės rodiklis vertinamas - blogai.

Apibendrinant įmonės pelningumo rodiklius (išskyrus sukaupto kapitalo efektyvumą), žemiau yra pateiktas 14 paveikslas, kuriame matyti kaip 2013 – 2015 m. nagrinėjamoje įmonėje keitėsi pagrindiniai pelningumo rodikliai.

14 pav. Įmonės pelningumo rodiklių pokyčiai 2013 – 2015 m., proc.

Iš paveikslo (žr. 14 pav.) matyti, kad pelningumo rodikliai analizuojamu laikotarpiu buvo geriausi 2014 m. Stabiliausi rezultatai bendrojo pelningumo rodiklio, kuris per 3 metus nežymiai svyravo (+- 1-2 proc.), leidžiamas šio rodiklio svyravimas ne daugiau kaip 5 procentai ir labai gerai vertinamas, kai pasiekiamas didesnis nei 35 proc. bendrojo pelningumo lygis (Lileikienė, Grigaliūnienė, 2014). UAB „Karjerai“ bendrasis pelningumo rodiklis nagrinėjamu laikotarpiu yra vertinamas labai gerai, nes atitinka visus reikalavimus bei ženkliai viršija (žr. 9 lentelę) sektoriaus bendrojo pelningumo rodiklius, kurie buvo 2013 m. – 26,1 proc., 2014 m.- 24,8 proc., 2015 m. – 21,1 proc. Geras UAB „Karjerai“ bendrojo pelningumo vertinimas sąlygojamas, remiantis atlikta SSGG analize (žr. 12 lentelę), pagal kuria nuo 2012 m. jaučiamas stiprus statybos sektoriaus atsigavimas bei didėja kelių finansavimas, tai leido įmonei pasirašyti ilgalaikes tiekimo sutartis ir taip užtikrinti pastovias pajamas. Įmonės veiklos marža lyginant su sektoriaus 2014 m. (- 4,9 proc.) ir 2015 m. (-16,8 proc.) rodikliais yra vertinama gerai, nes yra teigiama ir viršija sektoriaus rodiklius. 2015 m. įmonės veiklos marža palyginus su praeitais metais sumažėjo 14,49 proc. ir smuko iki 5,5 proc. Tai paaiškinama tuo, kad įmonė bando, kaip nurodyta SSGG analizėje (žr. 12 lentelę) įgyti konkurencinį pranašumą, todėl vysto investicinius projektus, leidžiančius ateityje gaminti žvirgždo skaldą, kuri savo kokybinėmis charakteristikomis prilygtų brangiai dolomito skaldai. Nors įmonės grynoji marža 2015 m. (2,62 proc.) lyginant su 2014 m. (15,21 proc.) vertinama blogai, nes nesiekė net 5 procentų, kai rodiklis vertinamas nepatenkinamai, tačiau palyginus grynojo pelningumo rodiklius su sektoriaus analogiškais rodikliais 2014 m.- (-) 0,105 proc., 2015 m.- (-) 12,42 proc., kurie buvo neigiami ir remiantis (žr. 9 lentelę) galima teigti, kad įmonės grynosios maržos reikšmės yra patenkinamos.

4.3.2. Mokumo (likvidumo) rodikliai

Įmonių bankrotas labiausiai susiję su jų mokumu bei gebėjimu iš savo veiklos gauti pinigines lėšas. Įmonės atsiduria ties bankroto riba, kai nesugeba įvykdyti savo finansinių įsipareigojimų. Tai patvirtina ir atliktas tyrimas, kurio metu nustatyta, kad mokumo rodikliai (išskyrus manevringumo rodiklį) stipriai koreliuoja su bankroto tikimybe $r > 0,9$. Įmonės mokumo vertinimas atliekamas atrinktais tyrimais (žr. 19 lentelę) bendrojo padengimo, skubaus padengimo ir bendrojo mokumo koeficientais. 21 lentelėje pateikti įmonės analizuojamų koeficientų rezultatai, kurie apskaičiuoti pagal 8 lentelės formules (žr. 3 skyrių).

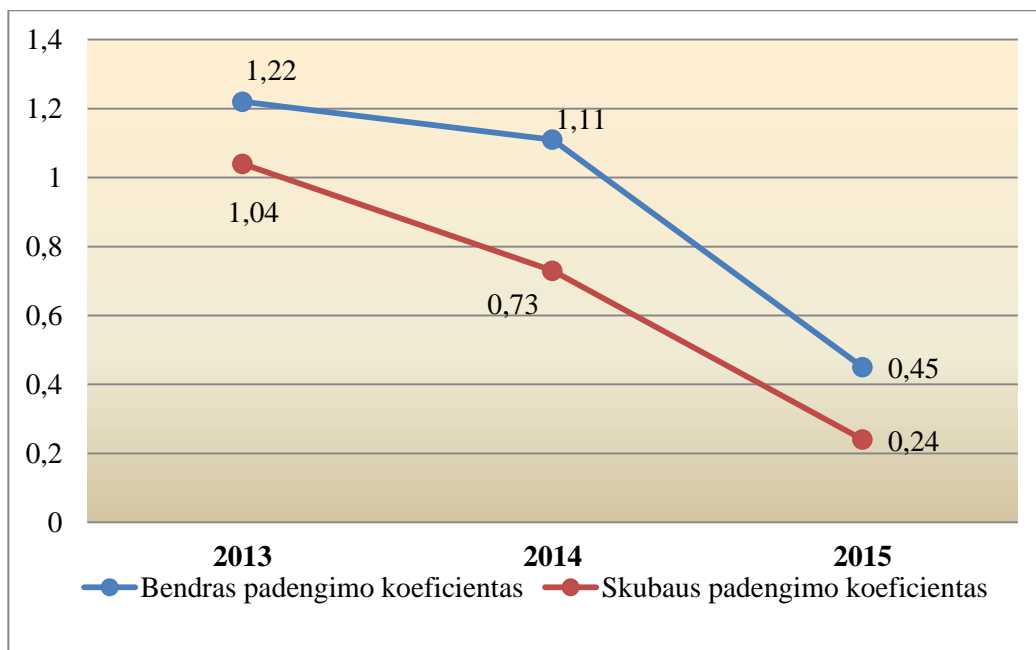
21 lentelė. Įmonės mokumo rodikliai 2013 – 2015 m.

Rodiklis	2013	2014	2015
Bendrasis padengimo koeficientas	1,22	1,11	0,45
Skubaus padengimo koeficientas	1,04	0,73	0,24
Bendrojo mokumo koeficientas	0,61	0,59	0,40

Vertinant 2013 -2015 m. *bendrajį padengimo koeficientą* (žr. 21 lentelę) matyti, kad 2015 m. jis stipriai sumažėjo iki 0,45, kas leidžia manyti, kad UAB „Karjerai“ negali atsiskaityti už savo trumpalaikius įsipareigojimus, nes trumpalaikis turtas dvigubai mažesnis nei per vienerius metus mokėtinos sumos. 2013 -2014 m. bendrojo padengimo koeficientus galima būtų vertinti patenkinamai, jeigu nelygintume su sektoriaus bendrojo padengimo koeficientais, kurie buvo (2013 m. - 1,37 ir 2014 m. – 1,39) didesni. Pagal santykinų rodiklių vertinimo sistemą (žr. 9 lentelę) galima daryti išvadą, kad UAB „Karjerai“ bendrasis padengimo koeficientas yra vertinamas blogai.

Skubaus padengimo koeficientas turėtų būti lygus arba mažesnis už 1 – tokiu atveju įmonės turimas trumpalaikis turtas (nevertinant atsargų) gali padengti trumpalaikius įsipareigojimus, svarbiausia, kad jis nebūtų mažesnis negu 0,5 (Rumšaitė ir Krušinskas, 2012). Gauti rezultatai (žr. 21 lentelę) rodo, kad geriausi rezultatai buvo 2013 m.: įmonė kiekvieną trumpalaikio įsiskolinimo eurą galėjo padengti savo mobiliuoju trumpalaikiu turtu už 1,04 Eur. 2014 m. skubaus padengimo koeficientas sumažėjo iki 0,73, tai lėmė 345 tūkstančiais eurų sumažėjęs trumpalaikis turtas. 2015 m. skubaus padengimo koeficientas siekė tik 0,24. Tai rodo, kad skubaus padengimo koeficientas prastėja, o atsargų įmonėje daugėja. Įmonė nesugeba parduoti savo produkcijos ir atsargos auga grynųjų pinigų sąskaita.

Norint objektyviai įvertinti įmonės mokumo dabartinę būklę reikia analizuoti kartu bendrojo ir skubaus padengimo koeficientus. Apibendrinant šiuos rodiklius žemiau yra pateiktas 15 paveikslas.

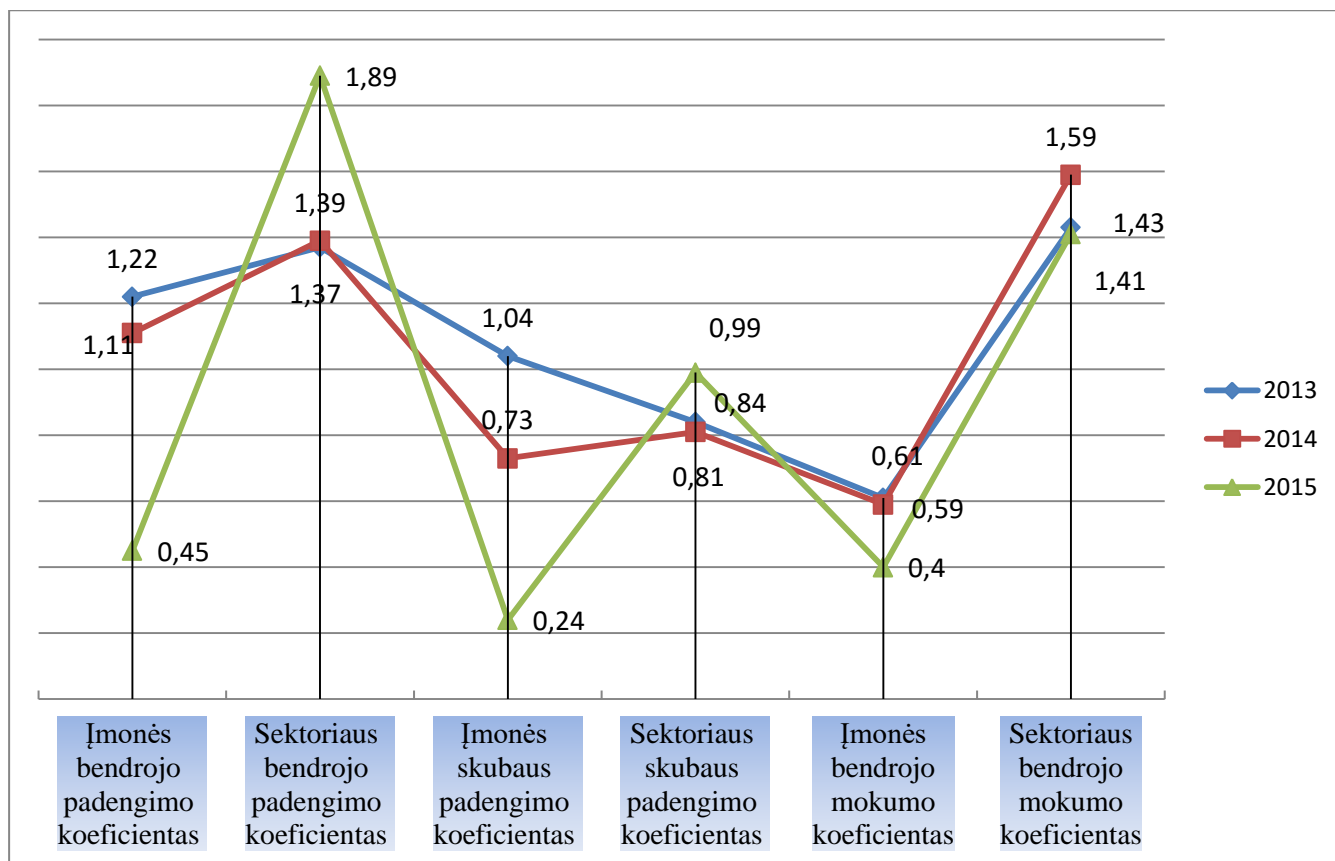

15 pav. Bendrojo ir skubaus padengimo koeficientų pokyčiai 2013 – 2015 m.

Gauti rezultatai parodo, kad įmonės rodikliai pakankamai geri buvo 2013 metais. Tačiau 2014 – 2015 m. šie rodikliai yra prasti ir neatitinka mokslinėje literatūroje nustatytų normos ribų, tai rodo, jog per analizuojamą laikotarpį buvo padidėjęs apyvartinio kapitalo poreikis dėl padidėjusių atsargų ir beveik 570 tūkstančiais eurų padidėjo trumpalaikiai išsipareigojimai. Dėl šių priežasčių bei grynųjų pinigų nepakankamumo įmonė gali pradėti nevykdyti savo išsipareigojimų tiekėjams/kreditoriams ir ateityje sulaukti veiklos nesklandumų. Įmonei rekomenduojama, kuo greičiau rasti būdų padidinti likvidaus turto apimtį ir pašalinti veiklos sutrikimus.

Bendrojo mokumo koeficientas leidžia įvertinti, ar įmonė turi pusiausvyrą tarp nuosavų lėšų ir skolinto kapitalo. Iš 21 lentelės matyti, kad įmonės bendrojo mokumo koeficiento rodiklis per visą analizuojamą laikotarpį buvo blogas - skolintų lėšų dydis viršija nuosavą kapitalą. Vienam įmonės skolos eurui 2013 m. tekdavo tik 0,61 Eur nuosavo kapitalo, 2014 m. – 0,59 Eur, o 2015 m. – 0,40 Eur. 2015 m. rodiklio reikšmė sumažėjo 0,19 kart, tai lėmė 48 procentais išaugę ilgalaikiai išsipareigojimai (žr. 4 priedą), nes įmonė norėdama, remiantis atlikta SSGG analize (žr. 12 lentelę), padidinti verslo rinkoje savo stiprybes, įgijo lizingo pagrindu brangią įrangą, leidžiančią gaminti platų produkcijos spektrą, tai ateityje įmonei leis užtikrinti platesnį pirkėjų ratą. Bloga rodiklio reikšmė rodo, kad įmonė yra nepatraukli investuotojams, o kreditoriams pareikalavus negalėtų padengti savo išsiskolinimų. Tokie įmonės finansiniai sunkumai gali sąlygoti jos bankrotą, todėl įmonės vadovybei reikia kuo skubiau imtis veiksmingo strateginio plano, kad padidintų nuosavą kapitalą ar sumažintų skolintą.

Norint, kad įmonės mokumo įvertinimas būtų tikslingesnis reikia analizuojamus įmonės rodiklius palyginti su sektoriaus mokumo rodiklių dinamika, kuri pavaizduojama 16 paveiksle.

16 pav. Įmonės ir sektoriaus mokumo rodiklių dinamika 2013-2015 m.

Apibendrinant įmonės mokumo rodiklius ir palyginus juos su sektoriaus rodikliais galima vienareikšmiškai teigti, kad jie yra labai blogi (žr. 9 lentelę), nes taip pat blogesni ir už sektoriaus rodiklius. Jeigu dar 2013 m. įmonės bendrojo padengimo (1,22) ir skubaus padengimo (1,04) koeficientai buvo nežymiai didesni už vienetą, tai visais kitais atvejais matoma nagrinėjamų mokumo rodiklių prastėjimo tendencija. Įmonei svarbiausia sugebėti įvykdyti savo išsipareigojimus, priešingu atveju jiniai negali konkuruoti rinkoje. Su laiku nevykdančia išsipareigojimų įmone tiekėjai, kreditoriai nesudarys sandorių. Nuo mokumo priklauso įmonės veiklos tęstinumas, todėl ir išskirti darbo tyrime mokumo rodikliai labai stipriai koreliuoja su bankroto tikimybe.

4.3.3. Finansinės struktūros rodikliai

Iš finansinių struktūros rodiklių analizės galima spręsti apie įmonės gebėjimą vykdyti finansinius išsipareigojimus verslo partneriams, bankams, mokesčių institucijoms. Taip pat šie rodikliai rodo įmonės finansavimo šaltinius, jų įtaką įmonės veiklai, įmonės priklausomybę nuo skolinto kapitalo. Vertinant pasirinktos įmonės veiklą naudojami trys finansinės struktūros rodikliai: *įsiskolinimo koeficientas*, *nuosavybės koeficientas bei skolos ir nuosavybės santykis*, nes atliktas 4.1. poskyryje (žr. 19 lentelę) tyrimas įrodė jų stiprią įtaką įmonių veiklos tęstinumui. 22 lentelėje padaryti UAB „Karjerai“ finansinės struktūros rodiklių skaičiavimai pagal 8 lentelės formules (žr. 3 skyrių).

22 lentelė. Įmonės finansinės struktūros rodikliai 2013 – 2015 m.

Rodiklis	2013	2014	2015
Įsiskolinimo koeficientas	0,62	0,63	0,71
Nuosavybės koeficientas	0,38	0,37	0,29
Skolos ir nuosavybės santykis	1,63	1,70	2,49

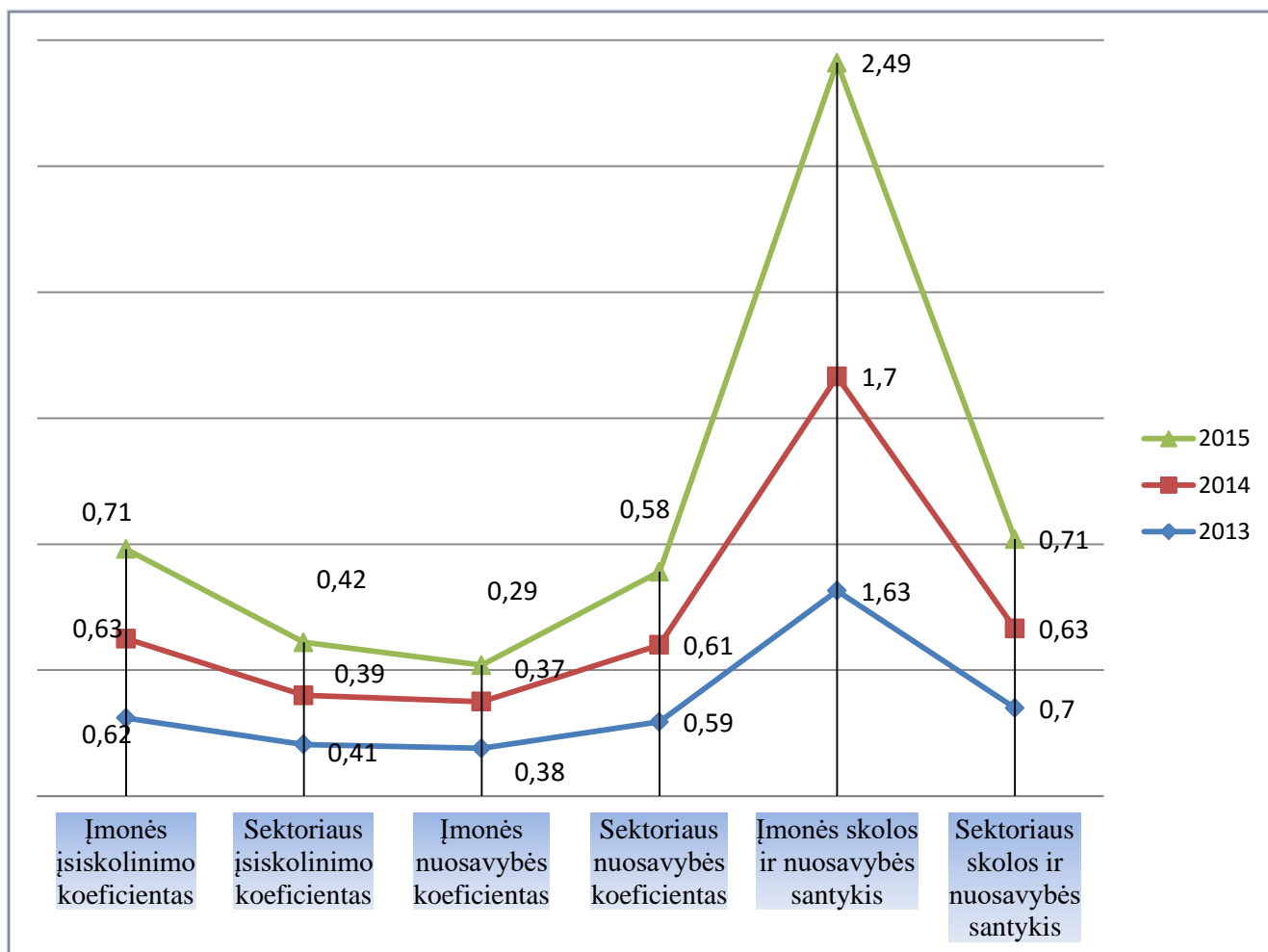
Lyginant įmonės skolintų lėšų panaudojimą formuojant įmonės turtą matyti, *įsiskolinimo koeficiento* didėjimo tendencija (žr. 22 lentelę), tai reiškia, kad skolinto kapitalo dalis per nagrinėjamą laikotarpį vis didėjo ir 2015 m. jau sudarė 71 proc. viso UAB „Karjerai“ turto. Toks didelis skolos rodiklis rodo įmonės mažą saugumo lygį. Pagal Marčauskienę (2016), įsiskolinimo koeficientas didesnis už 0,7 liudija apie įmonės nepatenkinamą padėtį.

Iš 22 lentelės duomenų matyti, kad įmonės *nuosavybės koeficientas* mažėja. Nuo 2013 m. iki 2014 m. jo nuosmukis sudarė -0,01, tačiau 2015 m. jau -0,08 ir pasiekė 0,29. Tai rodo, kad turtas suformuotas didžiąja dalimi iš skolinto kapitalo ir tik 29 proc. sudaro nuosavų lėšų šaltiniai. Tokios mažos nuosavybės koeficiento reikšmės leidžia daryti išvadą, kad įmonė yra stipriai priklausoma nuo išorinių finansavimo šaltinių.

Teigiama, kad *skolos ir nuosavybės santykis* 1:2 yra normalus t.y. maždaug pusė sumos, gautinos iš finansavimo šaltinių, turėtų būti skolinama. Įmonės įsipareigojimai ženkliai viršija nuosavą kapitalą per visą nagrinėjamą laikotarpį, ypač 2015 m., kur vienam nuosavo kapitalo eurui tenka 2,49 skolos euro. 2015 m. pastebimas staigus rodiklio šuolis - 32 proc. išaugo skolos ir nuosavybės santykis (žr. 22 lentelę) lyginant su 2014 m., tai lėmė dvigubai padidėjusios per vienerius metus mokėtinos sumos ir įsipareigojimai (žr. 4 priedą). Įmonės veiklą didžiąja dalimi finansuoja kreditoriai, o ne savininkai.

Apibendrinant galima teigti, kad įmonės būklė yra bloga, kadangi ji naudojasi skolintomis lėšomis, o tai didina įmonės veiklos rizikingumą. Tokia situacija susiklostė, nes įmonė norėdama vystyti investicinius projektus buvo priversta nemažai skolintis, o tai ženkliai padidino jos įsipareigojimus. Visa tai didina įmonės rizikingumą nebevykdyti finansinių įsipareigojimų. Įmonės bankroto atveju kreditoriai yra neapsaugoti nuo rizikos patirti nuostolius. Tačiau didesnė skolinto kapitalo dalis ne visada yra blogai, galima daryti prielaidą, kad įmonės vadovybė suinteresuota turėti jį didesnę, kad galėtų greičiau įgyvendinti įėjimo į naujas rinkas strategiją, įgyti naujų įrenginių ir taip užtikrinti įmonės tolimesnę plėtrą. Svarbiausia, kad įmonė galėtų efektyviai panaudoti skolintus pinigus ir laiku gražinti paskolas.

17 paveiksle pavaizduota apibendrinta įmonės ir sektoriaus finansinės struktūros rodiklių 2013 - 2015 m. kitimo dinamika.

17 pav. Įmonės ir sektoriaus pagrindinių finansinės struktūros rodiklių dinamika 2013–2015 m.

Iš pateikto paveikslo (žr. 18 pav.) galime daryti išvadą, kad įmonės finansinės struktūros rodikliai vienareikšmiškai yra blogi, tai patvirtino ir jų palyginimas su sektoriaus rodikliais (žr. 9 lentelę), nes per visą analizuojamą laikotarpį įmonės nagrinėjami rodikliai nesiekė sektoriaus rodiklių. Pažymėtina, kad ypač didelis skirtumas (apie 1,0 ir daugiau) tarp įmonės ir sektoriaus skolos ir nuosavybės santykio, tai rodo didelę įmonės priklausomybę nuo skolinto kapitalo.

4.3.4. Veiklos efektyvumo rodikliai

Iš apskaičiuotų veiklos efektyvumo rodiklių galima spręsti, kaip valdomos įmonės nuosavos ir skolintos lėšos. Norint sužinoti, ar įmonė efektyviai naudoja savo turtą ir vykdo pardavimus bus vertinami keturi rodikliai: *ilgalaikio turto apyvartumas*, *skolų tiekėjams apyvartumas*, *atsargų apyvartumo koeficientas* ir *viso turto apyvartumas*. Atlikto 4.1. poskyryje tyrimo rezultatai (žr. 19 lentelę) identifikavo šiuos rodiklius, kaip stipriai koreliuojančius su bankroto tikimybe.

Įmonės veiklos efektyvumo rodiklių 2013-2015 m. dinamika parodyta 23 lentelėje, skaičiavimai atlikti remiantis nurodytomis 8 lentelėje formulėmis (žr. 3 skyrių).

23 lentelė. Įmonės veiklos efektyvumo rodikliai 2013 – 2015 m.

Rodiklis	2013	2014	2015
Ilgalaikio turto apyvartumas	4,76	0,90	0,55
Skolų tiekėjams apyvartumas	0,26	0,14	0,10
Atsargų apyvartumo koeficientas	1,45	0,69	0,66
Viso turto apyvartumas	1,17	0,58	0,42

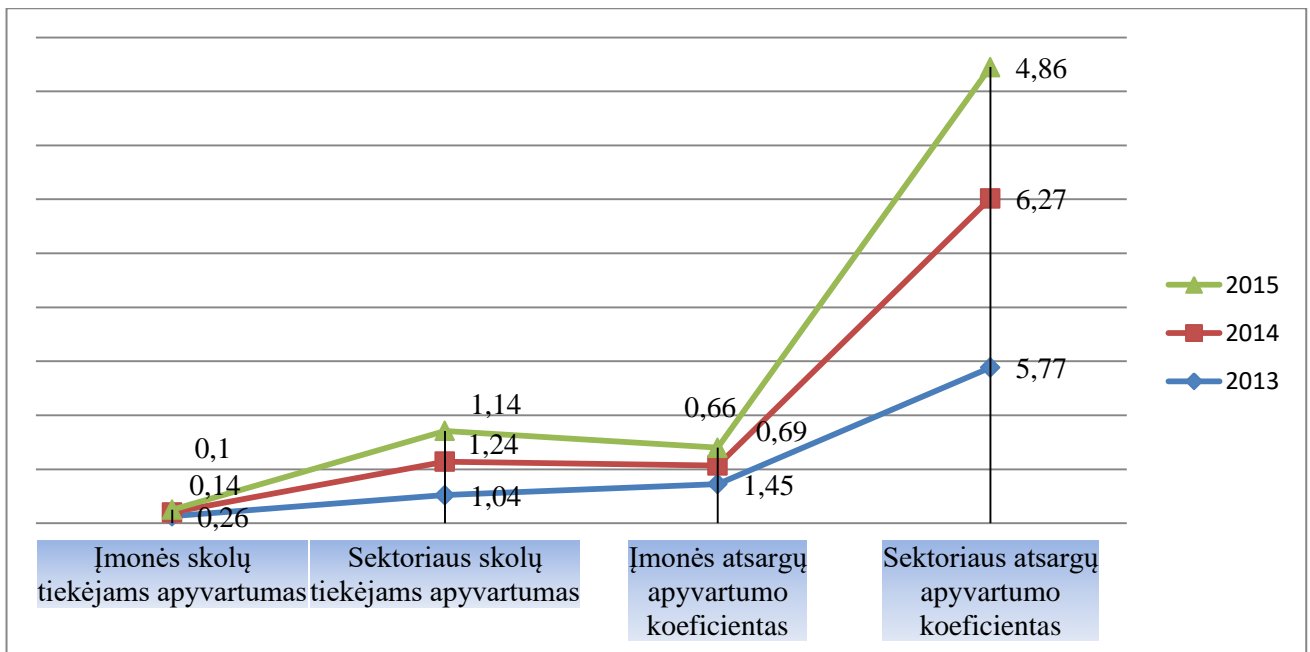
Apskaičiuotas *ilgalaikio turto apyvartumas* (žr. 23 lentelę) rodo, kad 2013 m. įmonės investuotas euras į ilgalaikį turtą uždirbdavo 4,76 Eur, tai 2015 m. jau tik 0,55 Eur. Pagal balanso duomenis (žr. 4 priedą) galima teigti, kad 2014 –2015 m. šio rodiklio mažėjimą nulėmė gana spartus ilgalaikio turto apimties augimas ir pardavimo pajamų mažėjimas. Įmonė kiekvienais metais vis blogiau panaudoja savo ilgalaikį turtą. Statistikos departamento rodiklių vertinimo metodikoje nurodyta, kad mažesnis negu 1 ilgalaikio turto apyvartumas vertinamas nepatenkinamai.

Skolų tiekėjams apyvartumas (žr. 23 lentelę) per analizuojamą laikotarpį mažėjo. Tai reiškia, kad įmonė vis „lėčiau“ atsiskaito už prekes ir paslaugas tiekėjams. Nuo 2013 iki 2015 m. šis rodiklis sumažėjo daugiau negu dvigubai (-0,16). Toks mažas mokėtinų sumų apyvartumas rodo, kad įmonėje lieka daugiau pinigų. Didelis sąskaitų apmokėjimo atidėjimas yra sąlygojamas su tuo, kad įmonė yra prisiėmusi nemažai ilgalaikių paskolų, todėl pagal pateiktą rodiklį sunku tiksliai įvertinti, ar įmonė vėluoja apmokėti sąskaitas tiekėjams, neįvertinant įsiskolinimų kredito įstaigoms.

Atsargų apyvartos koeficientas 2013 m. buvo 1,45 (žr. 23 lentelę), tai reiškia, kad atsargos per metus buvo atnaujintos tik 1,45 karto, o 2014 m. ir 2015 m. atsargų atnaujinimas dar labiau sulėtėjo. Įmonės atsargų apyvartos koeficientas yra labai mažas o tai rodo, kad atsargos įmonės sandėliuose laikomos gana ilgą laiką. Visiškai atsargų apyvartos koeficientu negalima vadovautis sprendžiant apie įmonės likvidumą, nes dėl UAB „Karjerai“ specifinės veiklos, atsargos sandėliuose beveik nekaupiamos. Atsargose dažniausiai yra nurodytos prekės, skirtos įmonės reikmėms (pvz. kuras it t.t.). Įmonės atsargų apyvartumo koeficientas visiškai neatspindi realizuojamos produkcijos cirkuliavimo.

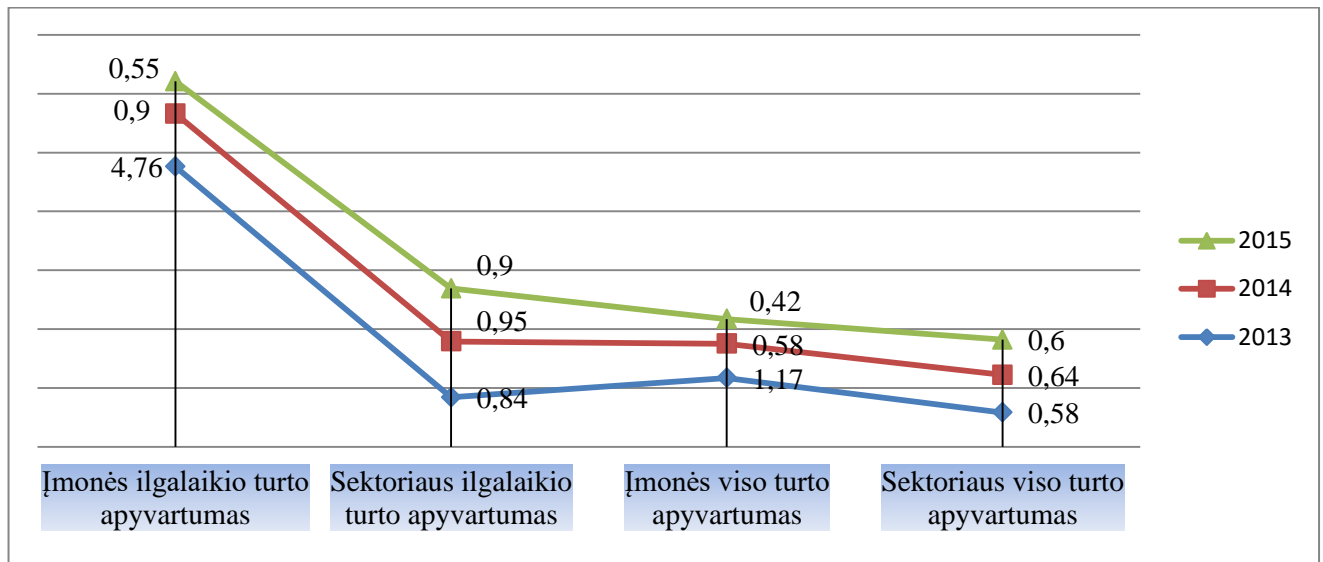
Pagal gautus *viso turto apyvartos rodiklio* rezultatus (žr. 23 lentelę) matyti, kad įmonės viso turto apyvartumas tik 2013 m. viršijo vieneta, tai reiškia, kad įmonė efektyviai naudojo savo turimą turtą pardavimo pajamoms garantuoti. Tuo tarpu 2014 m. šis rodiklis krito dvigubai ir pasiekė 0,58, tai rodo, kad įmonės pardavimo pajamos yra per mažos pagal turimo turto dydį. 2015 m. viso turto apyvartumas ir toliau mažėjo, kol analizuojamo laikotarpio pabaigoje jau pasiekė tik 0,42. Šio rodiklio 2014 ir 2015 m. mažėjimas reiškia, kad įmonė neefektyviai išnaudojo savo valdomą turtą lyginant su 2013 m.

Apibendrinant pagrindinius įmonės ir sektoriaus veiklos efektyvumo (apyvartumo) rodiklius (žr. 23 lentelę) žemiau yra pateikti 18 ir 19 paveikslai, kuriuose vizualiai matyti šių rodiklių kitimo tendencijos analizuojamu 2013 – 2015 m. laikotarpiu.

18 pav. Įmonės ir sektoriaus skolų tiekėjams apyvartumo ir atsargų apyvartumo koeficiento pokyčiai, kartais 2013 – 2015 m.

Iš paveikslo (žr. 18 pav.) galime pastebėti, kad skolų tiekėjams ir atsargų apyvartumo rodikliai kasmet mažėjo bei buvo daug blogesni už sektoriaus rodiklius, todėl vertinami (žr. 9 lentelę) labai blogai.

19 pav. Įmonės ir sektoriaus ilgalaikio ir viso turto apyvartumai, kartais 2013 – 2015 m.

Įmonės ilgalaikio turto apyvartumas ir bendras viso turto apyvartumas analizuojamu laikotarpiu mažėjo (žr. 19 pav.). Tik 2013 m. nagrinėjami rodikliai viršijo sektoriaus rodiklius ir buvo vertinami – gerai. 2014 m. rodikliai palyginus su praėjusiais metais sumažėjo: ilgalaikio turto apyvartumas nuo 4,76 iki 0,9, o viso turto apyvartumas nuo 1,17 iki 0,58. 2014-2015 m. įmonės rodikliai jau buvo mažesni už sektoriaus rodiklius, todėl yra vertinami (žr. 9 lentelę) blogai. Ilgalaikio ir viso turto

apyvartumo rodiklių mažėjimo tendencija rodo, kad įmonės turtas naudojamas ne taip efektyviai. Įmonei siūloma parduoti dalį ilgalaikio turto arba didinti pardavimų apimtį.

4.4. Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklos vertinimo metodikos pagrindimas

Atliktos (žr. 4.1 poskyrį) verslo aplinkos analizės patvirtino teorinę darbo dalį, kad Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonėms būtina turėti savo veiklos vertinimo metodiką su atitinkamu finansinių santykinų rodiklių sąrašu, leidžiančiu iš anksto įmonei nustatyti *bankroto grėsmę*. Neigiamos valstybei bei visuomenei kalnakasybos įmonės bankroto atveju pasekmės buvo išryškintos makroekonominės aplinkos ir SSGG analizėse (žr. 11, 12 lenteles), tai patvirtino tikslingumą, bankroto prognozavimo metodo inkorporavimo į veiklos vertinimo metodikos parengimą.

Tyrimo (žr. 19 lentelę) buvo atrinkti 15 labiausiai su bankroto tikimybės reikšme koreliuojančių finansinių santykinų rodiklių. Identifikuotais rodikliais atliktas pasirinktos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklos vertinimas, kurio susisteminti rezultatai 2013-2015 m. pateikti 24 lentelėje.

24 lentelė. Įmonės 2013 – 2015 m. būklės įvertinimas

Rodiklių grupės	Rodikliai	2013 m	2014 m.	2015 m.
Pelningumo	Bendroji marža (bendrasis pelningumas)	GERA	GERA	GERA
	Grynoji marža (grynasis pelningumas)	PATENKINAMA	PATENKINAMA	PATENKINAMA
	Veiklos marža (veiklos pelningumas)	GERA	GERA	GERA
	Turto pelningumas (turto grąža)	BLOGA	GERA	GERA
	Sukaupto kapitalo efektyvumas	BLOGA	BLOGA	BLOGA
Mokumo (likvidumo)	Skubaus padengimo koeficientas (Kritinio likvidumo koeficientas)	BLOGA	BLOGA	BLOGA
	Bendrojo padengimo koeficientas (einamojo likvidumo koeficientas)	BLOGA	BLOGA	BLOGA
	Bendrojo mokumo koeficientas	BLOGA	BLOGA	BLOGA
Finansinės struktūros (finansinio svėro)	Įsiskolinimo koeficientas	BLOGA	BLOGA	BLOGA
	Nuosavybės koeficientas	BLOGA	BLOGA	BLOGA
	Skolos ir nuosavybės santykis	BLOGA	BLOGA	BLOGA
Veiklos efektyvumo	Ilgalaikio turto apyvartumas	GERA	BLOGA	BLOGA
	Skolų tiekėjams apyvartumas	BLOGA	BLOGA	BLOGA
	Atsargų apyvartumo koeficientas	BLOGA	BLOGA	BLOGA
	Viso turto apyvartumas	GERA	BLOGA	BLOGA

Iš 24 lentelės matyti, kad per visą analizuojamą laikotarpį pelningumo rodiklių (išskyrus 2013 m. sukaupto kapitalo efektyvumą) būklė buvo patenkinama ir net gera, tai reiškia, kad įmonė sugebėjo kontroliuoti sąnaudas ir uždirbti iš produkcijos realizavimo. Veiklos efektyvumo rodiklių vertinimas parodė, kad tik 2013 m. ilgalaikio turto ir viso turto apyvartumo rodikliai buvo geri, 2014-2015 m.

rodikliai jau yra vertinami blogai, tai rodo įmonės nesugebėjimą tinkamai valdyti turimus finansinius išteklius. Mokumo ir finansinės struktūros rodikliai per visą nagrinėjamą laikotarpį buvo blogi, tai leidžia tvirtinti, kad įmonė neturi pakankamai mokėjimo priemonių savo įsipareigojimams padengti, o tai yra būtina įmonės egzistavimo ir veiklos tęstinumo sąlyga.

Išvardintų rodiklių būklės įvertinimo rezultatus (žr. 24 lentelę) galima sujungti į vieną bendrą rodiklių grupės rezultatą. Tokiu būdu finansinius santykinius rodiklius suskirsčius į keturias rodiklių grupes daroma įmonės pelningumo, mokumo, finansinės struktūros ir veiklos efektyvumo rodiklių ryšio analizė, kuri aprėpia visą analizuojamą laikotarpį. 20 paveiksle pavaizduotas UAB „Karjerai“ 2013-2015 m. rodiklių ryšys.

	MOKI	PELNINGA	EFEKTYVIAI NAUDOJAMAS ĮMONĖS TURTAS	NEPRIKLAUSOMA NUO SKOLINTO KAPITALO
NEMOKI		UAB „Karjerai“		
NEPELNINGA				
PRIKLAUSOMA NUO SKOLINTO KAPITALO		UAB „Karjerai“		
NEEFEKTYVIAI NAUDOJAMAS ĮMONĖS TURTAS		UAB „Karjerai“		

20 pav. Įmonės pelningumo, mokumo, finansinės struktūros ir veiklos efektyvumo rodiklių ryšys

Kiekviena rodiklių grupė yra suskirstyta į du skyrius, kurie apibūdina pagrindinį nagrinėjamą rodiklių grupės teigiamą ar neigiamą įmonės vertinimo rezultato tikslą:

1. pelningumo rodiklių grupė: pelninga – nepelninga;
2. mokumo rodiklių grupė: moki – nemoki;
3. finansinės struktūros rodiklių grupė: nepriklausoma nuo skolinto kapitalo – priklausoma nuo skolinto kapitalo;
4. veiklos efektyvumo rodiklių grupė: efektyviai naudojamas įmonės turtas - neefektyviai naudojamas įmonės turtas.

2013 m. iš keturių veiklos efektyvumo grupės rodiklių du rodikliai: ilgalaikio ir viso turto apyvartumai buvo vertinami gerai, tačiau priskiriami prie bendrų „blogų“ grupės rezultatų, t.y. skyrius - neefektyviai naudojamas įmonės turtas. Tyrime išskirti ilgalaikio turto ir viso turto apyvartumo rodiklių koreliacijos koeficientai bei Stjudento statistiniai kriterijai buvo mažesni už skolų tiekėjams ir atsargų apyvartumo rodiklių koreliacijos koeficientus bei Stjudento statistinius kriterijus (žr. 19

lentelę), tai leidžia teigti, kad paskutinių dviejų rodiklių reikšmingumas įmonės bankrotui prognozuoti yra žymiai stipresnis, todėl skolų tiekėjams ir atsargų apyvartumo rodiklių būklės įvertinimo reikšmės yra svaresnės.

Pagal 20 paveikslą galime daryti išvadą, kad įmonė yra pelninga, tačiau nemoki, priklausoma nuo skolinto kapitalo ir neefektyviai naudojanti turtą - visa tai liudija apie labai didelę jos bankroto tikimybę. Žinant įmonės pelningumo rodiklių reikšmes be palyginimo su sektoriaus rodikliais 2015 m.: veiklos marža 5,5 proc., grynoji marža 2,62 proc., turto grąža 1,11 proc., kurie yra maži ir vertinami nepatenkinamai galima konstatuoti, kad įmonė gali bankrutuoti. Bankrutavus karjerus eksploatuojančiai įmonei, pažeisti kasybos žemės plotai liks nesutvarkyti, kels pavojų aplinkiniams gyventojams. Tokius nerekultivuotus karjerus privalės tvarkyti valstybė savo lėšomis.

Gauti pagal pasirinktą metodiką įmonės veiklos vertinimo rezultatai palyginami su bankroto prognozavimo modelio apskaičiuotomis reikšmėmis. Vadovaujantis Altman formule (žr. 3 formulę), įmonės 2013-2015 m. bankroto tikimybės Z reikšmės pateiktos žemiau esančioje 25 lentelėje.

25 lentelė. Įmonės bankroto tikimybės reikšmės 2013-2015 m.

	2013	2014	2015
Z koeficiento reikšmė	1,76	1,44	0,62

Iš 25 lentelės duomenų matyti, kad 2013-2014 m. analizuojamoji įmonė patenka į intervalą 1,23-2,90, o tai reiškia bankrotas įmanomas. 2015 m. apskaičiuota bankroto tikimybės reikšmė 0,62 yra mažesnė už 1,23, kas rodo labai didelę bankroto tikimybę.

Lyginant rezultatus atlikus įmonės vertinimą atrinktais finansiniais santykiniais rodikliais ir pagal Altmano prognozavimo modelį išryškėja identiška labai didelė bankroto tikimybė. Analizės atliktos išvados patvirtino pasirinktos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklos vertinimo metodikos pagrįstumą, kadangi išrinktais finansiniais santykiniais rodikliais galima įvertinti įmonės veiklos tęstinumą. Parengta veiklos vertinimo metodika susidedanti iš 15 finansinių santykinų rodiklių, kurie visapusiškai įvertina įmonės veiklą, nes nagrinėja visus reikšmingus įmonės veiklos aspektus: veiklos pelningumą, sugebėjimus uždirbti bei kontroliuoti sąnaudas, gebėjimą vykdyti savo finansinius įsipareigojimus, apyvartumą, turto panaudojimo ir valdymo efektyvumą, įmonės sukaupto kapitalo valdymo efektyvumą, įmonės finansavimo šaltinius ir priklausomybę nuo skolintų lėšų. Visų išvardintų veiklos aspektų vertinimas leidžia nustatyti bankroto tikimybę. Identifikuoti tyrime finansiniai santykiniai rodikliai turi sudaryti kiekvienos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklos vertinimo sistemos pagrindą. Reikia pažymėti, kad išsamesnę informaciją apie bankroto tikimybę galima būtų gauti panagrinėjus įmonės finansinių ataskaitų išplėstines formas, sąskaitų planą, tačiau šita informacija yra konfidenciali ir viešai neatskleidžiama.

Analizuojamos įmonės vadovybė turi kuo greičiau imtis veiksmingų priemonių bankrotui išvengti: mažinti skolinto kapitalo dalį, pasverti investicinių projektų naudą, nes dabartiniu momentu jie reikalauja didelių sąnaudų, o pajamų neneša, atlikti produkcijos pasiūlos analizę, užtikrinti platesnį pirkėjų ratą. Remiantis SSSG analize (žr. 12 lentelę), nuo 2012 metų jaučiamas stiprus statybos sektoriaus atsigavimas. Lietuvos transporto sistemos plėtros strategijoje numatyta susisiekimo kelių plėtra ir esamų kelių remontas. Taip pat Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos duomenimis, ES parama kelių remontui ir tiesimui ateityje tik augs, todėl galima daryti išvadą, kad smėlio, žvyro ir žvirgždo skaldos poreikis ateityje irgi augs. Tai leidžia daryti prielaidą, kad viešųjų pirkimų susietų su karjero produkcijos įsigijimu tik daugės, todėl įmonei siūloma aktyviau stebėti verslo aplinką ir dalyvauti viešuosiuose pirkimuose.

Bankrutavus karjerus ir durpynus eksploatuojančioms įmonėms Lietuvoje nesukurti finansiniai instrumentai, kurie sudarytų galimybę rekultivuoti pažeistą kraštovaizdį, todėl rekomenduojama valstybei turėti Rekultivavimo fondą. Tai turėtų būti reglamentuojama teisiniais dokumentais, kad karjerą, durpynus eksploatuojanti įmonė atitinkamą sumos dalį skirtą rekultivavimo darbams pagal telkinio išteklių naudojimo specialųjį planą, pervadinėtų į Rekultivavimo fondą. Įmonėms baigus eksploatuoti karjerą sukauptos Rekultivavimo fonde lėšos būtų gražintos pažeistų žemės plotų rekultivavimui. Tokiu būdu įmonių bankroto ir kitų nenumatytų įvykių atvejais valstybė turėtų finansinių šaltinių nerekultivuotiems karjerams tvarkyti.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Lietuvos kalnakasybos sektoriuje dirbančios įmonės išsiskiria tuo, kad joms būdingi dideli pradiniai investiciniai įnašai bei ilgas laiko tarpas, kol bus galima pradėti eksploatuoti karjerą, dokumentų tvarkymo trukmė gali tęstis iki 5 metų. Veiklai būdingas sezoniškumas, paprastai tokio pobūdžio įmonių veiklos sezonas trunka nuo kovo iki gruodžio mėnesio. Kad išgyventų žiemos periodą, įmonės privalo sezono metu uždirbti tiek, kad išsilaikytų visus metus. Veikla yra *lokali* dėl nedidelės produkcijos kainos ir didelių transporto sąnaudų, produkcija realizuojama vietinėje rinkoje. Ribotas veiklos tęstinumas - karjerų eksploatavimo laikas Lietuvoje dažniausiai trunka iki 5 metų. Esminis kalnakasybos pramonės bruožas, kuris ją išskiria iš daugelio kitų ekonomikos sektorių, yra gamtos išteklių išsekimas ar išsekimas, kurių grįžimas į pradinę būseną neįmanomas. Pagal dabartinius LR įstatymus, naudingųjų iškasenų gavyba užsiimančios įmonės, baigusios eksploatuoti karjerą, privalo atlikti rekultivavimo darbus, kurių tikslas laipsniškai atstatyti ar suformuoti iš naujo sunaikintą dirvožemį, tačiau bankroto atveju jokie rekultivavimo darbai nėra atliekami, dėl šių neatliktų veiksmų valstybė ir jos gyventojai patiria didelę žalą. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2015 m. beveik pusė kalnakasybos sektoriaus įmonių dirbo nuostolingai, tai konstatuoja, kad nagrinėjamos įmonės neskiria reikiamo dėmesio savo veiklos vertinimui, o tai labai aktualu, norint laiku identifikuoti bankroto grėsmę. Problema išaiškėja renkantis įmonei veiklos vertinimo metodiką, nes pačios metodikos pasirinkimas ir taikymas verslo praktikoje ištirtas labai ribotai. Neaišku kokius finansinius rodiklius reikia akcentuoti tam tikrame sektoriuje veikiančiai įmonei. Tiek užsienio, tiek Lietuvos autorių mokslinėje literatūroje nėra informacijos apie veiklos vertinimo metodiką Lietuvos kalnakasybos įmonėse, jokie kompleksiniai veiklos vertinimo tyrimai anksčiau nebuvo atlikti šiame sektoriuje veikiančiose įmonėse.
2. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad nėra bendro veiklos vertinimo turinio, neaišku, kokias įmonės veiklos sritis reikia tirti, kokią informaciją kaupti, analizuoti ir vertinti. Veiklos vertinimo metodų palyginimas patvirtino, kad nė vienas iš nagrinėjamų metodų nėra visapusiškai pranašesnis už kitus. Modernių metodų vertinimo kriterijai yra panašūs, o tai sąlygoja veiklos vertinimo esminių skirtumų neaiškumą, o jie negali būti vienodai taikomi kiekvienai įmonei, nes kiekvienoje įmonėje yra skirtingos suinteresuotos šalys, specifiniai tikslai, vizijos ir išoriniai veiklos apribojimai. Modernios vertinimo sistemos neatsižvelgia į įmonės veiklos ypatumus ir pateikia apibendrintą informaciją, nurodo, kad reikia vertinti įmonės darbuotojus, finansus, strategijos įgyvendinimą, vartotojus, tiekėjus, procesus ir tobulėjimą, bet nepaaiškina, kokiais rodikliais, kokiomis priemonėmis tai būtų galima padaryti.

Vertinimo modelių autoriai įmonių vadovams palieka visišką laisvę, renkantis konkrečias tikslines rodiklių reikšmes. Vadovui, neturinčiam ypatingai gerų įgūdžių bei žinių, tokie veiklos vertinimo metodai atrodys per daug apibendrinti ir sunkiai praktiškai realizuojami. Daugelis autorių pažymi, kad įmonės veiklos vertinimas neįmanomas be finansinio vertinimo, todėl veiklos vertinimo metodo pagrindą turi sudaryti finansiniai santykiniai rodikliai. Šių rodiklių gausa kelia nemažų sunkumų norint parinkti tinkamiausius iš jų, todėl labai svarbu įmonei turėti savo veiklos vertinimo metodiką su atitinkamu finansinių rodiklių sąrašu, leidžiančiu nustatyti bankroto tikimybę, o nustačius gresiančius pavojus, laiku imtis strateginio veiksmų plano veiklai gerinti. Naujausi atlikti tyrimai rodo, kad tikslingiausia vertinti įmonės veiklą naudojant bankroto prognozavimo modelius ir kitus įmonės finansinius santykinis rodiklius.

3. Atliktos Lietuvos kalnakasybos sektoriaus verslo aplinkos ir SSGG analizės išryškino veiksnius, darančius neigiamą įtaką įmonių veiklai. Naujų karjerų atidarymas tampa ekonomiškai neperspektyvus. Veiklai didelę įtaką daro žemės gelmių, miškų įstatymai, kurie riboja gamtos išteklių kasimą miško ir saugomose teritorijose. Naujų žemių, kuriose yra naudingųjų iškasenų įsigijimo galimybės yra ribotos, o inovatyvių technologijų poreikis, reikalauja didelių investicijų. Didelė mokestinė bazė. Visi išvardinti veiksniai leidžia pagrįstai teigti apie egzistuojančias šio sektoriaus įmonių grėsmes ypač bankrotą, kuris įvardijamas kiekvienoje atliktoje analizėje, tai patvirtina bankroto prognozavimo metodo inkorporavimo į veiklos vertinimo metodikos parengimą pagrįstumą. Apskaičiavus Lietuvos kalnakasybos sektoriaus 2005-2015 m. bankroto tikimybės reikšmes ir finansinius santykinis rodiklius, atrinkti stipriausiai su bankroto tikimybėmis koreliuojantys finansiniai santykiniai rodikliai. Tyrime identifikuoti 15 finansinių santykinis rodiklių, leidžiančių geriausiai įvertinti nagrinėjamo sektoriaus įmonių veiklą ir tokiu būdu leidžiančius iš anksto įmonei numatyti bankroto grėsmę: bendroji, grynoji ir veiklos maržos, turto pelningumas, sukaupto kapitalo efektyvumas; skubaus ir bendrojo padengimo koeficientai, bendrojo mokumo koeficientas; įsiskolinimo ir nuosavybės koeficientai, skolos ir nuosavybės santykis; skolų tiekėjams ir atsargų apyvartumai, ilgalaikio turto ir viso turto apyvartumai.
4. Remiantis tyrime parengta metodika, atliktas Lietuvos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklos vertinimas nustatė, kad įmonė yra pelninga, tačiau nemoki, priklausoma nuo skolinto kapitalo ir neefektyviai naudojanti turtą - visa tai liudija apie labai didelę jos bankroto tikimybę. Palyginus gautus parengtos metodikos įmonės vertinimo rezultatus su bankroto prognozavimo modelio apskaičiuotomis reikšmėmis, išryškėja identiška labai didelė bankroto grėsmė. Atlikta analizė patvirtina pasirinktos kalnakasybos sektoriaus įmonės veiklos vertinimo metodikos tinkamumą, nes išrinkti finansiniai santykiniai rodikliai leidžia įvertinti įmonės veiklos

tęstinumą. Analizuojama metodika visapusiškai įvertina įmonės veiklą, kadangi nagrinėja visus reikšmingus įmonės veiklos aspektus: veiklos pelningumą, sugebėjimus uždirbti bei kontroliuoti sąnaudas, gebėjimą vykdyti savo finansinius įsipareigojimus, apyvartumą, turto panaudojimo ir valdymo efektyvumą, įmonės sukaupto kapitalo valdymo efektyvumą, įmonės finansavimo šaltinius ir priklausomybę nuo skolintų lėšų. Visų išvardintų veiklos aspektų vertinimas leidžia nustatyti bankroto tikimybę. Todėl kalnakasybos sektoriaus įmonėms rekomenduojama darbo tyrime identifikuotus finansinius santykinius rodiklius įtraukti į savo veiklos vertinimo sistemą.

LITERATŪRA

1. Bititci, U., Carrie, A., & Turner, T. (2002). 11 Integrated performance measurement systems: Structure and dynamics. *Business performance measurement*, 174.
2. Bogatova, J. (2016). BALTIJOS ŠALIŲ JŪROS UOSTŲ VEIKLOS EKONOMINIS VERTINIMO MODELIS. *Regional Formation and Development Studies*, 18(1), 7-22.
3. Boguslauskas, V., & Jagelavičius, G. (2002). Įmonės veiklos finansinis vertinimas.
4. Buškevičiūtė, E., Kanapickienė, R., & Patašius, M. (2010). Finansinių rezultatų analizė. *Kaunas: Technologija*.
5. Christauskas, Č., & Kazlauskienė, V. (2009). Modernių veiklos vertinimo sistemų įtaka įmonės valdymui globalizacijos laikotarpiu. *Ekonomika ir vadyba*, (14).
6. Copeland, T., Koller, T., & Murrin, J. (1999). Cost companies: Assessment and Management. *Moscow: ZAO" Olympus-Business*.
7. Cooper, R., & Kaplan, R. S. (1998). Cost and effect. *Harvard Business School Press, Boston*.
8. Čekanaivičius, V., Murauskas, G. (2014). TAIKOMOJI REGRESINĖ ANALIZĖ. SOCIALINIULOSE TYRIMULOSE. *Vilniaus universiteto leidykla*.
9. Damodaran, A. (2012). *Investment valuation: Tools and techniques for determining the value of any asset* (Vol. 666). John Wiley & Sons.
10. Gammie, A. (1995). Developing individual performance measures. 1995) *The performance management handbook*. London: Institute of Personnel and Development.
11. Gasiuniene, V. E. (1998). *Lietuvos kietosios naudingosios iškasenos: Lithuanian solid mineral resources*. Lietuvos geologijos tarnaby.
12. Gimžauskienė, E. (2006). Veiklos vertinimo proceso ypatumai organizacinių vertybių aspektu. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, (39), 67-83.
13. Ginevičius, R., & Podvezko, V. (2006). Assessing the financial state of construction enterprises. *Technological and Economic Development of Economy*, 12(3), 188-194.
14. Greco, S., Figueira, J., & Ehrgott, M. (2005). Multiple criteria decision analysis. *Springer's International series*.
15. Grundienė, Ž. (2009). APGAULIŲ FINANSINĖSE ATASKAITOSE NUSTATYMO UTADIS METODAS. *Economics & Management*.
16. Ivanov, S. I., Leong, K., & Zaima, J. K. (2014). An empirical examination of negative economic value added firms. *The International Journal of Business and Finance Research*, 8(1), 103-112.
17. Iazzolino, G., Laise, D., & Migliano, G. (2014). Measuring value creation: VAIC and EVA. *Measuring Business Excellence*, 18(1), 8-21.

18. Jakutis, A. (2005). *Ekonomikos teorija*. Leidykla Eugrimas.
19. Jonaitienė, B., & Džikevičius, A. (2015). Finansinių santykinių rodiklių, geriausiai įvertinančių skirtinguose Lietuvos sektoriuose veikiančias įmones, paieška. *Verslas: teorija ir praktika*, (2), 174-184.
20. Kaplan, R. S. (2012). Journal of Accounting & Organizational Change. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 8(4), 539-545.
21. Kotane, I., & Kuzmina-Merlino, I. (2012). Non-financial indicators for evaluation of business activity. *European integration studies*, (5), 213-219.
22. Krušinskas, R., Rumšaitė, D. Finansų pagrindai. Pagrindinės sąvokos ir uždaviniai. Kaunas, 2012. [2016-11-12]. Prieiga per internetą: <https://www.ebooks.ktu.lt/einfo/897/finansu-pagrindai-pagrindines-savokos-ir-uzdaviniai/>
23. Lileikienė, A., Grigaliūnienė, Ž. Verslo finansų valdymas. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2014. 166 p.: ISBN 9789955188377.
24. Lukoševičienė, J., Langvinienė, N., Karazijienė, Ž., Rudzkienė, V., Bilevičienė, T., Mačerinskas, J., & Gineitienė, Z. (2012). *Inovacijų kaip konkurencingumo didinimo produktų rinkoje stiprinimo galimybės* (Doctoral dissertation, Mykolo Romerio universitetas).
25. Mackevičius, J., & Rakštelienė, A. (2005). Altman modelių taikymas Lietuvos įmonių bankrotui prognozuoti. *Pinigų studijos*, 1, 24-42.
26. Mackevičius, J., & Silvanavičiūtė, S. (2006). Įmonių bankroto prognozavimo modelių tinkamumo nustatymas. *Verslas: teorija ir praktika*, (4), 193-202.
27. Mackevičius, J. (2010). Integruota įmonių bankrotų prognozavimo metodika. *Verslo ir teisės aktualijos*, 5, 123-138.
28. Mackevičius, Jonas. Finansinė analizė: vadovėlis / Jonas Mackevičius, Lukas Giriūnas, Romualdas Valkauskas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014. 483 p.: iliustr., lent. ISBN 9786094593697
29. Mačerinskienė, I., & Bartuševičienė, I. (2015). Įmonės intelektualinio kapitalo vertinimo modelio taikymo ypatumai
30. Makutėnaitė, J., Gliubicas, D., Makutėnienė D. (2014). Ekonominės pridėtinės vertės metodo tinkamumas įmonės vertei nustatyti. *Apskaitos ir finansų mokslas ir studijos: problemos ir perspektyvos*. Nr. 1(9), p.137-145.
31. Marčauskienė, A. (2016). Ar Lietuvos Respublikos bankroto įstatyme nustatyti kriterijai įmonės nemokumo įvertinimui užtikrina, kad nebūtų pradėta bankroto procedūra įmonėms turinčioms laikinų finansinių sunkumų?. *Teisės apžvalga*, (1 (13)), 44-85.
32. Mileris, R. (2012). Įmonių finansinių įsipareigojimų neįvykdymo tikimybės vertinimas nustatant kredito reitingus. *Applied Economics: Systematic Research*, 6(2).

33. Miliauskė E., Paliulytė I., (2013). Bankroto prognozavimo metodų pritaikomumas pasirinktų gamybinių įmonių pavyzdžiu //ISSN 1648-9098 *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*.
34. Monkevičius E., (2012). Žmogaus teisių į saugią aplinką užtikrinimas globalizacijos sąlygomis. *Societal Innovations for Global Growth*, 1(1), 200-219.
35. Morard, B., Stancu, A., & Jeannette, C. (2013). Time evolution analysis and forecast of key performance indicators in a balanced scorecard. *Global Journal of Business Research*, 7(2), 9-27.
36. Muchiri, P. N., Pintelon, L., Martin, H., & De Meyer, A. M. (2010). Empirical analysis of maintenance performance measurement in Belgian industries. *International Journal of Production Research*, 48(20), 5905-5924.
37. Palepu, K. G., Healy, P. M., & Bernard, V. L. en Peek, E.(2007). *Business Analysis and Valuation, IFRS Edition*.
38. Purlys, Č. (2001). Įmonių bankroto prevencijos sistemos kūrimas Lietuvoje. *Ekonomika*, 53, 75-91
39. Popovas, V. (2014). Kelių transporto įmonės veiklos ekonominio efektyvumo kompleksinio vertinimo modelio taikymo galimybės.
40. Puškorius, S. (2014). Veiklos matavimų viešajame sektoriuje raida ir tendencijos
41. Roos, G. (2005). Intellectual capital and strategy: a primer for today's manager. *Handbook of business strategy*, 6(1), 123-132.
42. Rudžionienė, J. (2010). Bibliotekos veiklos vertinimo ABC. *Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla*.
43. Samoška, M. (2011). Verslo sąlygų vertinimo metodų analizė. *Business in XXI Century*, 3(4), 82-89
44. Shutibhinyo, W. (2013). Balanced Scorecard Attributes: Key Determinant and Perceived Benefits. *Global Journal of Business Research*, 7(2), 1-8.
45. Simon, A., Sohal, A., & Brown, A. (1996). Generative and case study research in quality management: Part I: theoretical considerations. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 13(1), 32-42.
46. Simmons, R. (2000). *Performance measurement and control systems for implementing strategy*.
47. Sližytė, A. (2006). Įmonės veiklos vertinimo metodikos pasirinkimo problemos ir galimybės. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, (2 (9)), 105-109.
48. Slatkevičienė, G., & Vanagas, P. (2001). Veiklos kompleksinio vertinimo sistema: sudarymo teorija ir metodai. *Monografija. Kaunas: Technologija, 2001a, 187p.*

49. Strumickas M. (2016). Verte pagrįstas valdymas. Paskaitų konspektai. KTU
50. Sudnickas, T. (2014). Šiuolaikinės veiklos matavimo sistemos. Integravimo su kokybės valdymo ir procesų tobulinimo sistemomis galimybės.
51. Tangen, S. (2004). Performance measurement: from philosophy to practice. *International journal of productivity and performance management*, 53(8), 726-737
52. Terrados, J., Almonacid, G., & Hontoria, L. (2007). Regional energy planning through SWOT analysis and strategic planning tools.: Impact on renewables development. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 11(6), 1275-1287.
53. Venkatesh, S., & Ramachandran, S. (2014). PERFORMANCE MEASUREMENT AND MANAGEMENT SYSTEM-INTER COMPANY CASE STUDY APPROACH-TAMILNADU, INDIA. *International Journal of Information, Business and Management*, 6(4), 87.
54. Vidickienė, D. (2004). Įmonės veiklos vertinimo sistema. Naujausios verslo vertinimo tendencijos. *Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla*.
55. Vitkienė, A., (2008). INTEGRUOTŲ SISTEMINIO VEIKLOS VERTINIMO TECHNOLOGIJŲ TAIKYMAS KAIP VALDYMO EFEKTYVUMO DIDINIMO PRIEMONĖ.
56. Zheng, X., & Alver, J. (2015). A Modification of Efficacy Coefficient Model for Enterprise Performance Evaluation. *Journal of Applied Management and Investments*, 4(3), 177-187.
57. Zigan, K., & Zeglat, D. (2010). Intangible resources in performance measurement systems of the hotel industry. *Facilities*, 28(13/14), 597-610.
58. Zujus, S., Pilinkus, D.(2013). Subalansuotų rodiklių sistemos privalumai ir trūkumai: Lietuvos įmonių patirtis. *Socialinių mokslų srities straipsniai. Jaunasis mokslininkas. ASU*.
59. Žeimantas., V. Verslo žinios. (2016). [2016-09-29]. Prieiga per internetą <http://vz.lt/vadyba/finansai-apskaita/2016/05/23/2715/vmi-pasirase-sutarti-su-uab-atea-del-imas-sukurimo>
60. Žvirblis, A., Ignotas, A., (2013). Įmonės veiklos ekonominių-finansinių rodiklių kompleksinio vertinimo principai. Vilnius : *Lietuvos edukologijos universiteto leidykla*, 2013. p. 51-73.
61. Безрукова, Т. Л., Борисов, А. Н., & Шанин, И. И. (2013). Анализ финансово-хозяйственной деятельности организаций. *Общество: политика, экономика, право*, (1).
62. Булыга, Р. П. (2015). СТОИМОСТЬ БИЗНЕСА КАК ИНТЕГРАЛЬНЫЙ ФИНАНСОВЫЙ ПОКАЗАТЕЛЬ. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*, (1 (16)).
63. Губина, О. В., & Губин, В. Е. (2015). Анализ финансово-хозяйственной деятельности (учебник). *Международный журнал экспериментального образования*, (5-2).

64. Дамодаран, А. (2007). Инвестиционная оценка. *Инструменты и методы оценки любых активов*—М.: Альпина Бизнес Бук.
65. Евдокимова, А., & Пашкина, И. (2015). *Внутренний аудит и контроль финансово-хозяйственной деятельности организации*. Litres
66. Князева, Т. А., & Рыкун, И. Н. (2006). Особенности оценки предприятий горной промышленности методом оценки реальных опционов (Real option valuation). *Вопросы оценки*, (1), 15-24.
67. Майсак, О. С. (2013). SWOT-анализ: объект, факторы, стратегии. Проблема поиска связей между факторами. *Прикаспийский журнал: управление и высокие технологии*, (1), 21.
68. Редченко, К. (2010). Показательное несогласие: Balanced Scorecard и Tableau de bord. *Режим доступу: <http://www.cfin.ru>*.
69. Сергеев, И. Б., & Пономаренко, Т. В. (2010). Оценка стоимости минерально-сырьевых активов горной компании методом реальных опционов. *Проблемы современной экономики*, (4).
70. Цветкова, А. Ю. (2011). Основные риски предприятий горнодобывающей и металлургической отраслей в современных условиях. *Горный информационно-аналитический бюллетень (научно-технический журнал)*, (S4-4).
71. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija.(1992). *Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas*. (1992 m. sausio 21 d.). [žiūrėta 2016-09-15]. Prieiga per internetą https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E2780B68DE62/TAIS_449517
72. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. (1996). *Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos įsakymas* (1996 m. lapkričio 15 d. Nr.166). [žiūrėta 2016-09-18]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.680900B513E0>
73. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. (2008) *Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas*. (2008 m. liepos 3 d.). [žiūrėta 2016-09-30]. Prieiga per internetą <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.353FCA5A0773>
74. Skaitmeninė mokymo priemonė. SMP. [žiūrėta 2016-09-25]. Prieiga per internetą <https://smp2014ge.ugdome.lt>
75. Eurostat. [žiūrėta 2016-09-29] Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page
76. Lietuvos Respublikos Seimas. (2013). *Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas* (2013 m. birželio 18 d. Nr. 64-3176). [žiūrėta 2016-09-29] Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.89AB28249073>

77. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. (2012). Valstybinio audito ataskaita. *Neišnaudojamos galimybės sumažinti karjerai pažeistus žemės plotus*. [žiūrėta 2016-09-28]. Prieiga per internetą <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2793>
78. Lietuvos automobilių kelių direkcija. *KPPP finansavimo šaltiniai*. [žiūrėta 2016-09-28]. Prieiga per internetą <http://www.lakd.lt/lt.php/finansavimas/19429>
79. Lietuvos karjerų asociacija. [žiūrėta 2016-09-28]. Prieiga per internetą <http://www.nsm.lt/index.php?id=2>
80. Lietuvos geologijos tarnyba (2016). *Naudingosios iškasenos*. [žiūrėta 2016-09-28]. Prieiga per internetą https://www.lgt.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=166&Itemid=1261&lang=lt
81. Lietuvos statistikos departamentas. (2016) . *Statybos įmonių atliktų darbų rodikliai*. [žiūrėta 2016-09-28]. Prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/rodikliai46>

**1 PRIEDAS. LIETUVOS KALNAKASYBOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ SMĖLIO, ŽVYRO
TELKINIŲ DUOMENŲ BAZĖ**

Rajonas	Įmonė	Telkinys	Įstetklis	Leidimo data
Trakų r. sav.	UAB "Laracijos telekomunikacijos"	Aleksandriškės	Smėlis ir žvyras	2012.07.30
Klaipėdos r. sav.	UAB "VAKARŲ VERSLO PROJEKTAI"	Birbinčiai	Smėlis ir žvyras	2015.06.22
Klaipėdos r. sav.	UAB "VAKARŲ VERSLO PROJEKTAI"	Gelžiniai II	Smėlis ir žvyras	2015.06.22
Vilniaus r. sav.	AB "EUROVIA LIETUVA"	Pašiliai	Žvyras	2015.05.19
Jonavos r. sav.	AB "JONAVOS HIDROTECHNIKA"	Markutiškiai	Smėlis	2004.05.20
Kaišiadorių r. sav.	AB "KAIŠIADORIŲ STATYBA"	Tarpumišis II	Smėlis ir žvyras	2005.12.02
Varėnos raj.	AB "MATUIZŲ PLYTINĖ"	Giraitė (I sklypas)	Smėlis	2010.12.15
Varėnos raj.	AB "MATUIZŲ PLYTINĖ"	Giraitė (II sklypas)	Smėlis	2010.12.15
Varėnos raj.	AB "MATUIZŲ PLYTINĖ"	Sandrupys	Smėlis	2010.12.15
Ukmergės r. sav.	AB "UKMERGĖS KELIAI"	Pijorai	Žvyras	2006.05.26
Varėnos r. sav.	AB "VARĖNOS MELIORACIJA"	Krukliai (I sklypas)	Žvyras	2004.03.17
Vilniaus r. sav.	AB "VERKŠIONIŲ KARJERAS"	Verkšionys	Žvyras	2004.02.02
Šiaulių r. sav.	AB "ŽEMDA"	Ginkūnai	Smėlis	2003.06.26
Akmenės r. sav.	Akcinė bendrovė "Akmenės cementas"	Decinė - Bambalai	Smėlis ir žvyras	2010.01.07
Akmenės r. sav.	Akcinė bendrovė "Akmenės cementas"	Alkiškiai	Smėlis	2010.01.07
Alytaus r. sav.	Akcinė bendrovė "Alytaus gelžbetonis"	Bogušiškės	Žvyras	2003.12.16
Anykščių r. sav.	Akcinė bendrovė "Anykščių melioracija"	Šerelinė	Žvyras	2008.03.18
Kauno r. sav.	Akcinė bendrovė "YIT KAUSTA"	Zapyškis III	Smėlis ir žvyras	2003.05.14
Kėdainių r. sav.	Akcinė bendrovė "Kauno tiltai"	Milžemiai	Smėlis ir žvyras	2011.05.19
Jonavos r. sav.	Akcinė bendrovė "Kauno tiltai"	Baltromiškė (vakarinis sklypas)	Žvyras	2011.05.19
Kėdainių r. sav.	Akcinė bendrovė "Kauno tiltai"	Milžemiai II	Žvyras	2011.05.19
Pakruojo r. sav.	Akcinė bendrovė "Meresta"	Laičiai	Žvyras	2009.07.28
Pakruojo r. sav.	Akcinė bendrovė "Pakruojo arka"	Paverdeniai (VI sklypas)	Žvyras	2002.03.14
Panevėžio r. sav.	Akcinė bendrovė "PANEVŽIO KELIAI"	Pučekai	Smėlis ir žvyras	2014.07.04
Panevėžio r. sav.	Akcinė bendrovė "PANEVŽIO KELIAI"	Raguva	Smėlis ir žvyras	2014.07.04
Panevėžio r. sav.	Akcinė bendrovė "PANEVŽIO KELIAI"	Bernatoniai (I sklypas)	Smėlis	2014.07.04
Panevėžio r. sav.	Akcinė bendrovė "PANEVŽIO KELIAI"	Šatrėnai	Smėlis	2014.07.04
Panevėžio r. sav.	Akcinė bendrovė "PANEVŽIO KELIAI"	Pajstrys	Žvyras	2014.07.04
Rokiškio r. sav.	Akcinė bendrovė "PANEVŽIO KELIAI"	Prūseliukai	Žvyras	2014.07.04
Rokiškio r. sav.	Akcinė bendrovė "PANEVŽIO KELIAI"	Šemetai II	Žvyras	2014.07.04
Panevėžio r. sav.	Akcinė bendrovė "PANEVŽIO STATYBOS TRESTAS"	Pagiegala	Smėlis ir žvyras	2007.11.10
Panevėžio r. sav.	Akcinė bendrovė "PANEVŽIO STATYBOS TRESTAS"	Mitkai II	Smėlis	2007.11.10
Panevėžio r. sav.	Akcinė bendrovė "PANEVŽIO STATYBOS TRESTAS"	Pelėdiškiai	Smėlis	2007.11.10
Rokiškio r. sav.	AKCINĖ BENDROVĖ "ROKIŠKIO KOMUNALININKAS"	Smėlio telkinyje "Mandagiškis"	Smėlis	2009.01.08
Vilniaus r. sav.	Akcinė bendrovė "SILIKATAS"	Pagoriai-Kaišialakiai	Smėlis ir žvyras	2002.12.23
Trakų r. sav.	Akcinė bendrovė "SILIKATAS"	Ropėja	Smėlis ir žvyras	
Ukmergės r. sav.	Akcinė bendrovė "Ukmergės gelžbetonis"	Beržutė (III sklypas)	Žvyras	1999.02.03
Ukmergės r. sav.	Akcinė bendrovė "Ukmergės gelžbetonis"	Beržutė (IV sklypas)	Žvyras	1999.02.03
Ukmergės r. sav.	Akcinė bendrovė "Ukmergės gelžbetonis"	Smilgiai (I sklypas)	Žvyras	1999.02.03
Utenos r. sav.	Akcinė bendrovė "Utenos melioracija"	Kiauliupys III	Smėlis ir žvyras	2015.03.16
Kelmės r. sav.	novaitės Mišeikienės transporto paslaugų įmo	Lembertiškis	Smėlis ir žvyras	2014.12.18
Kėdainių r. sav.	Individuali įmonė "Kėdainių karjerai"	Milžemiai	Smėlis ir žvyras	2015.04.23
Kėdainių r. sav.	Individuali įmonė "Kėdainių karjerai"	Milžemiai II	Žvyras	2015.04.23
Šiaulių r. sav.	INGRIDOS PAŽERAUSKIENĖS ĮMONĖ	Gilvyčiai (II sklypas)	Smėlis	2002.12.17
Panevėžio r. sav.	"JŪSŲ KIEMAS", UAB	Naujikai	Smėlis	2015.05.19
Radviliškio r. sav.	Loretos Petkevičienės individuali įmonė	Vantainiai	Smėlis ir žvyras	2010.11.11
Panevėžio r. sav.	MT PASLAUGOS	Naurašiliai II (IV sklypas)	Žvyras	2015.04.20
Panevėžio r. sav.	R. Petkevičienės įmonė	Žvalgaičiai	Smėlis ir žvyras	2011.02.04
Kelmės r. sav.	RIČARDO PETRIKO GAMYBOS ĮMONĖ	Žvirgždžiai	Žvyras	2003.08.13
Kelmės r. sav.	SAVIVALDYBĖS ĮMONĖ KELMĖS VIETINIS ŪKIS	Lembertiškis	Smėlis ir žvyras	2009.07.01
Šiaulių r. sav.	UAB "Agvasta"	Arvydiškė II	Smėlis	2006.12.22
Akmenės r. sav.	UAB "Akmeresta"	Bambalai	Smėlis	2008.09.08
Akmenės r. sav.	UAB "Akmeresta"	Jautmalkiai	Smėlis	2008.09.08
Mažeikių r. sav.	UAB "Akmeresta"	Kegriai	Žvyras	2008.09.08
Klaipėdos r. sav.	UAB "Alkuras"	Ruigiai II	Smėlis ir žvyras	2015.11.04
Klaipėdos r. sav.	UAB "Alkuras"	Ruigiai	Smėlis	2015.11.04
Ukmergės r. sav.	UAB "ALNITRANSA"	Naceliškiai	Smėlis ir žvyras	2013.01.09
Širvintų r. sav.	UAB "ALNITRANSA"	Šiauliai	Smėlis ir žvyras	2013.01.09
Širvintų r. sav.	UAB "ALNITRANSA"	Liaukiškiai	Žvyras	2013.01.09

1.PRIEDO TĘSINYS

Kretingos r. sav.	UAB "Alvetos karjerai"	Imbarė	Smėlis ir žvyras	2014.01.15
Šilutės r. sav.	UAB "Alvetos karjerai"	Katyčiai	Smėlis ir žvyras	2014.01.15
Pagėgių sav.	UAB "Alvetos karjerai"	Pagėgiai (I sklypas)	Smėlis ir žvyras	2014.01.15
Kretingos r. sav.	UAB "Alvetos karjerai"	Nausėdai	Žvyras	2014.01.15
Raseinių r. sav.	UAB "Ariogalos statybinės konstrukcijos"	Gynevė (I sklypas)	Žvyras	2008.05.29
Raseinių r. sav.	UAB "Ariogalos statybinės konstrukcijos"	Gynevė (II sklypas)	Žvyras	2008.05.29
Kelmės r. sav.	UAB "AR10"	Pakupelkis II	Smėlis	2013.04.23
Kelmės r. sav.	UAB "AR10"	Kalniškiai III	Žvyras	2013.04.23
Kelmės r. sav.	UAB "ASSULA"	Kalniškiai	Smėlis ir žvyras	2007.11.06
Panevėžio r. sav.	UAB "Autreka"	Trumpragys	Smėlis	2011.09.20
Širvintų r. sav.	UAB "Baltijos karjerai"	Bagaslaviškis	Smėlis ir žvyras	2014.08.13
Vilniaus r. sav.	UAB "Baltijos karjerai"	Raudondvaris II	Smėlis ir žvyras	2014.08.13
Kaišiadorių r. sav.	UAB "Baltijos karjerai"	Kruonis II	Smėlis	2014.08.13
Vilkaviškio r. sav.	UAB "Baltijos karjerai"	Totorkiemis (I sklypas)	Žvyras	2014.08.13
Jonavos r. sav.	UAB "BARTAS IR KO"	Bartoniai V	Žvyras	2008.06.27
Telšių r. sav.	UAB "BERSKA"	Brizgai	Smėlis ir žvyras	2015.10.08
Plungės r. sav.	UAB "BERSKA"	Viešтовėnai	Smėlis ir žvyras	2015.10.08
Biržų r. sav.	UAB "Biržų ranga"	Paąžuolė	Žvyras	2002.12.10
Biržų r. sav.	UAB "Biržų ranga"	Veleniškiei	Žvyras	2002.12.10
Jonavos r. sav.	UAB "BROLIŲ KELIAI"	Bartoniai III	Žvyras	2012.06.01
Kaišiadorių r. sav.	UAB "DAINAVOS KARJERAS"	Skynimai (Kaišiadorių raj.)	Smėlis ir žvyras	2015.04.01
Trakų r. sav.	UAB "DARISMA"	Margis (II sklypas)	Žvyras	2007.11.27
Jonavos r. sav.	UAB "DETALUS PLANAS"	Bartoniai VII	Smėlis ir žvyras	2014.09.17
Klaipėdos r. sav.	UAB "DIDI GILĖ"	Šnaukštai-2	Smėlis ir žvyras	2015.11.25
Klaipėdos r. sav.	UAB "DOVILŲ KARJERAS"	Šnaukštai V	Žvyras	2015.05.26
Širvintų r. sav.	UAB "DRAVEKS"	Ramaškonys	Smėlis	2010.07.16
Klaipėdos m. sav.	UAB "EDRIJA"	Kojeliai	Smėlis	2009.05.29
Elektrėnų sav.	UAB "Elektros pasaulis"	Lajus	Smėlis ir žvyras	2008.09.19
Joniškio r. sav.	UAB "EMWI DURPĖS"	Daukšiai	Smėlis	2009.11.04
Rokiškio r. sav.	UAB "EMWI DURPĖS"	Kuosiai	Žvyras	2009.11.04
Vilkaviškio r. sav.	UAB "EMWI DURPĖS"	Rasiai II	Žvyras	2009.11.04
Panevėžio r. sav.	UAB "EMWI DURPĖS"	Vosniūnai	Žvyras	2009.11.04
Ukmergės r. sav.	UAB "EMWI KARJERAI"	Kazliškiei	Smėlis ir žvyras	2009.03.26
Ukmergės r. sav.	UAB "EMWI KARJERAI"	Jaskaudžiai	Smėlis	2009.03.26
Radviliškio r. sav.	UAB "EMWI KARJERAI"	Bebrujai	Žvyras	
Kaišiadorių r. sav.	UAB "EPICENTRAS"	Mūro Strėvininkai	Smėlis ir žvyras	2015.08.14
Vilkaviškio r. sav.	UAB "EPT transportas"	Piliakalniai	Smėlis ir žvyras	2015.05.25
Vilkaviškio r. sav.	UAB "EPT transportas"	Rasiai I	Smėlis	2015.05.25
Klaipėdos r. sav.	UAB "Erkas"	Margiai	Smėlis	2013.01.09
Alytaus r. sav.	UAB "EUROTRANSA"	Bogušiškės II	Smėlis ir žvyras	2016.05.19
Alytaus r. sav.	UAB "EUROTRANSA"	Padvariškiai	Smėlis ir žvyras	2016.05.19
Telšių r. sav.	UAB "Ežerūna"	Getautė II (II sklypas)	Smėlis	2010.09.21
Telšių r. sav.	UAB "Ežerūna"	Getautė II (I sklypas)	Žvyras	2010.09.21
Telšių r. sav.	UAB "Ežerūna"	Getautė (3 sklypai)	Žvyras	2010.09.21
Telšių r. sav.	UAB "Ežerūna"	Vigantiškiai IV	Žvyras	2010.09.21
Klaipėdos r. sav.	UAB Gargždų plytų gamykla	Juodikiai	Smėlis ir žvyras	2011.07.29
Klaipėdos r. sav.	UAB Gargždų plytų gamykla	Margiai	Smėlis	2011.07.29
Joniškio r. sav.	UAB Gargždų plytų gamykla	Švėtelė	Smėlis	2011.07.29
Panevėžio r. sav.	UAB "Geserga"	Žvikai	Žvyras	2011.07.18
Telšių r. sav.	UAB "GINSTAR"	Vigantiškiai VI	Žvyras	2016.02.10
Raseinių r. sav.	UAB "Glomus"	Nemakščiai	Smėlis	2014.08.13
Šiaulių r. sav.	UAB "Gruntas"	Šalpirčiai	Smėlis ir žvyras	2011.02.04
Zarasų r. sav.	UAB "Gruntinvesta"	Šunelė	Žvyras	2014.07.04
Klaipėdos r. sav.	UAB "Inkomsta"	Agluonėnai	Smėlis ir žvyras	2008.08.04
Klaipėdos r. sav.	UAB "Inkomsta"	Gelžiniai II	Smėlis ir žvyras	2008.08.04
Plungės r. sav.	UAB INOVASOLA	Alksnėnai II	Smėlis	2015.02.13
Kauno r. sav.	UAB "ITORA"	Kvesai (I sklypas)	Smėlis ir žvyras	2011.05.23
Širvintų r. sav.	UAB "Jorisanta"	Šiauliai	Smėlis ir žvyras	2013.05.13
Klaipėdos r. sav.	UAB "Jurjogita"	Šnaukštai-4	Smėlis ir žvyras	2015.03.30

1.PRIEDO TĘSINYS

Klaipėdos r. sav.	UAB KANTVAINŲ KARJERAS	Kantvainiai	Smėlis ir žvyras	2013.09.06
Kretingos r. sav.	UAB "Karelia Real Estate"	Prūdūpis	Žvyras	2010.07.16
Kauno r. sav.	UAB "Karjerų linija"	Vaišvydava	Smėlis	2009.09.09
Lazdijų r. sav.	UAB "Karjerų verslas"	Šlavantai (II sklypas)	Žvyras	2009.05.29
Jonavos r. sav.	UAB "Karjusta"	Bartoniai IV	Smėlis ir žvyras	2015.04.16
Jonavos r. sav.	UAB "KAUNAS REAL ESTATE"	Bartoniai IV	Smėlis ir žvyras	2014.10.20
Jonavos r. sav.	UAB "Kauno keliai"	Zatyšiai (III sklypas)	Smėlis ir žvyras	2009.12.09
Trakų r. sav.	UAB "KELIUKAI"	Gudakiemis	Smėlis ir žvyras	2012.06.29
Zarasų r. sav.	UAB "KELJERAS"	Jukniškė	Smėlis ir žvyras	2011.06.23
Zarasų r. sav.	UAB "KELJERAS"	Rūsteikiai	Smėlis ir žvyras	2011.06.23
Zarasų r. sav.	UAB "KELJERAS"	Salakas	Smėlis ir žvyras	2011.06.23
Zarasų r. sav.	UAB "KELJERAS"	Bagišké	Žvyras	2011.06.23
Klaipėdos r. sav.	UAB "KETUS"	Kojėliai II	Smėlis	2013.07.30
Anykščių r. sav.	UAB "KURKLIŲ KARJERAS"	Jurgiškis	Žvyras	2014.05.16
Anykščių r. sav.	UAB "KURKLIŲ KARJERAS"	Kurkliai	Žvyras	2014.05.16
Kupiškio r. sav.	UAB "KURKLIŲ KARJERAS"	Uoginiai	Žvyras	2014.05.16
Anykščių r. sav.	UAB "Kurklių valda"	Kurkliai	Žvyras	2014.05.16
Mažeikių r. sav.	UAB "Kustata"	Kušlėnai	Smėlis ir žvyras	2009.09.17
Kauno r. sav.	UAB "Kvesų karjeras"	Kvesai (I sklypas)	Smėlis ir žvyras	2015.03.12
Kauno r. sav.	UAB "Kvesų karjeras"	Zapyškis IV	Smėlis	2015.03.12
Kauno r. sav.	UAB "Kvesų žvyras"	Kvesai (I sklypas)	Smėlis ir žvyras	2013.01.16
Molėtų r. sav.	UAB Litgravel	Alekniškės (II sklypas)	Žvyras	2013.02.11
Kelmės r. sav.	UAB "L&O kompanija"	Pašventupė	Žvyras	2008.02.22
Vilniaus r. sav.	UAB "Markučių mozaika"	Pakrauglė	Smėlis ir žvyras	2006.06.07
Tauragės r. sav.	UAB "Mažonų karjerai"	Mažonai II	Smėlis	2015.05.26
Tauragės r. sav.	UAB "Mažonų karjerai"	Mažonai	Smėlis	2015.05.26
Jonavos r. sav.	UAB "MEDKASYBA"	Baltromiškė (vakarinis sklypas)	Žvyras	2010.03.25
Jurbarko r. sav.	UAB "Milmeda"	Kalnėnai	Smėlis	2014.12.30
Kretingos r. sav.	UAB "Minijos telkinys"	Minija	Žvyras	2011.03.28
Molėtų r. sav.	UAB "MOLESTA"	Videniškiai	Smėlis	2010.12.30
Molėtų r. sav.	UAB "MOLESTA"	Alekniškės (II sklypas)	Žvyras	2010.12.30
Kretingos r. sav.	UAB "Motoriba"	Pilalė	Smėlis ir žvyras	2015.01.30
Klaipėdos r. sav.	UAB "NAMETAS"	Gelžiniai III	Žvyras	2016.02.04
Klaipėdos r. sav.	UAB "NAMETAS"	Piktožiai	Žvyras	2016.02.04
Panevėžio r. sav.	UAB "OMEGA ACTION"	Baroniškiai	Smėlis ir žvyras	2012.07.24
Panevėžio r. sav.	UAB "OMEGA ACTION"	Kulbiai (II sklypas)	Žvyras	2012.07.24
Šiaulių r. sav.	UAB "PATRAUKA"	Žemalėnai	Smėlis	2014.02.28
Ignalinos r. sav.	UAB "Paversmio karjeras"	Paversmis	Žvyras	2009.07.01
Pagėgių sav.	UAB "Prima Parte"	Pagėgiai (I sklypas)	Smėlis ir žvyras	2014.09.12
Utenos r. sav.	UAB "Prima Parte"	Kvykliai	Žvyras	2014.09.12
Jonavos r. sav.	UAB "Prima Parte"	Rizgonys III	Žvyras	2014.09.12
Kelmės r. sav.	UAB "Račkausko AGROTECH"	Kalniškiai	Smėlis ir žvyras	2013.10.04
Kelmės r. sav.	UAB "Račkausko AGROTECH"	Lembertiškis	Smėlis ir žvyras	2013.10.04
Klaipėdos r. sav.	UAB "RAMEDI"	Pozingiai II	Smėlis ir žvyras	2012.08.02
Radviliškio r. sav.	UAB "Ravitera"	Šniūraičiai II	Smėlis	2011.09.27
Šilutės r. sav.	UAB "REGADO LT"	Gaideliai	Smėlis ir žvyras	2014.05.26
Vilniaus r. sav.	UAB "REGOSEL"	Zujūnai (II sklypas)	Žvyras	2015.02.10
Kaišiadorių r. sav.	UAB "REGVALDA"	Mūro Strėvininkai	Smėlis ir žvyras	2015.05.12
Plungės r. sav.	UAB "Reimeda"	Jodėnai	Žvyras	2011.08.22
Klaipėdos r. sav.	UAB "Rimkų karjeras"	Rimkai	Smėlis ir žvyras	2015.05.25
Kauno r. sav.	UAB "Rizgonys"	Kvesai (I sklypas)	Smėlis ir žvyras	2013.07.19
Jonavos r. sav.	UAB "Rizgonys"	Rizgonys	Smėlis ir žvyras	2013.07.19
Rokiškio r. sav.	UAB "ROKMELSTA"	Kariūnai	Žvyras	2003.03.10
Jurbarko r. sav.	UAB "Rokų keramika"	Vilkdaubis	Smėlis	2012.04.10
Anykščių r. sav.	UAB "Rudilė"	Daujočiai	Smėlis ir žvyras	2015.05.14
Anykščių r. sav.	UAB "Rudilė"	Svirnai	Žvyras	2015.05.14
Zarasų r. sav.	UAB "RŪSTEIKIŲ KARJERAS"	Rūsteikiai	Smėlis ir žvyras	2011.02.04
Radviliškio r. sav.	UAB "RUŠIOTA"	Jankūnai - Mankiškiai	Smėlis ir žvyras	2013.04.23
Radviliškio r. sav.	UAB "RUŠIOTA"	Jankūnai	Žvyras	2013.04.23
Klaipėdos r. sav.	UAB "SIMUVA"	Agluonėnai	Smėlis ir žvyras	2015.11.13

1.PRIEDO TĘSINYS

Klaipėdos r. sav.	UAB "SIMUVA"	Gelžiniai II	Smėlis ir žvyras	2015.11.13
Klaipėdos r. sav.	UAB "SIMUVA"	Pozingiai II	Smėlis ir žvyras	2015.11.13
Klaipėdos r. sav.	UAB "SIMUVA"	Pozingiai	Smėlis ir žvyras	2015.11.13
Tauragės r. sav.	UAB "SKA"	Galmenai	Žvyras	2015.07.02
Joniškio r. sav.	UAB "Skaistgirio skalda"	Švėtelė	Smėlis	2013.10.30
Joniškio r. sav.	UAB "Skaistgirio skalda"	Martyniškiai	Žvyras	2013.10.30
Alytaus r. sav.	UAB "SKIRNUVA"	Bogušiškės II	Smėlis ir žvyras	2006.05.23
Kelmės r. sav.	UAB "Smėlio karjerai"	Toleikiai	Smėlis	2007.08.23
Rokiškio r. sav.	UAB "SNIEGIŲ KARJERAS"	Sniegiai	Žvyras	2015.02.18
Telšių r. sav.	UAB "SP ir partneriai"	Brazdeikiai	Smėlis ir žvyras	2009.01.21
Vilkaviškio r. sav.	UAB "Sūduvos kalva"	Duonelaičiai	Smėlis ir žvyras	2015.08.25
Vilkaviškio r. sav.	UAB "Sūduvos kalva"	Karpiejai	Smėlis ir žvyras	2015.08.25
Vilkaviškio r. sav.	UAB "Sūduvos kalva"	Totorkiemis (I sklypas)	Žvyras	2015.08.25
Vilkaviškio r. sav.	UAB "SUVALKIJOS AKMUO"	Grauziniai	Žvyras	2016.07.22
Šakių r. sav.	UAB "ŠAKIŲ HIDROTECHNIKA"	Kiduliai (II sklypas)	Smėlis	2011.12.07
Šiaulių r. sav.	UAB "Šiaulių melioracija"	Arvydiškė	Smėlis ir žvyras	2010.12.27
Šiaulių r. sav.	UAB "Šiaulių melioracija"	Gervėnai III	Smėlis	2010.12.27
Šilutės r. sav.	UAB "ŠILUTĖS BIOENERGIJA"	Juknaičiai II	Smėlis	2015.11.13
Trakų r. sav.	UAB "Šklėrių karjerai"	Šklėriai	Smėlis ir žvyras	2015.10.14
Klaipėdos r. sav.	UAB Šnaukštų karjerai	Šnaukštai-2	Smėlis ir žvyras	2012.04.17
Švenčionių r. sav.	UAB "ŠVENČIONĖLIŲ KERAMIKA"	Didžiasalis II	Smėlis ir žvyras	2015.04.15
Švenčionių r. sav.	UAB "ŠVENČIONĖLIŲ KERAMIKA"	Burbai	Smėlis	2015.04.15
Ignalinos r. sav.	UAB "ŠVENČIONĖLIŲ KERAMIKA"	Didžiasalis	Žvyras	2015.04.15
Trakų r. sav.	UAB "Šventininkų karjerai"	Šventininkai	Smėlis ir žvyras	2013.07.29
Tauragės r. sav.	UAB "TABAS"	Dvarviečiai	Smėlis ir žvyras	2016.02.11
Jurbarko r. sav.	UAB "TABAS"	Kalnėnai (I sklypas)	Smėlis ir žvyras	2016.02.11
Jurbarko r. sav.	UAB "TABAS"	Kalnėnai (II sklypas)	Smėlis ir žvyras	2016.02.11
Raseinių r. sav.	UAB "TABAS"	Kryžkalis (II sklypas)	Smėlis ir žvyras	2016.02.11
Tauragės r. sav.	UAB "TABAS"	Šidagiai	Smėlis	2016.02.11
Jonavos r. sav.	UAB "TEKAS"	Bartoniai VI	Žvyras	2014.02.27
Kupiškio r. sav.	UAB "Telkmė"	Uoginiai	Žvyras	2008.11.25
Klaipėdos r. sav.	UAB "Topada"	Gelžiniai II	Smėlis ir žvyras	2006.10.26
Trakų r. sav.	UAB "TRAMENAS"	Margis (II sklypas)	Žvyras	2004.06.30
Druskininkų sav.	UAB "TRANSDOSA"	Margai	Smėlis ir žvyras	2013.10.25
Klaipėdos r. sav.	UAB "TVARKINGA APLINKA"	Šnaukštai-2	Smėlis ir žvyras	2012.08.22
Šiaulių r. sav.	UAB Užkalnė	Gilvyčiai	Smėlis	2015.05.12
Klaipėdos r. sav.	UAB "V. PAULIUS & ASSOCIATES REAL ESTATE"	Šnaukštai V	Žvyras	2015.06.16
Alytaus r. sav.	UAB "VARČIOS KARJERAS"	Bogušiškės II	Smėlis ir žvyras	2015.04.10
Biržų r. sav.	UAB "VĒLIŠKĒNŲ KARJERAS"	Vēliškēnai II	Smėlis ir žvyras	2011.07.18
Šiaulių r. sav.	UAB "VENTSTA"	Arvydiškė	Smėlis ir žvyras	2013.01.11
Kauno r. sav.	UAB "Vilemų telkinys"	Zapyškis III	Smėlis ir žvyras	2015.07.24
Elektrėnų sav.	UAB "Vilnista"	Jokūbiškės	Žvyras	2003.04.02
Vilniaus r. sav.	UAB "Vilnista"	Vėliučionys	Žvyras	2003.04.02
Rokiškio r. sav.	UAB "Visdievų karjerai"	Visdievai	Žvyras	2015.11.03
Lazdijų r. sav.	UAB "Vlukis"	Bielėnai II	Smėlis	2010.06.17
Zarasų r. sav.	UAB Zarasų ST	Derviniai	Smėlis ir žvyras	2014.12.03
Ignalinos r. sav.	UAB Zarasų ST	Magunkos	Smėlis ir žvyras	2014.12.03
Zarasų r. sav.	UAB Zarasų ST	Saliniai	Smėlis ir žvyras	2014.12.03
Zarasų r. sav.	UAB Zarasų ST	Saliniai II	Smėlis	2014.12.03
Zarasų r. sav.	UAB Zarasų ST	Adomava	Žvyras	2014.12.03
Zarasų r. sav.	UAB Zarasų ST	Derviniai II	Žvyras	2014.12.03
Trakų r. sav.	UAB "ZEUSS CAPITAL"	Miškiniai	Smėlis ir žvyras	2016.02.17
Šilutės r. sav.	UAB "Žemera"	Gaideliai	Smėlis ir žvyras	2011.01.12
Tauragės r. sav.	UAB "Žemera"	Ližiai	Smėlis ir žvyras	2011.01.12
Šilutės r. sav.	UAB "Žemera"	Žiogaičiai (I, II skl.)	Smėlis	2011.01.12
Šilutės r. sav.	UAB "Žemera"	Degučiai	Žvyras	2011.01.12
Šilutės r. sav.	UAB "Žemera"	Juškaičiai	Žvyras	2011.01.12
Radviliškio r. sav.	UAB "Žvyrita"	Linkaičiai	Žvyras	2012.03.08
Rokiškio r. sav.	UAB Žvyrmeda	Prūseliukai	Žvyras	2014.03.27
Trakų r. sav.	UAB "Žvyro karjerai"	Serapiniškės (II sklypas)	Smėlis ir žvyras	1999.12.03

1. PRIEDO TĘSINYS

Trakų r. sav.	UAB "Žvyro karjerai"	Margis (II sklypas)	Žvyras	1999.12.03
Panevėžio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "AKSTINAS"	Pūkiai	Smėlis	2012.05.22
Vilniaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "ALGESA"	Merešlėnai	Smėlis ir žvyras	2002.05.14
Alytaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Alytaus keramika"	Norūnai (II sklypas)	Smėlis	2008.06.30
Alytaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Alkesta"	Bogušiškės II	Smėlis ir žvyras	2006.09.20
Alytaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Alkesta"	Talokiai	Smėlis ir žvyras	2006.09.20
Alytaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Alkesta"	Radžiūnai	Smėlis	2006.09.20
Lazdijų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Alkesta"	Bagatėlius	Žvyras	2006.09.20
Kalvarijos sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Alkesta"	Ėgliabaliai	Žvyras	2006.09.20
Trakų r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "ALSANTĖ"	Samninkai	Žvyras	2006.06.21
Palangos m. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "ALVETA"	Kunigiškiai (Palangos m. sav.)	Smėlis ir žvyras	2008.07.11
Anykščių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Aukštaitijos traktas"	Svėdasai	Žvyras	2004.08.19
Kelmės r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "AUTOSTAPA"	Lembertiškis	Smėlis ir žvyras	2013.01.16
Panevėžio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "AUTOTĖKMĖ"	Pagiegala	Smėlis ir žvyras	2015.05.15
Panevėžio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "AUTOTĖKMĖ"	Žvikai II	Smėlis ir žvyras	2015.05.15
Raseinių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Bilderis"	Puodžiai	Žvyras	2012.07.05
Pagėgių sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Bugama"	Pagėgiai (I sklypas)	Smėlis ir žvyras	2011.07.21
Jurbarko r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Bugama"	Kalnėnai (III sklypas)	Žvyras	2011.07.21
Šilalės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Bugama"	Kvėdarna	Žvyras	2011.07.21
Švenčionių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "DAGESTA"	Jančiūnai II	Žvyras	2015.02.12
Molėtų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "DAGESTA"	Rimučiai II	Žvyras	2015.02.12
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Dovilra"	Piktožiai II	Smėlis ir žvyras	2014.05.29
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Dovilra"	Šnaukštai-2	Smėlis ir žvyras	2014.05.29
Jonavos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Drąseikių karjeras"	Rizgonys II	Smėlis ir žvyras	2008.03.07
Kauno r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Drąseikių karjeras"	Drąseikiai	Žvyras	2008.03.07
Šalčininkų r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "EIRESTA"	Mantviliškės	Žvyras	2012.07.24
Plungės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Emega"	Raišaičiai	Žvyras	2014.03.04
Jonavos r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "EUROSTILIUS"	Bartonai VII	Smėlis ir žvyras	2014.02.27
Vilniaus m. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "GASTA"	Gariūnai	Smėlis ir žvyras	2012.10.26
Prienų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Hidrosta"	Vangai	Smėlis ir žvyras	2010.10.11
Birštono sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Hidrosta"	Nemaniūnai	Žvyras	2010.10.11
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "HIDROSTATYBA"	Gelžiniai II	Smėlis ir žvyras	2016.05.27
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "HIDROSTATYBA"	Gelžiniai	Smėlis ir žvyras	2016.05.27
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "HIDROSTATYBA"	Kisiniai	Smėlis ir žvyras	2016.05.27
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "HIDROSTATYBA"	Šnaukštai-2	Smėlis ir žvyras	2016.05.27
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "HIDROSTATYBA"	Kalviai	Žvyras	2016.05.27
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "HIDROSTATYBA"	Kojeliai	Smėlis	2016.05.27
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "HIDROSTATYBA"	Poškai V	Žvyras	2016.05.27
Šilalės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "HIDROSTATYBA"	Kvėdarna	Žvyras	2016.05.27
Ignalinos r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "IGNALINOS STATYBA"	Didžiasalis	Žvyras	2011.03.21
Joniškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "JONIŠKIO HIDROSTATYBA"	Švėtelė	Smėlis	2004.03.03
Joniškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "JONIŠKIO HIDROSTATYBA"	Martyniškiai	Žvyras	2004.03.03
Joniškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Joniškio spedicija"	Minčiai	Žvyras	2003.12.18
Joniškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Joniškio spedicija"	Stagariai	Žvyras	2003.12.18
Jurbarko r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "JURMELSTA"	Greičiai	Smėlis ir žvyras	2012.07.24
Jurbarko r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "JURMELSTA"	Kalnėnai (III sklypas)	Žvyras	2012.07.24
Kaišiadorių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Kamesta"	Tarpumiškis II	Smėlis ir žvyras	2015.11.11
Kauno r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Kamesta"	Zapyškis III	Smėlis ir žvyras	2015.11.11
Trakų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Kamesta"	Būda	Žvyras	2015.11.11
Kaišiadorių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Kamesta"	Mikalaučiškės (I sklypas)	Žvyras	2015.11.11
Kauno r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Kamesta"	Piliuona	Žvyras	2015.11.11
Kauno r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Kamesta"	Zapyškis (II sklypas)	Žvyras	2015.11.11
Kėdainių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "KĖDAINIŲ MELIORACIJŲ BENDROVĖ"	Paliepiei	Smėlis ir žvyras	2016.04.25
Kėdainių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "KĖDAINIŲ MELIORACIJŲ BENDROVĖ"	Sirutiškis	Žvyras	2016.04.25
Anykščių r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "KUPIŠKIO PLYTŲ GAMYBĖ"	Juodbaliai (Anykščių raj.)	Smėlis	2013.09.20
Kupiškio r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "KUPIŠKIO PLYTŲ GAMYBĖ"	Pelyšiai	Smėlis	2013.09.20
Skuodo r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "KURŠASTA"	Narvydžiai	Smėlis	2009.01.21
Skuodo r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "KURŠASTA"	Kulaliai	Žvyras	2009.01.21
Skuodo r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "KURŠASTA"	Pašilė	Žvyras	2009.01.21
Šilalės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "KVĖDARSTA"	Džiaugėnai	Smėlis ir žvyras	2015.04.03

1.PRIEDO TĘSINYS

Šilalės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "KVĖDARSTA"	Kamščiai (2 sklypai)	Žvyras	2015.04.03
Šilalės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "KVĖDARSTA"	Sauslaukis	Žvyras	2015.04.03
Mažeikių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Lanksmas"	Dūmaičiai	Smėlis	2006.08.04
Mažeikių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Lanksmas"	Griežė I	Smėlis	2006.08.04
Mažeikių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Lanksmas"	Žemalė	Smėlis	2006.08.04
Lazdijų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Leimesta"	Klapotkė	Smėlis ir žvyras	2015.04.08
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "LEMMINKAINEN LIETUVIŠKŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Gelžiniai II	Smėlis ir žvyras	2012.09.17
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "LEMMINKAINEN LIETUVIŠKŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Kantvainiai	Smėlis ir žvyras	2012.09.17
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "LEMMINKAINEN LIETUVIŠKŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Pozingiai II	Smėlis ir žvyras	2012.09.17
Trakų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "LEMMINKAINEN LIETUVIŠKŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Šklėriai	Smėlis ir žvyras	2012.09.17
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "LEMMINKAINEN LIETUVIŠKŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Vanagai	Smėlis ir žvyras	2012.09.17
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "LEMMINKAINEN LIETUVIŠKŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Šnaukštai III	Žvyras	2012.09.17
Prienų r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "LIMBA"	Balbieriškis	Žvyras	2012.05.25
Ignalinos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Luido keramika"	Aza	Smėlis	2010.09.10
Vilniaus r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "MABILTA"	Pašiliai	Žvyras	2006.02.21
Ignalinos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Meleksas"	Bajorai	Žvyras	2007.05.05
Ignalinos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Meleksas"	Paversmis	Žvyras	2007.05.05
Kupiškio r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "MELINGA"	Uoginiai	Žvyras	2015.02.12
Zarasų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "MELINGOS" KELIAI	Naūnai	Žvyras	2013.11.15
Vilkaviškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "MEVILSTA"	Pavištytis	Smėlis	2008.02.27
Vilkaviškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "MEVILSTA"	Rugiagėliai	Smėlis	2008.02.27
Vilkaviškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "MEVILSTA"	Meiliūnai	Žvyras	2008.02.27
Radviliškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "MIRADA"	Gimbogala	Žvyras	2013.06.17
Trakų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Miškinių karjeras"	Miškiniai	Smėlis ir žvyras	2015.05.08
Vilniaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Miškinių karjeras"	Papiškės	Smėlis ir žvyras	2015.05.08
Alytaus r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "MONDESTA"	Bogušiškės	Žvyras	2010.10.25
Kupiškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Nodama"	Pabūdys II	Žvyras	2016.05.16
Kupiškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Nodama"	Vivuliai	Žvyras	2016.05.16
Vilniaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PAGIRIŲ NESTA"	Merešlėnai	Smėlis ir žvyras	2011.07.01
Vilniaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PAGIRIŲ NESTA"	Pagiriai-Kaišialakiai	Smėlis ir žvyras	2011.07.01
Vilniaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PAGIRIŲ NESTA"	Papiškės	Smėlis ir žvyras	2011.07.01
Palangos m. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PALANGOS KOMUNALINIS PASAULIO MELIORACIJOS UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Kunigiškiai (Palangos m. sav.)	Smėlis ir žvyras	2008.09.08
Palangos m. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PALANGOS STATYBOS UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Kunigiškiai (Palangos m. sav.)	Smėlis ir žvyras	2009.02.04
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PAMARIO TIEKĖJAI"	Gelžiniai II	Smėlis ir žvyras	2007.05.29
Panevėžio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PANEVĖŽIO MELIORACIJOS UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Bernatoniai (II sklypas)	Smėlis	2008.12.22
Panevėžio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PANEVĖŽIO MELIORACIJOS UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Akmeniai	Žvyras	2008.12.22
Panevėžio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PANEVĖŽIO MELIORACIJOS UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Valmoniškiai	Žvyras	2008.12.22
Panevėžio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PANEVĖŽIO RYŠIŲ STATYBOS UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Juragiai	Smėlis	2015.11.03
Panevėžio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PANEVĖŽIO RYŠIŲ STATYBOS UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Virsnis	Žvyras	2015.11.03
Lazdijų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Parama"	Mangarotas	Žvyras	2015.12.15
Biržų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PASVALIO MELIORACIJOS UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Veleniškiečiai	Žvyras	2008.02.04
Plungės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Plungės Jonis"	Kaušėnai	Smėlis ir žvyras	2015.05.28
Plungės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Plungės Jonis"	Milašaičiai II	Smėlis ir žvyras	2015.05.28
Plungės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Plungės Jonis"	Kalniškiai	Smėlis	2015.05.28
Rietavo sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PLUNGĖS LAGŪNŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Jaupėnai	Smėlis ir žvyras	2015.02.13
Plungės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PLUNGĖS LAGŪNŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Vydeikiai	Smėlis ir žvyras	2015.02.13
Plungės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PLUNGĖS LAGŪNŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Milašaičiai	Smėlis	2015.02.13
Plungės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PLUNGĖS LAGŪNŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Naručiai	Smėlis	2015.02.13
Plungės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PLUNGĖS LAGŪNŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Alksnėnai	Žvyras	2015.02.13
Plungės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "PLUNGĖS LAGŪNŲ UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Žalnierkalnis	Žvyras	2015.02.13
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "POŠKŲ KARJERAS"	Poškiai (IV sklypas)	Smėlis ir žvyras	2011.05.31
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "POŠKŲ KARJERAS"	Pozingiai	Smėlis ir žvyras	2011.05.31
Trakų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "RAMBETA"	Mamavys	Smėlis ir žvyras	2013.05.07
Raseinių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Raseinių komunalinės paslaugų UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Betygala	Smėlis ir žvyras	2014.06.20
Raseinių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Raseinių komunalinės paslaugų UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Viduklė	Smėlis	2014.06.20
Raseinių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Raseinių komunalinės paslaugų UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ"	Bogušaičiai	Žvyras	2014.06.20
Prienų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Rūdupis"	Meškapievė	Smėlis ir žvyras	2005.03.22
Vilniaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "SILIKATO KARJERAS"	Pagiriai-Kaišialakiai	Smėlis ir žvyras	2012.03.08
Kalvarijos sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Statybos ritmas"	Tabarai	Smėlis	2014.08.08
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "STATRANSA"	Plikiai	Žvyras	2016.05.06

1. PRIEDO TĘSINYS

Utenos r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "STATVA"	Vietiekiai	Žvyras	2011.07.21
Kalvarijos sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "SUMEDA"	Skaisčiai	Žvyras	2008.02.25
Šalčininkų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šalmesta"	Mikaliskės (II sklypas)	Smėlis ir žvyras	2008.02.27
Vilniaus r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šalmesta"	Slabadka	Smėlis	2008.02.27
Šalčininkų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šalmesta"	Navakonys	Žvyras	2008.02.27
Šiaulių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šiaulių dujotiekio statyba"	Pročiūnai II	Žvyras	2008.04.14
Šiaulių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šiaulių plentas"	Pakarčiūnai	Smėlis ir žvyras	2010.05.17
Radviliškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šiaulių plentas"	Verduliai III	Smėlis ir žvyras	2010.05.17
Kelmės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šiaulių plentas"	Kalniškiai II	Žvyras	2010.05.17
Utenos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šilinė"	Kiauliupys	Smėlis ir žvyras	2013.06.27
Klaipėdos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šilutės automobilių kelias"	Poškai (IV sklypas)	Smėlis ir žvyras	2014.08.25
Šilutės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šilutės automobilių kelias"	Juknaičiai	Smėlis	2014.08.25
Pagėgių sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Šilutės automobilių kelias"	Pagėgiai (II sklypas)	Smėlis	2014.08.25
Telšių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Telšių gelžbetonis"	Pagermantis	Smėlis ir žvyras	2012.07.05
Kauno r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Tenesitas"	Zapyškis III	Smėlis ir žvyras	2016.04.18
Jonavos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Tenesitas"	Zatyšiai (IV sklypas)	Smėlis ir žvyras	2016.04.18
Jonavos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Tenesitas"	Šileikos	Smėlis	2016.04.18
Trakų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "TRAKŲ AKMUO"	Šventininkai	Smėlis ir žvyras	2013.07.29
Varėnos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "TRAKŲ AKMUO"	Barčiai	Žvyras	2013.07.29
Rokiškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "TRAKŲ AKMUO"	Sniegiai	Žvyras	2013.07.29
Ukmergės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "UKMERGĖS MELIORACIJA"	Vidiškiai II	Smėlis ir žvyras	2011.12.22
Ukmergės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "UKMERGĖS MELIORACIJA"	Bergainiai	Žvyras	2011.12.22
Ukmergės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Ukmergės statyba"	Smilgiai (II sklypas)	Žvyras	2005.12.08
Anykščių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "UKMERGĖS VERSMĖ"	Dagia	Smėlis ir žvyras	2015.03.24
Ukmergės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "UKMERGĖS VERSMĖ"	Radiškis	Smėlis ir žvyras	2015.03.24
Jonavos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "UKMERGĖS VERSMĖ"	Bartonai - 2	Žvyras	2015.03.24
Ukmergės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "UKMERGĖS VERSMĖ"	Vaisgėliškis	Žvyras	2015.03.24
Tauragės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Uliksas"	Galmenai	Žvyras	2008.04.14
Tauragės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Uliksas"	Giržadai	Žvyras	2008.04.14
Utenos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Utenos gelžbetonis"	Kiauliupys III	Smėlis ir žvyras	2012.10.17
Utenos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Utenos gelžbetonis"	Kiauliupys	Smėlis ir žvyras	2012.10.17
Vilkaviškio r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Vildegė"	Grauziniai II	Žvyras	2015.05.25
Zarasų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Zarasų automobilių kelias"	Gružtai	Žvyras	2008.05.21
Zarasų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Zarasų automobilių kelias"	Maniuliškės	Žvyras	2008.05.21
Zarasų r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Zarasų automobilių kelias"	Romancai	Žvyras	2008.05.21
Jonavos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Zatyšių karjeras"	Zatyšiai (II sklypas)	Smėlis ir žvyras	2016.05.06
Jonavos r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Zatyšių karjeras"	Zatyšiai (I sklypas)	Žvyras	2016.05.06
Vilniaus r. sav.	UŽDAROJI AKCINĖ BENDROVĖ "ZUJŪNŲ KARJERAS"	Zujūnai (II sklypas)	Žvyras	2007.12.22
Mažeikių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Žemaitijos keliai"	Kušlėnai	Smėlis ir žvyras	2015.12.10
Telšių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Žemaitijos keliai"	Plinkšiai	Smėlis	2015.12.10
Telšių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Žemaitijos keliai"	Gelžė	Žvyras	2015.12.10
Telšių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Žemaitijos keliai"	Staniškė	Žvyras	2015.12.10
Kalvarijos sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "ŽEMKASTA"	Menkupiai	Žvyras	2015.08.14
Kaišiadorių r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Žiezurių hidrotechnikos statyba"	Rasava (2 sklypai)	Žvyras	2008.06.30
Jurbarko r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Žvyrkelis"	Kalnėnai	Smėlis	2010.02.10
Varėnos r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ "ALYTAUS REGIONO KELIAI"	Kaniūkai	Smėlis ir žvyras	2002.05.06
Varėnos r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ "ALYTAUS REGIONO KELIAI"	Kazimieravas	Smėlis ir žvyras	2002.05.06
Alytaus r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ "ALYTAUS REGIONO KELIAI"	Kulabiškės	Žvyras	2002.05.06
Varėnos r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ "ALYTAUS REGIONO KELIAI"	Kuršiai	Žvyras	2002.05.06
Lazdijų r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ "ALYTAUS REGIONO KELIAI"	Palazdijai II	Žvyras	2002.05.06
Alytaus r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ "ALYTAUS REGIONO KELIAI"	Pivašiūnai	Žvyras	2002.05.06
Alytaus r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ "ALYTAUS REGIONO KELIAI"	Putinai	Žvyras	2002.05.06
Lazdijų r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ "ALYTAUS REGIONO KELIAI"	Šlavantai (I sklypas)	Žvyras	2002.05.06
Lazdijų r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ "ALYTAUS REGIONO KELIAI"	Vainiūnai (I sklypas)	Žvyras	2002.05.06
Joniškio r. sav.	Valstybės įmonė Joniškio miškų urėdija	Raistai	Žvyras	2002.03.19
Skuodo r. sav.	Valstybės įmonė "KLAIPĖDOS REGIONO KELIAI"	Pakalniškiai	Smėlis ir žvyras	2015.11.06
Kretingos r. sav.	Valstybės įmonė "KLAIPĖDOS REGIONO KELIAI"	Ilginiai	Žvyras	2015.11.06
Telšių r. sav.	Valstybės įmonė Kuršėnų miškų urėdija	Pabalvė	Žvyras	2004.12.01
Kalvarijos sav.	Valstybės įmonė "Marijampolės regiono keliai"	Trakėnai	Smėlis ir žvyras	2010.10.05
Šakių r. sav.	Valstybės įmonė "Marijampolės regiono keliai"	Kiduliai	Smėlis	2010.10.05

1.PRIEDO TĘSINYS

Vilkaviškio r. sav.	Valstybės įmonė "Marijampolės regiono keliai"	Rasiai I	Smėlis	2010.10.05
Vilkaviškio r. sav.	Valstybės įmonė "Marijampolės regiono keliai"	Grauziniai	Žvyras	2010.10.05
Šakių r. sav.	Valstybės įmonė "Marijampolės regiono keliai"	Ramoniškiai	Žvyras	2010.10.05
Pasvalio r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Baluškiai (3 sklypai)	Smėlis ir žvyras	2012.06.29
Rokiškio r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Dauliūnai	Smėlis ir žvyras	2012.06.29
Panevėžio r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Murmuliai	Smėlis ir žvyras	2012.06.29
Kupiškio r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Pabūdys (I sklypas)	Smėlis ir žvyras	2012.06.29
Biržų r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Vėliškenai II	Smėlis ir žvyras	2012.06.29
Pasvalio r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Ustukiai	Smėlis	2012.06.29
Biržų r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Dukurniai	Žvyras	2012.06.29
Kupiškio r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Nociūnai (II sklypas)	Žvyras	2012.06.29
Kupiškio r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Paulionka	Žvyras	2012.06.29
Rokiškio r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Šemetai II	Žvyras	2012.06.29
Kupiškio r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Uoginiai	Žvyras	2012.06.29
Panevėžio r. sav.	Valstybės įmonė "Panevėžio regiono keliai"	Žvikai	Žvyras	2012.06.29
Prienų r. sav.	Valstybės įmonė Prienų miškų urėdija	Meškapievė	Smėlis ir žvyras	2015.10.13
Rokiškio r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ ROKIŠKIO MIŠKŲ URĖDIJA	Kuosiai II	Smėlis ir žvyras	2014.04.07
Rokiškio r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ ROKIŠKIO MIŠKŲ URĖDIJA	Kuosiai	Žvyras	2014.04.07
Kelmės r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Lembertiškis	Smėlis ir žvyras	2011.05.31
Radviliškio r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Stalmokai	Smėlis	2011.05.31
Joniškio r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Švėtelė	Smėlis	2011.05.31
Radviliškio r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Andriūnai	Žvyras	2011.05.31
Šiaulių r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Mažeikiai	Žvyras	2011.05.31
Akmenės r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Pakalniškiai	Žvyras	2011.05.31
Radviliškio r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Papušynys	Žvyras	2011.05.31
Kelmės r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Pečiuliai	Žvyras	2011.05.31
Šiaulių r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Pročiūnai	Žvyras	2011.05.31
Mažeikių r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Skleipiai	Žvyras	2011.05.31
Kelmės r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Šilai	Žvyras	2011.05.31
Kelmės r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Užventis	Žvyras	2011.05.31
Pakruojo r. sav.	Valstybės įmonė "Šiaulių regiono keliai"	Valakėliai	Žvyras	2011.05.31
Tauragės r. sav.	Valstybės įmonė Tauragės miškų urėdija	Gudlaukis	Žvyras	2007.04.27
Tauragės r. sav.	Valstybės įmonė Tauragės miškų urėdija	Selmoniškiai	Žvyras	2007.04.27
Šilalės r. sav.	Valstybės įmonė "Tauragės regiono keliai"	Ažuolija	Žvyras	2009.05.22
Jurbarko r. sav.	Valstybės įmonė "Tauragės regiono keliai"	Kalnėnai (III sklypas)	Žvyras	2009.05.22
Šilalės r. sav.	Valstybės įmonė "Tauragės regiono keliai"	Kvėdarna	Žvyras	2009.05.22
Tauragės r. sav.	Valstybės įmonė "Tauragės regiono keliai"	Selmoniškiai	Žvyras	2009.05.22
Šilalės r. sav.	Valstybės įmonė "Tauragės regiono keliai"	Šakiai	Žvyras	2009.05.22
Telšių r. sav.	Valstybės įmonė Telšių miškų urėdija	Pagermantis	Smėlis ir žvyras	2012.08.17
Plungės r. sav.	Valstybės įmonė "Telšių regiono keliai"	Krapštikiai	Smėlis ir žvyras	2014.03.25
Telšių r. sav.	Valstybės įmonė "Telšių regiono keliai"	Ruišėnai	Smėlis ir žvyras	2014.03.25
Telšių r. sav.	Valstybės įmonė "Telšių regiono keliai"	Survilai	Smėlis ir žvyras	2014.03.25
Plungės r. sav.	Valstybės įmonė "Telšių regiono keliai"	Plateliai	Smėlis	2014.03.25
Rietavo sav.	Valstybės įmonė "Telšių regiono keliai"	Užpeliai	Smėlis	2014.03.25
Mažeikių r. sav.	Valstybės įmonė "Telšių regiono keliai"	Balėnai I	Žvyras	2014.03.25
Telšių r. sav.	Valstybės įmonė "Telšių regiono keliai"	Dirvonėnai	Žvyras	2014.03.25
Rietavo sav.	Valstybės įmonė "Telšių regiono keliai"	Labardžiai	Žvyras	2014.03.25
Rietavo sav.	Valstybės įmonė "Telšių regiono keliai"	Stumbrė	Žvyras	2014.03.25
Raseinių r. sav.	VALSTYBĖS ĮMONĖ TYTUVĖNŲ MIŠKŲ URĖDIJA	Pumpurai	Smėlis ir žvyras	2014.10.27
Molėtų r. sav.	Valstybės įmonė "Utenos regiono keliai"	Dubingiai	Žvyras	2007.03.13
Ignalinos r. sav.	Valstybės įmonė "Utenos regiono keliai"	Gudiškė	Žvyras	2007.03.13
Anykščių r. sav.	Valstybės įmonė "Utenos regiono keliai"	Jononys	Žvyras	2007.03.13
Ignalinos r. sav.	Valstybės įmonė "Utenos regiono keliai"	Lauciūniškės	Žvyras	2007.03.13
Anykščių r. sav.	Valstybės įmonė "Utenos regiono keliai"	Ramaškonys	Žvyras	2007.03.13
Molėtų r. sav.	Valstybės įmonė "Utenos regiono keliai"	Rimučiai	Žvyras	2007.03.13
Utenos r. sav.	Valstybės įmonė "Utenos regiono keliai"	Tauragnai	Žvyras	2007.03.13
Šalčininkų r. sav.	Valstybės įmonė "Vilniaus regiono keliai"	Jašiūnai	Smėlis ir žvyras	2002.09.05
Ukmergės r. sav.	Valstybės įmonė "Vilniaus regiono keliai"	Kazliškiai	Smėlis ir žvyras	2002.09.05
Švenčionių r. sav.	Valstybės įmonė "Vilniaus regiono keliai"	Myliai	Smėlis ir žvyras	2002.09.05
Šalčininkų r. sav.	Valstybės įmonė "Vilniaus regiono keliai"	Pabarė	Smėlis ir žvyras	2002.09.05

1.PRIEDO TĘSINYS

Širvintų r. sav.	Valstybės įmonė "Vilniaus regiono keliai"	Šiauliai	Smėlis ir žvyras	2002.09.05
Švenčionių r. sav.	Valstybės įmonė "Vilniaus regiono keliai"	Jančiūnai	Žvyras	2002.09.05
Šalčininkų r. sav.	Valstybės įmonė "Vilniaus regiono keliai"	Mikališkės (I sklypas)	Žvyras	2002.09.05
Širvintų r. sav.	Valstybės įmonė "Vilniaus regiono keliai"	Zubeliai (II sklypas)	Žvyras	2002.09.05
Zarasų r. sav.	ALSTYBĖS ĮMONĖ "VISAGINO STATYBININKAI"	Sauliakalnis	Smėlis	2003.03.10
Kaišiadorių r. sav.	ALSTYBINĖ ĮMONĖ "KAUNO REGIONO KELIAI"	Žiežmariai	Smėlis ir žvyras	2013.03.19
Kaišiadorių r. sav.	ALSTYBINĖ ĮMONĖ "KAUNO REGIONO KELIAI"	Kruonis	Smėlis	2013.03.19
Prienų r. sav.	ALSTYBINĖ ĮMONĖ "KAUNO REGIONO KELIAI"	Prienlaukis II	Smėlis	2013.03.19
Raseinių r. sav.	ALSTYBINĖ ĮMONĖ "KAUNO REGIONO KELIAI"	Skruzdžiai	Smėlis	2013.03.19
Prienų r. sav.	ALSTYBINĖ ĮMONĖ "KAUNO REGIONO KELIAI"	Balbieriškis	Žvyras	2013.03.19
Kaišiadorių r. sav.	ALSTYBINĖ ĮMONĖ "KAUNO REGIONO KELIAI"	Litviniškės	Žvyras	2013.03.19
Kaišiadorių r. sav.	ALSTYBINĖ ĮMONĖ "KAUNO REGIONO KELIAI"	Mikalaučiškės (II sklypas)	Žvyras	2013.03.19
Jonavos r. sav.	ALSTYBINĖ ĮMONĖ "KAUNO REGIONO KELIAI"	Mitėniškiai	Žvyras	2013.03.19
Kaišiadorių r. sav.	ALSTYBINĖ ĮMONĖ "KAUNO REGIONO KELIAI"	Strėvininkai	Žvyras	2013.03.19
Jonavos r. sav.	ALSTYBINĖ ĮMONĖ "KAUNO REGIONO KELIAI"	Venecija	Žvyras	2013.03.19
Šiaulių r. sav.	Viganto Čekanausko individuali įmonė	Arvydiškė	Smėlis ir žvyras	2015.09.29
Šiaulių r. sav.	Viganto Čekanausko individuali įmonė	Trauleiniai	Smėlis ir žvyras	2015.09.29
Anykščių r. sav.	VIGANTO STIPINIO INDIVIDUALI ĮMONĖ	Vidugiriai	Smėlis	2013.07.05
Jurbarko r. sav.	lado Norkaus prekybinė įmonė	Greičiai	Smėlis ir žvyras	2010.07.12
Jonavos r. sav.	ŽŪB "SVIRNŲ ŪKIS"	Baltromiškė (vakarinis sklypas)	Žvyras	2010.04.08
Jonavos r. sav.	ŽŪB "SVIRNŲ ŪKIS"	Mantromiškiai	Žvyras	2010.04.08
Klaipėdos r. sav.	UAB "SIMUVA"	Rimkai	Smėlis ir žvyras	2016.07.01
Klaipėdos r. sav.	UAB "SIMUVA"	Šnaukštai-2	Smėlis ir žvyras	2016.07.01
Vilniaus r. sav.	UAB "PAGIRIŲ NESTA PIRMASIS KARJERAS"	Merešlėnai	Smėlis ir žvyras	2016.07.01
Trakų r. sav.	UAB "Malus"	Gojus	Smėlis	2016.07.12
Kretingos r. sav.	UAB "Patria una"	Žibininkai II	Smėlis	2016.07.12
Vilkaviškio r. sav.	UAB "SUVALKIJOS AKMUO"	Pavembriai	Smėlis	2016.07.22
Ukmergės r. sav.	Uždaroji akcinė bendrovė "Ukmergės keliai"	Pijorai	Žvyras	2016.07.22
Trakų r. sav.	UAB "SANGRAVELA"	Mamavys	Smėlis ir žvyras	2016.05.06
Trakų r. sav.	UAB "Metasta"	Aleksandriškės	Smėlis ir žvyras	2016.05.11
Skuodo r. sav.	UAB "Mosėdžio smiltis"	Baksčiai	Smėlis	2016.04.04

2. PRIEDAS. BANKROTO TIKIMYBĖS REIKŠMIŲ APSKAIČIAVIMAI

Metai	Trumpalaikis turtas	Trumpalaikiai išsipareigojimai	Apivartinis kapitalas	Pardavimų pajamos	Pelnas, nuostolis (-) prieš apmokėtinimą	Kapitalas	Subsidijos	Nuosavas kapitalas	Nepaskirstytasis pelnas, nuostoliai (-)	Įmonių mokėtinos sumos ir išsipareigojimai	Atidėjimai	Išsipareigojimai	Turtas
2005	94222	24218	70004	165266	64117	184622	88	184710	102716	36457	6927	43384	228094
2006	107300	34494	72806	184832	55974	206190	75	206265	126058	52322	6865	59187	265451
2007	141948	45986	95962	216542	55073	240279	349	240628	154421	69208	7510	76718	317346
2008	151971	48268	103703	225706	66072	268647	2305	270952	182209	70501	9490	79991	350942
2009	95562	42367	53195	122560	28512	169080	2454	171534	77247	68093	8347	76440	247973
2010	108853	44665	64188	157649	27390	180378	2229	182607	107147	83405	5725	89130	271736
2011	121302	116925	4377	212063	64737	207413	2897	210310	126918	158783	21546	180329	390639
2012	109084	87233	21851	217325	35962	207948	3427	211375	132458	158402	18978	177380	388755
2013	122514	89507	33007	229825	40417	229507	4476	233983	151070	145463	18121	163584	397566
2014	119244	85753	33491	231210	-1032	219256	3378	222634	136641	124573	15297	139870	362505
2015	104157	55042	49115	185522	-25117	177565	3294	180859	103152	115559	12858	128417	309277

Metai	x2	x3	x4	x5	Z
2005	0,724552158	0,281099021	4,257560391	0,450323112	3,94337063
2006	0,696294231	0,210863775	3,484971362	0,47488237	3,377764521
2007	0,682353015	0,173542443	3,136525978	0,486601375	3,135471702
2008	0,643143311	0,188270426	3,387281069	0,519199754	3,280833166
2009	0,494247358	0,11498026	2,244034537	0,311513754	2,182132224
2010	0,580155003	0,100796361	2,048771457	0,394305502	2,226749409
2011	0,542861824	0,165720781	1,16625723	0,324898436	1,795834193
2012	0,55902818	0,092505563	1,191650693	0,340723592	1,640725792
2013	0,578080118	0,101661108	1,430353824	0,379987222	1,843858085
2014	0,637811892	-0,002846857	1,591720884	0,376935491	1,641197046
2015	0,599857086	-0,081211988	1,408372723	0,333526256	1,292992276

3.PRIEDAS. FINANSINIŲ ATASKAITŲ DUOMENYS

		Įmonių per vienus metus gautinos sumos Įmonių per vienus metus gautinos sumos, iš viso tūkst. EUR	Įmonių pinigai ir pinigų ekvivalentai tūkst. EUR	Įmonių trumpalaikis turtas tūkst. EUR	Atidėjiniai tūkst. EUR	Įmonių ilgalaikis turtas tūkst. EUR	Įmonių mokėtinos sumos ir įsipareigojimai tūkst. EUR
B Kasyba ir karjerų eksploatavimas	2005	21 707	45 417	94 222	6 927	133 871	36 457
	2006	25 213	32 822	107 300	6 865	158 151	52 322
	2007	44 766	18 623	141 948	7 510	175 398	69 208
	2008	53 582	16 141	151 971	9 490	198 971	70 501
	2009	51 217	9 077	95 562	8 347	152 412	68 093
	2010	53 571	21 484	108 853	5 725	162 883	83 405
	2011	35 854	35 253	121 302	21 546	269 337	158 783
	2012	41 068	19 984	109 084	18 978	279 671	158 402
	2013	50 556	19 661	122 514	18 121	275 051	145 463
	2014	48 341	20 814	119 244	15 297	243 260	124 573
	2015	30 898	23 201	104 157	12 858	205 120	115 559

		Atidėjiniai tūkst. EUR	Įmonių mokėtinos sumos ir įsipareigojimai tūkst. EUR	Įmonių pajamos, sąnaudos, pelnas tūkst. EUR							
				Pardavimo pajamos	Pardavimo savikaina	Veiklos sąnaudos	Pardavimo sąnaudos	Bendrosios ir administracinės sąnaudos	Pelnas, nuostolis (-) prieš apmokestinimą	Pelno mokestis	Grynasis pelnas, nuostolis (-)
B Kasyba ir karjerų eksploatavimas	2005	6 927	36 457	165 266	89 581	30 662	11 547	19 115	64 117	6 993	57 124
	2006	6 865	52 322	184 832	101 088	34 384	7 582	26 802	55 974	9 628	46 346
	2007	7 510	69 208	216 542	124 344	40 240	13 179	27 061	55 073	8 804	46 269
	2008	9 490	70 501	225 706	132 514	40 640	11 972	28 668	66 072	9 351	56 720
	2009	8 347	68 093	122 560	76 866	41 108	14 057	27 050	28 512	2 137	26 375
	2010	5 725	83 405	157 649	103 309	29 221	4 743	24 478	27 390	3 630	23 759
	2011	21 546	158 783	212 063	137 819	29 757	5 398	24 359	64 737	5 602	59 135
	2012	18 978	158 402	217 325	154 124	37 305	10 876	26 429	35 962	2 817	33 145
	2013	18 121	145 463	229 825	169 918	37 559	11 572	25 988	40 417	3 012	37 405
	2014	15 297	124 573	231 210	173 920	68 563	10 665	57 898	-1 032	-789	-243
	2015	12 858	115 559	185 522	146 370	70 318	10 331	59 987	-25 117	-2 076	-23 040

	Metai	Nepaskirstytasis pelnas, nuostoliai (-)
B Kasyba ir karjerų eksploatavimas	2005	102 716
	2006	126 058
	2007	154 421
	2008	182 209
	2009	77 247
	2010	107 147
	2011	126 918
	2012	132 458
	2013	151 070
	2014	136 641
	2015	103 152

4.PRIEDAS. 2013-2015 m. ĮMONĖS BALANSAI

2013 - 2015 m. BALANSAS					
TURTA S		Pastabos Nr.	2013 metai	2014 metai	2015 metai
A.	ILGALAIKIS TURTA S		307.686	1.072.544	1.743.903
I.	NEMATERIALUSIS TURTA S		14.333	2.723	
II.	MATERIALUSIS TURTA S		248.530	828.218	1.057.186
III.	FINANSINIS TURTA S		44.823	241.603	686.717
IV.	KITAS ILGALAIKIS TURTA S				
B.	TRUMPALAIKIS TURTA S		942.584	596.933	497.183
	ATSARGOS, IŠANKSTINIAI APMOKĖJIMAI IR				
I.	NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS		138.292	207.245	237.111
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS		802.426	357.451	251.234
III.	KITAS TRUMPALAIKIS TURTA S				
IV.	PINIGAI IR PINIGŲ EKIVALENTAI		1.866	32.237	8.838
	TURTO IŠ VISO:		1.250.270	1.669.477	2.241.086
NUOSAVAS KAPITALAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI		Pastabos Nr.	2013 metai	2014 metai	2015 metai
C.	NUOSAVAS KAPITALAS		471.548	617.929	642.891
I.	KAPITALAS		2.896	2.896	2.896
II.	PERKAINOJIMO REZERVAS (REZULTATAI)				
III.	REZERVAI		290	290	290
IV.	NEPASKIRSTYTASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		468.362	614.743	639.705
D.	DOTACIJOS, SUBSIDIJOS		8.148	1.361	
E.	MOKĖTINOS SUMOS IR ĮSIPAREIGOJIMAI		770.574	1.050.187	1.598.195
	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS IR				
I.	ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI			514.000	492.468
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS IR		770.574	536.187	1.105.727
	NUOSAVO KAPITALO IR ĮSIPAREIGOJIMŲ IŠ VISO:		1.250.270	1.669.477	2.241.086

PRIEDAS. 2013-2015 m. ĮMONĖS PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITOS

2013 - 2015 m. PELNO (NUOSTOLIŲ) ATASKAITA					
Eil.nr.	STRAIPSNIAI	Pastabos Nr.	2013 metai	2014 metai	2015 metai
I.	PARDAVIMO PAJAMOS		1.464.055	962.236	951.857
II.	PARDAVIMO SAVIKAINA		200.631	142.666	157.489
III.	BENDRASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		1.263.424	819.570	794.368
IV.	VEIKLOS ŠANAUDOS		1.243.281	627.190	741.909
V.	TIPINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		20.143	192.380	52.459
VI.	KITA VEIKLA		-1.943		-19.572
VII.	FINANSINĖ IR INVESTITINĖ VEIKLA		-4.129	-25.028	-3.530
VIII.	IPRAŠINĖS VEIKLOS PELNAS (NUOSTOLIAI)		14.071	167.352	29.357
IX.	PAGAUTĖ				3
X.	NETEKIMAI				
XI.	PELNAS (NUOSTOLIAI) PRIEŠ APMOKĖTINIMA		14.071	167.352	29.360
XII.	PELNO MOKĖSTIS		6.140	20.955	4.398
XIII.	GRYNASIS PELNAS (NUOSTOLIAI)		7.931	146.397	24.962